

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AARBOG
FOR
HISTORISK SAMFUND
FOR PRÆSTØ AMT

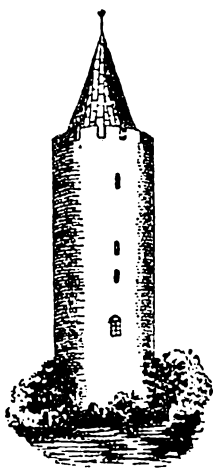
25. AARGANG 1936

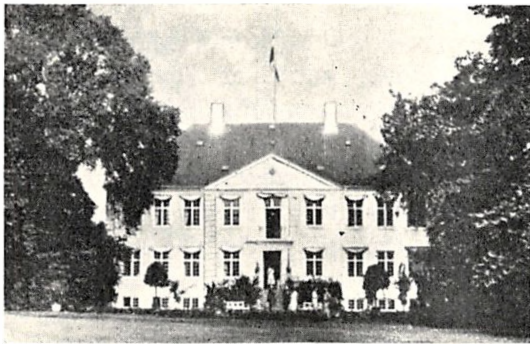
NÆSTVED
N. P. CHRISTENSENS BOGTRYKKERI
1937

AARBOG
FOR
HISTORISK SAMFUND
FOR PRÆSTØ AMT

25. AARGANG

NÆSTVED
N. P. CHRISTENSENS BOGTRYKKERI
1937

PETERSGAARD

TRÆK AF ET SYDSJÆLLANDSK GODS MED
OMLIGGENDE EGNS HISTORIE

Af

Axel Pontoppidan.

SYDSJÆLLAND er et vidt Begreb. Det strækker sig mod Nord til en Linie Øst—Vest fra Kjøge Bugt til Store Bælt med Smaalandsøhavet mod Syd. Terrainet udviser i det store og hele en Vekslen af Engdrag og Bakke-aase, der alle gaar i Retning fra Nordvest til Sydøst, der for Engenes Vedkommende i Middelalderen var Sunde, Fjorde og Indsøer.

Længst mod Syd i det idylliske Præstø Amt, der i mange Henseender er rigt begunstiget af Naturen, ligger Herrederne Hammer og Baarse, der begge er gammelt Skovland, hvor Bebyggelse tidligt har fundet Sted, og hvor der allerede i den tidligste historiske Tid har udfoldet sig et rigt Liv. Egnens talrige Oldtidsminder vidner herom. Hertil er det, at Sagnet om Frode Fredegod henføres, idet det er heromkring, at Kongen engang ved vor Tidsregnings Begyndelse paa Alfarvej skal have lagt et Guldarmbaand og sat stor Straf for den, der vovede at tage det.

Dannerfolket bestod dog ikke denne Prøve, for Armbaandet blev røvet, og Kongen fik end ikke fat i Forbryderen.

Som Stednavnene viser, er Agerdyrkningen i denne Del af Amtet omtrent samtidig begyndt fra Havet imod Vest og Øst, hvorved to adskilte Bygder er opstaaet — de før nævnte senere Herreder, af hvilke Baarse, hvor *Petersgaard* i Slutningen af det attende Aarhundrede kom til at ligge, rummer nogle af Landets smukkeste og mest anseelige Jættestuer. Ogsaa mange kostbare Gravfund baade fra Bronze- og fra Jernalderen bærer Vidnesbyrd om, at netop denne Del af Sjælland dengang har været beboet af en særlig fremstaaende og velhavende Befolkning.

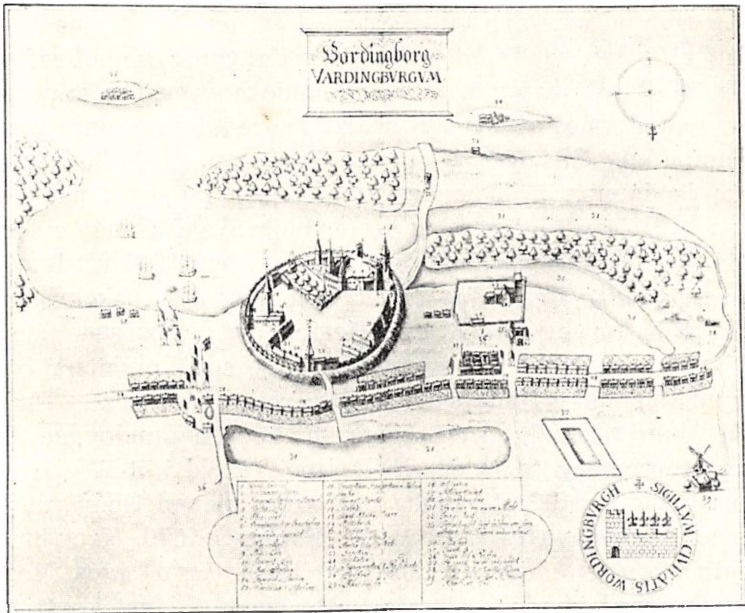
Et Sagn fortæller, at en Troldkvinde paa Bogø var blevet vred paa Egesborg Kirke, fordi Klokkernes Klang forstyrrede hende. Hun lagde da en Sten i sin Slynge og vilde med den knuse Kirken, men det ene Slyngebaand brast og Stenen landede i Strandkanten vest for Vestenbæk. Der ligger den endnu, og kaldes „den store Sten“.

Landets ældgamle Deling i Herreder, der i Sydsjælland styredes af Lensmanden paa de kongelige Slotte Jungshoved og Vordingborg, blev Grundlaget for de kirkelige Provstier og for den senere Middelalders Len.

Her mod Syd var ogsaa „fra gammel Tid et Ting, liggende ikke langt fra Havets Bred og kaldet Orething, hvoraf der endnu er temmelig tydelige Spor. Hertil indstævnedes Sager fra hele Herredet eller som nogle vil vide, fra hele Sjælland, især Sager, hvor der var Tale om Idømmelse af Bødestraf og Sager af større Betydning. Her var den øverste Ret, her dyrkedes Retfærdighedens Gudinde Disa eller Thisa med allerstørste Ærefrygt“.¹⁾

Valdemar I den Store anlagde eller rettere udstyrede Vordingborg omkring Midten af det 12. Aarhundrede som Støttepunkt mod Vendernes hyppige Angreb. Byen med dens smukke, skovrige Omegn var Kongernes Kærlighed og Lyst, hvorfor de ogsaa hyppigt opholdt sig her, saaledes navnlig Valdemar Atterdag, der allerede i Midten af det

14. Aarhundrede havde henvendt sin Opmærksomhed paa dette vildtrige Terrain, som han ved Siden af sit elskede Gurre udvalgte til Jagtrevier. Med vild Lidenskab levede han et stærkt og muntert Hofliv her, jagede i Egnens mange store Skove, der afgav en stor Vildtbane, og som endnu har mægtige Ege fra denne Tid. I Stensby paa den derværende Kongsgaard mødtes Valdemar Sejfr 1238 med

Vordingborg.

de tyske Ridderes Ordensmester og Pavens Legat, og ved denne Lejlighed blev Estland erklæret for dansk Ejendom. Saavel Valdemar den Store som Valdemar Atterdag døde paa Vordingborg Slot. Om sidstnævnte fortælles det, at han Øst for Marielyst engang skal have bundet sin Hest ved et af nogle spredte gamle Egetræer, de saakaldte „Krumme Ege“, ligesom der til Pladsen heromkring knytter sig adskillige Beretninger om Spøgeri.

Men ogsaa Frederik II og Christian IV vides at have haft deres Residens her paa dette Slot, der i 1750 solgtes

til en Privatmand, som lod det nedrive og solgte Murstenene. Gaasetaarnet er dog endnu bevaret og har siden 1808 som Statsejendom været fredet.

I disse sydsjællandske Skove var det, at Gøngenhøvdingen under Svenskekrigen tog Ophold, saa at denne Del af Landet endnu for mange staar som

Gøngenhøvdingens Land.

Her udførte den tapre *Svend Poulsen Gønge* sine Bedrifter i Spidsen for den Afdeling Dragoner, som Frederik III havde givet ham Kommandoen over. Vi mindes hans Møde med Kongen paa Jungshoved samt Gøngernes Kampe med Sparres og Fersens Dragoner og de 30 svenske Soldater, der druknede 1658 under Forsøget paa at gaa over Isen til Møen, og ser endelig Svend Gønge sidde som Herremand paa Lundbygaard, som han 1661 fik Livsbrev paa som Belønning for tro Tjeneste i Svenskekrigen „at nyde kvit og frit“. Dette Herregaardsliv passede ham dog ikke — Svend var mere Snaphane end Landmand og kunde slet ikke finde sig i en saa rolig Tilværelse. Han sad tilmed daarligt i det, opgav at bo paa Lundbygaard, som solgtes, og tog med sin Datter Ophold i et lille Hus paa Lundbygade. Her døde han efter mange Genvordigheder som en fattig Mand, vist i Foraaret 1679. Hvor han ligger begravet, vides ikke, men hans Navn, hans Mod og Snildhed kommer atter og atter igen — fast knyttet, som det er til de sydlige Dele af Præstø Amt, som netop med sine store Skove, gennemfuret af dybe Dalkløfter, hvor Krat og Tjørn bredte sig, har været ideelt for Gøngernes Færden og Tumlen.

Et andet Navn, der om end paa mere fredsommelig Vis er knyttet til disse Egne, er Prins Jørgens, Frederik III' og Sofie Amalies Søn, der ved sin Faders Død 1670 paa Livstid fik testamenteret Vordingborg Amt sammen med Gaardene Lekkende og Beldringe. Prinsen „brugte Borgen i Overensstemmelse med Nutidens hele Glans og Herlighed“, skriver Resen i sit Atlas paa Frederik III'

Tid, „saa at den i Pragt og Smagfuldhed ikke staaar tilbage for nogen anden Borg“. Senere blev ogsaa Jungshoved overdraget Prins Jørgen.

Af større Varighed blev Prinsens Ophold dog ikke, idet han som bekendt i 1683 drog til England, hvor han ægtede Jacob II' yngste Datter Anna. Under denne hans Fraværelse bestyredes samtlige hans sydsjællandske Godser af Geheimeraad Christian Siegfred Plessen.

Ved Prins Jørgens Død 1708 faldt disse atter tilbage til Kronen og blev alle udlagt til Ryttergods.

Saa smilende som disse Egne er den Dag i Dag, har de dog ikke altid været. Krigen havde i hine Tider sat sine Spor, Gaarde og Huse laa afbrændte, Jorden var forsoemt, og Skovene var et Vildnis. Men det storslaaede Panorama med Land og Vand, over Smaalandsøhavet med Langø, Tærø, Lilleø og Farø og Bøgestrømmen med Marienborgs store Graner paa Møen og Nyord med Falster allersydligst, adskilt fra Bogø ved Grønsund, har været det samme som nu.

Men ved Siden af, at Sydsjælland saaledes med fuld Føje kan kaldes Gøngehøvdingens Land, er det ogsaa

det udprægede Herregaardenes Land.

Thi kun faa Steder i Landet ligger gamle Herregaarde saa tæt op ad hinanden som her — Gaarde, hvor Generationer trods daarlige Tider gennem lange Perioder har haft fast Grund under Fødderne. I dette Stykke Land, der med sit kuperede Terrain og sine smukke Kyster hører til de skønneste i Danmark, møder vi en baade gammel og interessant Historie. Her findes som før omtalt en Rigdom af Oldtidsmindesmærker — Minder fra fredhellige Steder, der gemmer en Hilsen til Nutidsmennesket fra dem, der for Aarhundreder tilbage beboede „disse Egne, hvor Poesien begynder“ — som Vilhelm Andersen siger — denne Blanding af Natur og Kultur, som er i dette danske Ølandskab, som Sydsjælland er et saa smukt Udtryk for. — Ikke underligt, at Sydsjælland kalder og drager — Tusinder af Turister samler her Sundhed og Kraft.

Den Jord, som er Petersgaards, hørte efter Tron-skiftet i August 1670, hvor Christian V var blevet Konge, til de saakaldte *Rytterdistrikter*.

Oprettelsen af disse havde indledet et overordentligt betydningsfuldt Afsnit af Hærens Udvikling. Ligesom Antvorskov Distrikt er Udgangspunkt for Slagelseegnens mange Herregaarde, er det sydsjællandske Distrikt det for denne Landsdels Vedkommende, altsaa ogsaa for Petersgaard. Dette i Forbindelse med, at dette Rytterdistrikts Historie har haft en ganske særlig Betydning for alle de sydsjællandske Godsers Historie, som det atter og atter kaster Lys over fra den Tid, det var oprettet, gør, at en kort samlet Skildring af disse formentlig kan have Interesse særlig paa dette Sted.

Christian V, der ingenlunde var nogen krigerisk Begavelse eller overdreven krigslysten, om end i Besiddelse af gode almindelige Soldateregenskaber, havde sat sig det Maal at vinde de Landsdele tilbage, som hans Fader og Bedstefader havde maattet afstaa. For at opnaa dette, maatte Hæren styrkes, og Begyndelsen til denne Reorganisation var Oprettelsen af en altid rede Rytterhær, som ikke skulde ligge i Garnison i Fæstningerne, men spredes ud over hele Landet. For hver Gaard paa 8 Tønder Hartkorn af det Krongods, der henlagdes til Underhold af dette Rytteri, skulde der saaledes — omtrent som i Sverige — stilles en Rytter, enten derved, at der fra de „geworbne Kompagnier“ skulde udlægges en Rytter, som Gaarden skulde underholde, eller saaledes, at den paaboende Bonde selv eller en Søn eller anden nær Slægtning skulde være Rytter. Til Gengæld blev Bonden fri for Skatter og Paa-læg. Oprindelig var der kun 4 Rytterregimenter, anbragt paa hvert sit „Ryttergods“ — 1 paa Sjælland, 1 paa Fyen og 2 i Jylland. Senere voksede Antallet til 10 samt 1 mindre i Hertugdømmerne. (3 paa Sjælland, 2 paa Fyen og 5 i Jylland). „Wordingborger Regiments Distrikt“ grænsede mod Nord til en Linie Øst—Vest for Faxe, over Boserup, Nord om Toxværd og Næstved, over Øllerup, Valensved og Tostrup til Karrebæksminde Bugt.

Ved en Anordning 1715—19 i den store nordiske Krigs sidste Tid havde Frederik IV gennemført en betydningsfuld Ændring af Rytterdistrikterne ved at bortsælge det spredt liggende Gods samtidig med ved Køb og

Kort over den sydøstlige Del af „Wordingborger Regiments Distrikt“ 1720.

Indløsning af Pantegods at samle Distrikterne i snævre Omraader. Der oprettedes ved denne Lejlighed 12 Rytterdistrikter, hvert omfattende 1 Regiment; af disse var de 6 paa Sjælland med Navn efter de Amter eller Landsdele,

hvor Godset var beliggende. Rytterne blev nu indkvarterede samlede paa Gaardene eller i særlig opførte „Kasernermenter“ (Barakker), ligesom der paa forskellige Steder blev opført Boliger for Officerer. Bønderne kom saa til at svare en vis aarlig Afgift. Hestene blev græssede paa Hovedgaardenes Marker, og Bøndernes Hoveri bestod formentlig i at slaa Græsset og som Hø køre det i Hus.

Det sydsjællandske eller som det officielt hed:

„*Det Vordingborgske Rytterdistrikt*“

omfattede en væsentlig Del af Sydsjælland, nemlig Hovedgaardene Vordingborg Slot, Beldringe, hvor Amtmanden boede, Lekkende, Jungshoved og Oremandsgaard samt en stor Del Bøndergods i Baarse og Hammer Herreder. Om Lekkende skrives²⁾, at det da var ubebygget af de Naturrens Herligheder, som kan „pryde et Landgods, var det det prægtigste. Skove, hvis Lige ikkun faa Steder i Landet lod sig see. Vildt i en saadan Mængde, at det kunde regnes for en Dyrehave og Fiskeri havdes til Fornødenhed“. Hvor dets Nordgrænse har gaaet, ses endnu en Vold Nord for Engellholm.

Distriktet blev indrettet til 700 Ryttere og bestod af ca. 5000 Tdr. Hartkorn Bøndergods, i „temmelig god Stand“, hvoraf Størsteparten rimeligvis fra gammel Tid har hørt under Vordingborg Len. Vordingborg blev da ganske naturligt Centrum for det store Godskompleks ligesom Distriktet, som ovenfor nævnt kom til at hedde det Vordingborgske Rytterdistrikt. *Administrationen* førtes af en Regimentsskriver under nærmere Inspektion af Amtmanden og Generalopsigt af Direktionen for Rentekammeret. „Sielden hørte man klage over Fornærmelse og Uret. Mødte noget, havde Amtmanden, som paa Monarkens Vegne nærmest og altid tilstede, Myndighed nok til i Tide, da enhver havde Adgang til ham, at forekomme onde Følger og afgjøre Sagen, og en højpriselig Ryttergods-Forordning, var for den meste Del en vejvisende Lov dertil. Kort, ingen blev fornærmet — man elskede,

frygtede og adlydede Øvrigheden, og Hs. Maj. Rettigheder blev Lovligen observerede, om hvilket mange Aars af de daværende Betiente aflagde Regnskaber kan være Vidne⁴²).

Men endnu i Frederik IV' Tid begyndte man at sælge bort af Ryttergodset — det Laalandske f. Eks. — og Rytterne blev da indkvarteret i Købstæderne paa samme Maade som Infanteriet.

Under Frederik V ophævedes Ryttergodsinstitutionen helt, og snart var man atter i Gang med at bortsælge Krongodserne — for de sidstes Vedkommende udelukkende af finansielle Hensyn.

Ved Forordning af 14. September 1774 forandredes Hæren afgørende og endelig fra at være en hovedsagelig af hvervede Udlændinge bestaaende, til en hovedsagelig national udskreven Hær. Dette var den Guldbergske Regerings Værk, støttet af Enkedronning Juliane Marie og Arveprins Frederik samt Flertallet af Statskollegiet og var tildels at betragte som en Reaktion mod den Struenseeske Styrelse i Almindelighed.

Med Erfaringerne fra det store Salg af Krongodserne i 1764 har man sikkert vidst, at man ikke kunde regne med, at Bønderne uden videre vilde købe deres Gaarde, og da der i Sydsjælland paa hin Tid saa godt som ingen Hovedgaarde var, maatte der træffes særlige Foranstaltninger. Det blev derfor besluttet af det Vordingborske Distrikt at indrette 12 Hovedgaarde med et passende Tilliggende af Bøndergods fra nærmeste Omegn.

De 12 *Hovedgaarde*, som i Henhold til kgl. Resolution af 15. August 1763, solgtes ved Auktion i September 1774, var følgende:

Vordingborg Slot (Iselingen),
Vordingborg Slotsladegaard (Rosenfeld),
Agnø,
Øbjerggaard,
Snertingegaard,

Lundbygaard,
Skovbygaard (Engelholm),
Beldringe,
Lekkende,
Skuderup (Lilliendal),
Høfdingsgaard, en Tid kaldet Høvdingshus, som Sven-
skerne afbrændte og
Kallehave Gods (Petersgaard),

ialt 4898 Tdr. Hartkorn, der solgtes for 542,947 Rd. Dansk Courant.

Af disse var Lundbygaard — anlagt under Svend Gonge — en nedlagt Hovedgaard; Vordingborg Slot, Beldringe og Lekkende som tidligere nævnt gamle Hovedgaarde, der altsaa nu opstod igen, forøgede med nedlagte Bondebrug, som blev indbefattede under den frie Hovedgaards-
takst.

Paa denne Tid, hvor altsaa en Række nye Slægter rykkede ind paa Sydsjællands mange nye Gaarde, og hvor saaledes ogsaa

Petersgaards Historie

begynder, forklarer Erik Pontoppidan i „Danske Atlas“, (1763), at Jorden henlaa i disse Egne Syd paa i dyrket Tilstand, tæt forbundne med Egnens mange store „Olden-Skove“, der bestod af Eg og Bøg, rigt forsynede med Føde til de Tusinder af Svin, som dengang holdtes, og som efter Datidens Skik var henviste til at faa deres Næring her.

Om disse skriver Resen i Omtalen af Erik af Pommerns Privilegier til Vordingborg 1415, „at denne havde indrømmet Borgerne, at de ogsaa for Fremtiden maatte benytte den Fægang, som de hidindtil havde brugt, desuden, at de fra Skoven Stensved ligesom før uden Betaling maatte tage det Træ, der var nødvendigt til Brændsel, og at de i samme Skov, naar den bærer Olden, maatte lade deres Svin søge Føde, mod at give den kongelige Foged 3 Ørtug for hvert Svin; ligeledes at de, hvorsomhelst de stiller deres

Varer til Salg, undtagen paa Markederne i Skaane, skulde være fri for Told.“

I Skovene fandtes et rigt Dyreliv — baade Kronvildt, Raa- og Daavildt levede her, for ikke at tale om mindre Vildt og mange forskellige Fuglearter.

Jorden bestod af Muid, Ler, Kalk og Kridt blandet „med Flint og smaa Sten“ og egnede sig godt til Dyrkning af al Slags Sæd — Havre, Byg, Hvede og Rug — af sidstnævnte Arter dog ikke synderlig meget, hvorimod Ærter avledes i større Mængder.

En stor Indtægt gav Kreaturholdet, navnlig unge Heste gav Bønderne stor Velstand. Disse Sydsjællands vel-dyrkede Jorder med Hegning, Plantning og en Frugt- og Humleavl, der her var paa Højde med Fyenboernes, hvad der slet ikke sagde saa lidt, bevirkede, at Bønderne maa siges at have siddet endda særligt godt i det.

Kallehave Gods var det 12. og sidste af de Godser, i hvilket Rytterdistriktet udstykkedes. Det var oprettet af 10 nedlagte Bøndergaarde og laa i henrivende Omgivelser, der ved sine herlige Bøgeskove, smukke Kyststrækninger og Indskæringer gav Landskabet Karakter.

Byen Kallehave, der ligger mellem et Hegn af Skove, Langebæk mod Syd og Viemose i Nord, nævnes i Valdemars Jordebog som Scanynghafn og endnu i Roskildebispens Jordebog ca. 1370 baade som Skaningehafn og Kalvehavæ. Herfra udstedtes ²⁰/₁₂ 1304 et Kongebrev, ligesom der holdtes kgl. Rettergang her 1387. „Skaaningernes Havn“ har sikkert paa Kirkens Opførelsestid i nogen Grad haft Karakter af en Købstad og Stedet var Sæde for et Hellig Eriks Gilde.

Kirken, der er en senromansk Murstenskirke fra ca. 1225—50 ligger sydøstligst i det vidstrakte skovrige Sogn tæt ved Ulfsunds Kyst og noget Øst for Landsbyen med vid Udsigt over Smaalands havet — „paa vild Mark paa en Banke nær ved Stranden, hvor intet Hus er ved“ (Kaldsbogen 1738).

Om Opkomsten til Kirkens Byggeplads fortæller Sag-

net: „at da der begyndtes paa Kallehave Kirke, skulde den have ligget et Sted i Langebæk, omtrent ved Johannes Hansens Gaard; men lige saa fort, de byggede paa den om Dagen, blev det revet ned om Natten. Da dette blev gentaget nogle Gange, opgav de at bygge en Kirke paa bemeldte Sted. Nu raadslog de om, hvor de igen skulde begynde at bygge. Efter længere Overvejelse blev de da enige om, at de skulde koble 2 Stude“) sammen og slippe dem ud paa Marken; hvor de saa fandtes den næste Morgen, dér skulde de begynde at bygge Kirken! Efter Fortællingen skulde Studene næste Morgen have ligget dér, hvor Kirken nu staar.“

Af andre Sagn der er knyttet hertil denne Del af Sognet, skal nævnes:

I *Pølschøj* var der Spil og Dans,.

Den store Høj paa Udflytter Isak Pedersens Lod ved Kallehave, Vesten for Gaarden, siges at have været beboet af Trolldfolk.

I *Ærtebjergene* er fundet store Kampesten, (hvor senere en Mølle kom til at ligge), og i *Støttebanken* er fundet Menneskehoveder, (fyldt med svenske Lig fra 1658—59, 60).

Kallehave Kirke var 1721—74 henlagt under Rytterdistriktet og kom ved dettes Bortsalg til Petersgaard. Gaardens Ejer besad $\frac{1}{3}$ af Kirken, Sognets Selvejebønder Resten. 1. Januar 1913 overgik Kirken til Selveje.

Petersgaard svarer dog vedvarende aarlig 25 Rm. Bøgebrænde til Præsteembedet. I 1920 skulde denne Naturalieydelse have været afløst af en kontant Sum, men med Ejerindens Billigelse indvilligede Kirkeministeriet i, at Ydelsen maatte fortsætte¹).

Der findes ingen „muret Begravelse for Petersgaards Ejer“). I et Sideskib — Rytterskibet kaldet, fordi der i sin Tid er bygget til Ryttergarnisonen — findes hverken Kister over eller under Jorden. En Ligsten i Skibets Midtergang antyder, med en meget slidt Skrift, at Petersgaards første Ejer er begravet her.

En Del af Petersgaards Fredskov, ialt 50 Tdr. 2 Skp. - Fj. 2½ Alb., har tidligere hørt til Præsteembedet, men blev i 1810 indtaget under Hovedgaardens mod Skattelettelse herfra.

Et Par Hundrede Skridt nordøst for Kirken fandtes en nu bortdrænet Helligkilde „Kirkekilde“, ved hvilken der saa sent som 1876 stod en Pengeblok.

Sognepræsten i Kallehave bor midtvejs mellem Sognets Kirker og har sin Præstegaard i Langebæk, hvorfra Familien Langebæk har sit Navn. Langebæk By har Navn efter den Bæk, der har sit Afløb her.

Det var den berømte Sprogmand, Historikeren Jacob Langebæks (1710—1775) Tipoldefader Jacob Andersen og dennes Søn Anders Jacobsen Langebæk, der havde været Præster her og boet i Langebæk Præstegaard og antaget Navnet.

Paa Præstegaardens Marker ligger 53 af Sognet fredlyste Oldtidsmindesmærker, 3 mindre Jættestuer.

*

Den nyoprettede Hovedgaard *Kallehaves* første Ejer blev

Peter Johansen.

Han er født i Stavreby, Jungshoved Sogn 1723 og døbt der 6. April. Søn af Gaardejer Johan Hanse Klabowsky fra Polen og Hustru Kirsten Hansdatter, hvis Moder ligger begravet i Jungshoved.

Allerede som Dreng viste Peter gode Evner og Anlæg. „Kløgtig, rask, villiestærk og fingernem“ var han. Sagnene om Svend Gønge har sikkert vakt stærke Rørelser i ham. Han vilde gerne se sig om, ud at tjene Penge, og kom da ogsaa efter eget Ønske til Søs og for viden om i Verden. Der fortælles om ham, at han en Del Aar som ganske ung havde været Tjenestekarl hos en Bonde i sin Hjemstavn, og at han en Dag var kommen i Ordstrid med sin Husbond, som han havde forladt i Vrede. Ved denne Lejlighed svor han, at Husbonden ikke skulde se ham

igen, for han kom kørende med sit eget Firspand! — Lykken stod ham bi, saa at han, som det senere nu vil ses, kunde indfri sit Løfte til Bonden og holde sit Indtog i Langebæk med Firspand.

Peter Johansen løste Borgherskab som Skipper i Kjøbenhavn $17\frac{1}{2}$ 1747 og 20 Aar senere som Grosserer. Han sejlede mellem Danmark og Rusland og med Skibe til Ostindien og i Kinafart.

Peter Johansen.

Handelen paa vore ostindiske Kolonier og den danske Kinahandel blev drevet af et af Staten privilegeret Selskab „Asiatisk Kompagni“, der havde Monopol derpaa. Dets gamle Pakhus, bygget af Eigtved 1748—50, er den Dag i Dag et af de største og smukkeste blandt de mange Pakhuse fra det 18. Aarhundrede, som giver Københavns Havn dens øjendommelige historiske Tone.

De Rejser, der foretoges til Indkøb af indiske og kinesiske Handelsvarer, og som var fulde af Farer baade fra

Vind og Vejr og fra Sygdom, var ofte aarelange Farter, men de gav Chancer for en betydelig Profit og var tilmed Æventyrfarter, som enhver Sømand satte Pris paa. Og en Mand af Peter Johansens Støbning forstod at gribe denne Chance! — — —

Ved Flid, Ihærdighed og Dygtighed arbejdede han sig saaledes frem, at han, da han i 1774 kunde købe Ejendommen, var en af Kjøbenhavns store Handelsmænd og Skibsredere.

Paa Auktionen, som fandt Sted i Vordingborg 26. September 1774, købte „Købmand Peter Johansen“ med den kjøbenhavnske Tømmerhandler Lars Larsen som Kautionist Kallehave Gods, som han efter sit Fornavn gav Navnet *Petersgaard*.

Skødet⁶) oplyser, at Gaarden er solgt for 55,550 Rdlr. Halvdelen af dette Beløb med paaløbne Renter, ialt 31,108 Rdlr. er betalt i forskellige Rater i Åarene 1775, 1776 og 1777, den anden Halvdel 27,775 Rdlr. skulde forblive staaende i Godset mod en Rente af 4 pCt. p. a. Hovedgaarden havde et Tilliggende af 68 Td. 6 Skp. 1 Fdk. $1^{25}/_{48}$ Alb. Htk. Ager og Eng og 3 Skp. Skov. Bøndergodset var paa 334 Td. 4 Skp. $1^{15}/_{48}$ Alb. Htk. Ager og Eng og 11 Td. 4 Skp. 2 Fdk. Skov, hvortil kom 45 Td. 4 Skp. Kirketiender samt Kallehave Kirke og Jus patronatus til samme.

Samme Dag tinglæstes en Obligation fra Peter Johansen til Chr. P. Getreuer, dat. 18. Dec. 1777, paa 18,000 Rdlr. Getreuer var en af Datidens meget kendte Mænd. Han tilhørte en odenseansk Malerslægt og begyndte selv som Kunstmaler. Gennem sine Forbindelser fik han meget Arbejde paa de kgl. Slotte og paa offentlige Bygninger og blev Hofmaler.

Han samlede sig en stor Formue, der gik til Legater for Kjøbenhavns fattige og til St. Hans Hospital. Laanet til Peter Johansen har formentlig været en almindelig Pengeanbringelse, men Forbindelsen mellem dem lader Muligheden aaben for, at det er Getreuer, der har udført Maler- og Dekorationsarbejdet paa Petersgaard. Getreuer døde 1780, samme Aar som Gaarden stod færdig.

Den rige Peter Johansen vidste nok, hvad han gjorde ved at købe netop paa dette Sted, hvor idylliske Skovpartier vekslede med smilende aabne Landskaber, hvor Skov, Ager og Eng gaar i fuld Grøde ned til Vandet.

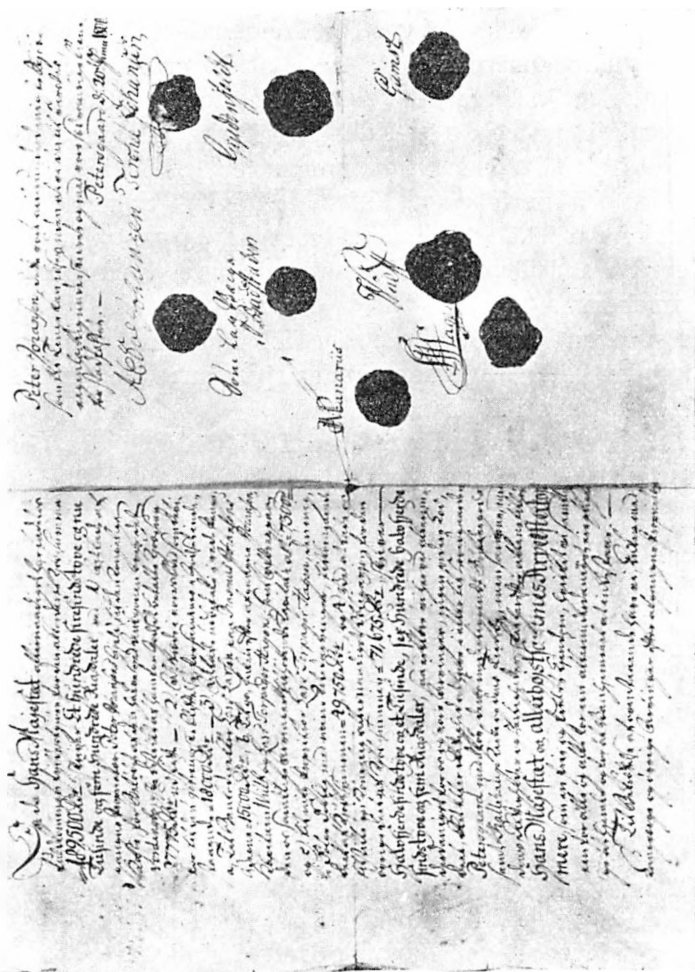
Samtidig med Købet fik Ejeren (²⁵/₃, 1777) kongelig Tilladelse til at anlægge et Skibsværft i Skellet mellem de 2 Skove, Stensby- og Langebæk; det blev ligeledes opkaldt efter ham, idet det fik Navnet Petersværft. Aaret efter fik han Bevilling til at holde Marketenteri her for sine Arbejdere.

Den nye Ejer lod i Aarene 1776—80 opføre den Hovedbygning, som staar den Dag i Dag. Den hører til de nyklassiske Bygninger. Nyklassicismen, den af Antiken inspirerede Reaktion mod Rokokoen var paa et meget tidligt Tidspunkt kommet til Orde herhjemme med Jardin som Talsmand. Petersgaard var et efter Datidens Forhold omfangsrigt og stort Hus i 2 Stokværk, opført af røde Mursten med hvælvede Kældre og tykke Mure. Denne høje, mod Vest fritliggende Bygning, i Forbindelse med 3 lange straataekte Længer, nemlig en Ladebygning mod Syd, Hestestald mod Øst og Kostald mod Nord, dels Mur, dels Bindingsværk, omsluttede en rummelig Gaardsplads. Endvidere hørte til Avlsgaarden en Mængde mindre Bygninger.

Hovedindkørselen til Gaarden var mellem Hovedbygningen og Ladelængens Gavl. Forsiden af Hovedbygningen vender mod Vest til Haven, som gaar ud til Skoven Petergaard Hestehave. Imod Øst har man et vidt og skønt Skue ud over Sjællands Kyst, Bøgestrømmen, Møen og Langø. Petersgaard kan saaledes siges at have faaet den smukkeste mulige Beliggenhed.

Peter Johansen og Familie, der nu bestod af Kone og ikke mindre end 5 Døtre, flyttede ind i Vaaren 1780. Med Iver og Dygtighed kastede Ejeren sig over Jordens Drift; der var nok at tage fat paa. Stengærder sattes, Grøfter gravedes, Dræningsarbejder udførtes og rundt om paa Markerne ryddedes Vildskove af Bøge-, Elle- og Egepur. Efter Geheime-Stats-Minister Christian Greve Reventlows

Eksempel paa Christianssæde, kendt for sine mange banebrydende Reformers til Gavn for Landbruget, der senere

Skøde til Kongen fra Peter Johansens Arvinger.

skal blive nærmere omtalt, indførte han den holstenske Driftsmaade ved Udlægning af Jorden med Kløver. Og gennem Frugthave og Havedyrkning udførte han et stort Arbejde til Gavn for sin nye Besiddelse. — — —

Man fortæller, endda med nogen Hjemmel, at Peter

Johansen nogle Aar inden sin Død skal have afhændet Petersgaard til sin Broder, Rasmus Johansen, og Svigersønnen, Lars Terpager Hagen. Noget endeiigt Salg har dog ikke fundet Sted, idet det tydeligt fremgaar af den $\frac{7}{6}$ 1799 tinglæste Købekontrakt af $\frac{20}{8}$ s. A., at det er Peter Johansens Enke og Arvinger, der sælger Petersgaard Gods med tilliggende Bøndergods og Kallehave Kirke til Hans Maje-stæt, altsaa til Kronen. Købesummen er 189,500 Rdl. Det fremgaar dog af Købekontrakten, at Hagen i Følge et Forlig skal have 99,500 Rdl., hvad der da ogsaa tyder paa, at der paa et tidligere Tidspunkt har været Forretninger dem imellem.

Broderen Rasmus havde som Købmand faret viden om og ligesom Peter Johansen samlet sig mange Penge. Han endte sine Dage i Rusland.

Lauritz Terpager Hagen er født i Elmelunde 1756. Han ejede Høvdinggaard, som han havde købt 1799. Her døde han 1833 og ligger begravet paa Kirkegaarden i Mern, Vest for Taarnet, i hvilket hans Kone, Karen Kirstine fra Petersgaard hviler.

Peter Johansen var i Holmens Kirke $\frac{1}{7}$ 1750 bleven gift med Anna Elisabeth Therkelsen, f. c. 1730. Efter et iangt og virksomt Liv døde han paa Petersgaard 1798 og blev $\frac{12}{3}$ s. A. begravet i Skibets Midtergang under Gulvet i Kallehave Kirke. — Efter hans Død flyttede Enken til Kjøbenhavn, hvor hun boede i Skovbogade indtil sin Død $\frac{23}{10}$ 1804. „Hun var“ — hedder det i Slægtsop-tegnelserne — „ligesaa elskelig som smuk“. Blev begravet ved sin Mands Side i Kallehave Kirke.

I *Ægteskabet* var følgende Døtre:

Kirstine, f. 1755, † 1829. Gift 1774 med Sekondløjtnant i Marinen *Frederik Christian Wulff*. Født 1749. 1763 Kadet. 1774 Permission for at gaa i Koffardifart som Fører af et Svigerfaderen tilhørende Skib til Strædet eller Vestindien. 1777 Premierløjtnant. 1781 Kaptainløjtnant. 1790 Kaptain. 1799 Indrulleringschef i

Østjyllands Distrikt. 1801 Chef for Jyllands Kystforsvar, s. A. Kommandørkaptajn; 1808 tillige Overlods i Østjyllands Distrikt, Medlem af Priseretten i Aarhus. 1809 kar. Kommandør. † 1812.

Anna Elisabeth, f. 1758; † 1840. gift 1. med Brygger *Andreas Findt*, født 1741, † 1788. Gift 2. 1794 med Kaptajn i Marinen *Niels Schested af Gyldenfeldt*, født 1748. 1768 Kadet, men havde da gjort 3 Rejser paa Kina. 1771 Sekondløjtnant. 1778—83 i engelsk Tjeneste og deltog i flere Søslag i Krigen mellem England og Frankrig. 1780 Premierløjtnant. 1783 Kaptainløjtnant; s. A. Generaladjutant hos Kongen. 1790 Kaptajn. 1801 Chef for Blokskibet *Mars* under Slaget paa Reden 2. April; s. A. Kommandørkaptajn. † 1809.

Gjertrud, f. 1761. † 1836. Gift 1783 med Sekondløjtnant i Rytteriet *Christian Rosenberg Gamst*. 1778 Sekondløjtnant; Adjudant i 2. Sjællandske Regiments Rytteri. Kar. Ritmester 1791; 2 Aar efter Second Ritmester ved Fynske Dragonregiment. 1803 afskediget (Jydske Regiments lette Dragoner). 1804 Major à la suite. Endelig Afsked 1810. Justitsraad. † 1813.

Ved Købet af Petersgaard i 1799 blev der forbeholdt Ritmester Gamst fri Bolig og Jord paa 15 à 16 Td. Land m. v. ved Petersværft, saalænge han maatte behøve samme, dvs. indtil han blev Eskadronchef.

Under 18. April blev Ritmesteren udnævnt til Told- og Consumtionsbetjent i Nakskov, men da denne Tjenestes Indkomster er meget ringere end en Eskadronchefs, „hvilken Befordring i Militair Etaten hans Forfatning ikke har tilladt ham at oppebie,“ har han ansøgt om en Godtgørelse for Friboligen, indtil han ved Forflyttelse til et større Embede maatte blive sat i Stand til at undvære denne Godtgørelse, som han nu behøver til sine Børns Opdragelse.

Rentekammeret overlod det til Kongens Afgørelse, om der skulde bevilges ham en Godtgørelse eller

ikke, men indstillede samtidig, at der — saafremt Kongen vilde tilstaa ham noget — da blev givet ham en Gratification een Gang for alle.

Ved den kgl. Resolution blev der tilstaaet ham en aarlig Godtgørelse af 200 Rdl. indtil han ved Forflyttelse eller paa anden Maade fik bedre Kaar.

Karen Kirstine, f. 1763; † 1800. Gift 1790 med Forpagter paa Petersgaard *Lauritz Terpager Hagen*. Født 1756. † 1833 (jfr. Side 20). Gift 2. Maren Elisabeth Bjørn, født i Kallehave Færgegaard 1784; † 1844.

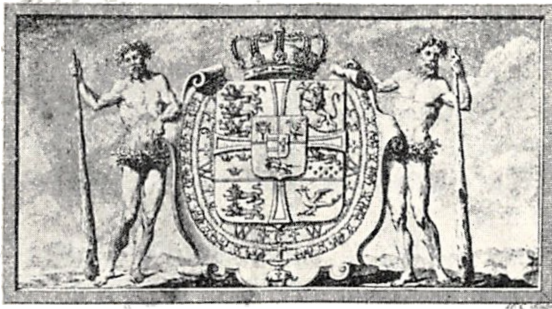
Anne Marie, f. 1767; † 1855. Gift 1792 med Byfoged og By-skriver *Johan Nicolai Canaris*. Født 1764. Godsforvalter paa Petersgaard; exam. jur. 1790. Prokurator i Vordingborg 1790 og Byfoged i Stubbekøbing 1791. 1800 Medlem af Kommissionen angaaende Laugene i Stubbekøbing. 1809 entlediget i Naade fra Byfoged- og Skriverembedet. † 1821.

Som tidligere omtalt solgte Peter Johansens Enke og Arvinger Petersgaard med tilhørende Bøndergods og Kallehave Kirke til

Kronen.

Skødet⁷⁾ er dateret $\frac{20}{6}$ 1800. I Sjællands Landvæsens-kontor: Dokumenter vedr. Petersgaards Overlevering 1799 —1807 findes en Overleveringsforretning, dat. 4. Sept. 1799, hvoraf skal citeres: „Tirsdagen d. 3die blev overleveret ..... 3) Hovedgaardens Bygninger tilligemed Ladegaardens, hvor forefindes 4 tre-Etage Vindovne, 4 to-Etage Vindovne, 7 enkelte Vindovne og 2 enkelte Bilægger Ovne, en indemuret Brygger Kieddel, Kiærne Værket med tilhørende Kiærne og Waleværker (?) Brandredskab be-fandttes ikke i fuldkommen Stand, men Arvingerne ved-blive deres Forpligtelse efter Kiøbe Kontrakten til at afle-vere samme i forsvarlig Stand efter Forordningerne.....“. Efter Sigende skal Hertug Frederik Christian af Augu-stenborg have været Liebhaber til Godset, men havde trukket sig tilbage, da Kronprinsen vistnok for Skovenes Skyld ønskede det igen i Statens Hænder.

De Aar, Petersgaard tilhørte Kronen, blev i høj Grad præget af de store og vidtrækkende Begivenheder, som dengang indtraf til Befrielse af den danske Bondestand, og som fik Følger for Tid og Evighed. Det var Rentekammerets Chef, den før omtalte Greve Christian Reventlow, der under den Bernstorffske Æra, med sin utrættelige Arbejdsomhed, dybe Indsigt og praktiske Dygtighed og Iver for sine Medbrødres Vel, fik gennemført en Række banebrydende Reforme, af hvilke, foruden de tidligere nævnte, her skal nævnes dem, som ogsaa for Petersgaard fik en saa afgørende Betydning, nemlig Ordningen af Fæsteforholdet og Hoveriet.

Det danske Rigsvaaben.

En detailleret Beskrivelse*) af „Hans Majestæts Gods Petersgaard“, netop paa dette Tidspunkt, lige inden de nye Forordninger traadte i Kraft, kan derfor nok siges her at være paa sin Plads.

1. *Beliggenhed*: Fra Kjøbenhavn 13, Vordingborg $1\frac{3}{4}$, Præstø $2\frac{1}{4}$, Næstved 5 og Stege $1\frac{1}{2}$ Mil. Adresse: Vordingborg.
2. *Ejer*: Hans Majestæt Kongen.
3. *Købt*; 1774 for Købesumma 55,550 Rd. og 1799 for 189,500 Rd.
4. *Hovedgaards Taxt*: Fri Hartkorn: Ager og Eng: 68 Tdr. 6 Sk. 1 Fd. $1\frac{25}{30}$ Alb. Skov: 3 Sk.
5. *Jordens Areal*: Ager Jord 513 Tdr. Eng 32 Tdr. Eng-

- huller i Sædemarkerne 15 Tdr. Skov: Staalevænget 12 Tdr. Hestehaven 34 Tdr. Sørrings Tykke 16 Tdr.
6. *Inddeling*: 11 Marker og 1 Hjælpemark foruden ovenanførte Eng og Skove.
7. *Drift*: a. 5 Marker er hidtil brugt til Sæd, een med Hvede, een dels med Rug og dels med Erter, to med Byg og een med Havre og Kløver.
- b. 2 Marker anvendes til Kløverhøst, 3 til Græsgang og een bruges til Brak.
- c. Hvedemarken brækkes om Efteraaret, gjødskes, pløjes og brakharves næste Sommer og pløjes 3 Gange til Sæd.
- d. Rugmarken pløjes een Gang til Sæd. Bygmarkerne rispes om Efteraaret og pløjes 2 Gange om Foraaret.
- e. Havremarkerne rispes om Efteraaret og pløjes næste Foraar til Sæd.
8. *Beskaffenhed*: Leerede, Leer- og Sandmuldede.
9. *Udsæd*: Aarlig 260 Tdr. af Hvede, Rug eller Erter, Byg og Havre.
10. *Høe-Avl*: Af Eng 120 à 130 Læs, af ca. 140 Tdr. Agerland, geom. Maal, besaaet med Kløver, c. 350 Læs, 32 til 40 Lpd. pr. Læs.
11. *Besætning*: Kan holdes 140 Køer og 4 Tyre, 20 Bester, 24 Stk. Faar.
12. *Bygninger*: Hovedbygningen, Grundmur med Tegltag. 40 Alen lang. 10½ bred, 2 Etager høj med gevølfte Kældere. 2 Fløje, Grundmur og Steentag og 1 Bygning i Baggaarden, Mur og Bindingsværk med Steentag. En Korn Lade, Grundmur og Steentag. De øvrige Ladegaardsbygninger Mur og Bindingsværk, dels med Straa- og dels med Stentag.
- NB.* Gaarden er af nye opbygget, opført 1776—80. Bygningerne ere assurerede for 34,000 Rd.
13. *Haven*: En Køkken- og Frugthave ved Hovedbygningen og en mindre dito ved Forpagterboligen.
14. *Teglværk*: Straks ved Gaarden er et paa 16 à 18,000 Mursten.

15. *Huse paa Hovedgaardens Taxten*: Tvende, hvoraf det ene er et Vogterhus.
16. *Ejendoms Tiende*: Kallehave Sogns Kirke Tiende matriculeret til Hartkorn 45 Tdr. 4 Skp. har tiendeydende Hartkorn 502 Tdr. 7 Skp. $\frac{7}{18}$ Alb.
17. *Herligheder*: a. Jus patronatus til Kallehave Sogns Kirke.
- b. Megen Skov af Eg og Bøg, saavel Elle, Naur og anden Underskov, især betydelig Hesselhugst til Baandstager, og en Mængde Frugttræer i Skoven, hvilke tvende sidste især for Bønderne er en af deres bedste Næringsgrene og af disse med Flid opelskes og behandles.
- c. Jagt af Daa- og Raadyr, Harer og Fuglevildt.
- d. Een liden ubetydelig Anpart i en Sø, Skuldsø kaldet.
- e. Tørveskær kan have, men er ej endnu afbenyttet.
18. *Gaardens Avling og Hollænderi samt Tiende* er bortforpagtet paa 2 Aar fra 1. Mai 1800 til 1802 for aarlig Afgift 3500 Rd.

Bøndergods.

19. *Hartkorn*: Ager og Eng: 334 Tdr. 4 Skp. $1\frac{5}{16}$ Alb. Skovskylde: 11 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk.
20. *Arealet*: er 7 à 8 Td. Land Hartkorn til 3 Byer paa Godset, men mere af Skov er til 2 andre Byer og paa hvis Grund den meste Skov staar bestemt at indfredes, omtrent 1700 Tdr. L., geometrisk Maal.
21. *Jordbundens Beskaffenhed*: I Almindelighed som til Hovedgaarden.
22. *Beboere*: a. Gaardmænd 75.
- b. Husmænd 117, hvoraf 25 har matriculeret Jord til deres Huse, de øvrige 92 have dels Vænger og dels Frugthaver til Husene.

- c. Paa et Skibsbygger Verk, der er anlagt Aaret 1775 og 1776, er indrettet Bopæl til 21 Familier, men nu tildels er ledige. Hertil et Vænge paa 15 Tdr. Land, geometrisk Maal, ufrie Jord.
23. *Jordebogs Indtægter*: Penge 869 Rd. 91 sk. Rug: 17 Tdr. 2 Skp. $\frac{1}{2}$ Fdk. Byg: 30 Tdr. 5 Skp. Havre: 15 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. Lam: 16.
24. *Hoveri*: 73 af Godsets Bønder inddelt i $52\frac{1}{4}$, hele Hovninger, forrette efter Hoveri-Commissionens Bestemmelse til Hovedgaarden følgende: jfr. Side 27.
(Udført efter det kongelige Rentekammers Befaling af I. Ipsen. Forvalter ved Godset).
Petersgaard, den 30. April 1800.

Kongen havde som sagt overtaget Petersgaard i 1799, hvis Bønder straks blev gjort delagtige i de før omtalte Velgerninger m. H. t. Udskiftningen, som Reventlow gennem Forordningen af $\frac{1}{11}$ 1785 havde udvirket. Alt Bøndergods beliggende i Byerne Kallehave, Langebæk, Stensby og Viemose blev saaledes solgt til Fæsterne — 75 Gaardejere og 117 Husmænd — „med heldbringende Følger for Produktionens og derved for Velstandens og Folkemængdens Formerelse.“ Hovedgaardsjorden blev udparcelleret, Tiendeakkorder indgaaede, medens Kongen beholdt Skovene. Hoveriet blev samtidig mod en Pengeafgift afskaffet. Ogsaa her havde Reventlow været Sjælen i Arbejdet. For Petersgaards Vedkommende blev dette tilligemed 32 andre Godser, afgjort gennem Kendelser, der alle blev appellerede paa nær 2. Dette gjaldt for ialt 1403 Bønder. Først i 1797 blev den endelige Afgørelse færdig, og Commissionen, der havde ordnet alle disse Forhold, blev hævet 1801.

Udstykningslovgivningen, der i Aar fejrer sin 150-Aarsdag, har ved at hindre vore Bøndergaarde i at blive udstykket i smaa Huslodder eller sammenlagt til store Gaarde, været af væsentlig Betydning for Bevarelsen af en talrig og selvstændig Landbostand.

Den fortjener derfor med fuld Føje at blive mindet paa Aarsdagen.

Hvorledes Hoveriarbejdet i Praksis havde virket, ses af nedenstaaende Bestemmelser, der taler sit eget Sprog:

„Fortegnelse over det Hoverie, som, i Følge den Kongelige Hoverie-Commissions Bestemmelse af 18de Martii 1797, hvilken ved det Kongelige Rentekammers Resolution af 5te October 1799 er stadfæstet at gielde som Regel fra 1ste Mai dette Aar, bliver at forrette af enhver under det Hans Majestæt tilhørende Gods Petersgaard i Vordingborg Amt henhørende fuld Gaard eller Hovning.

Det til Petersgaard Hovedgaard og dens Jorder hove-riegiørende Bøndergods bestaaer af 59½ Gaarde eller Hovninger.

Hovedgaardens Jorder bestaae af 573 Td. Land Agerjord og 109 Tdr. Land Eng.

Disse ere inddelte i 9 Indmarker og 2 Udmarker kaldede Skovmarkerne, af hvilke aarlig besaaes 5, nemlig: een med Hvede, een med Rug, tvende med Byg, og een med Havre.

Markerne ere inddelte i Hovmaal, af hvilke enhver Hovning bestandig beholder sit.

Til Gaarden henhører, som Eiendom, Kallehaug Sogns Kirketiende.

I Hvedemarken brækkes Hovmaalene i Efteraaret, pløies anden Gang næste Midsommer, efter at Giødningen er udført, og tredie Gang til Sæd.

I begge Bygmarkerne fældes eller lægges Hovmaalene i Efteraaret, pløies anden Gang tidlig næste Foraar, og tredie Gang til Sæd.

I Rugmarken pløies Hovmaalene eengang i Efteraaret til Sæd.

Og i Havreemarken rispes Hovmaalene i Efteraaret og pløies derefter næste Foraar til Sæd.

Dersom een Mark besaaes med Erter i Stedet for een af Bygmarkerne, da pløies den een Gang i Foraaret til Sæd.

I alle fem besaaede Marker harves Hovmaalene, efter at Sæden er udsaaet, og i Bygmarkerne harves de desuden til Skiørning efter anden Pløining.

I de 3 Vaarsæds-Marker tromles Hovmaalene, efter at Sæden er opkommet.

Enhver skal afmeie, opbinde, sætte i Hob, efterrive, i ustadigt Veir adskille og igjen samle, indage og modtage i Huus eller Stak, den paa hans Hovmaale i de fem besaaede Marker voxede Sæd.

Efter hver Dags Indagning skal, efter Fornødenhed, een eller flere af de med Indagningen for den Dag sidst færdige Vogne indage de paa Veien fra Marken tabte Neger og Ax, hvilke ved Hielp af Paalæsserne oprives.

Enhver snoer de til Sædens Binding paa hans Hovmaal fornødne Baand af det Foder eller Flæk, som ham fra Hovedgaarden leveres.

De Enge og Jorder, af hvilke aarlig høstes Høe, ere: i Kildemose-Engen 32 Tdr. Land, i Staalevænget 12 Tdr. Land, i Sørrings Tykke 16 Tdr. Land, i Hestehaven 34 Tdr. Land, tvende Kløvermarker og Enge og Mosehuller i de fem besaaede Marker og i Kløvermarkerne.

I Kløvermarkerne slaaer og høster enhver sine Hovmaal, men de øvrige Enge slaaes og høstes tredingviis enten i Flæng eller efter Bøndernes egen Inddeling.

Til Høehosten henhører: at afslaae og strøe Græsset, vende, rive, staksætte, i ustadigt Veir adskille og igjen samle, indage og modtage Høet i Huus eller Stak.

Veirivningen skeer paa samme Maade som ved Kornhøsten er anført.

Hegnene omkring og imellem Gaardens Marker, som Bønderne ere pligtige at vedligeholde, bestaae af: 1094 Favne enkelte Stengiærder, 11013 Favne Riisgiærder, og 124 Favne Stængegiærder. Disse ere inddelte i Hovmaal.

Vedligeholdelsen af de langs Riisgiærderne løbende Grøvter, saavel som nye Hegns Opførelse, er Bønderne uvedkommende.

Den Giødning, som samles af den paa Hovmaalene

avlede Sæd, af alt det indavlede Høe og af Kallehave Sogns Kirketiende, udføres af de 59½ Hovninger, saaledes: at Møddingen decles tredingsviis, men Møget aflæsses i Marken i Flæng, hvor anvises.

Møgagningen skeer Midsommers.

Til Engenes og de til Hoeslet bestemte Jorders Rensning for Smaasteen, Stikker og Muldvarpeskud, forretter enhver Hovning 1 Gangdag.

Til Tærskning forretter enhver 66 Gangdage.

Saa meget som de Standtærskere, som holdes paa Laden, tærske i een Dag, skal Hovbuddene ogsaa være pligtige at tærske.

Om Fremlæggenes kastes Lod imellem Hovbuddene og Standtærskerne.

Under Tærskning henhører: at hembære Halm og Emter til Fæhusene eller andetsteds paa Gaarden, hvor anvises.

Tærskningen maae ikke begynde før medio September og ikke vedvare længere end til medio Mai.

Af Tærskerne maae udtages de fornødne Folk til Kornets Kastning paa Loen.

Til Kornets Opbæring fra Laden til Loftet forretter enhver Hovning 2 Gangdage.

I een Dag opbæres 16 Tdr., af hvad Slags Sæd det endog er.

Til Korn-Rensning forretter enhver aarlig 6 Gangdage.

I een Dag renses 6 Tdr., af hvad Slags Sæd det endog er.

Til Kornets Bortførelse forretter enhver aarlig 12 Rei-ser til Vordingborg, Præstøe eller Kallehave Færge.

Til et Læs regnes 3 Tdr. Hvede, eller Rug, eller Byg, eller Erter, eller 4 Tdr. Havre.

Til Korn og Høehæsses Indflytning, Halms Udførelse og Husenes Reengjørelse før Høsten, forretter enhver aarlig ½ Spænddag 2 Gangdage.

Til Borg- og Ladegaardens Vedligeholdelse forretter enhver aarlig 2 Spænddage 1 Gangdag.

Til Vandsteders Rensning forretter enhver aarlig $\frac{1}{2}$ Spænddag 1 Gangdag.

Til Hovedgaarden eller et andet Sted, som ei er Skoven længere fraliggende, skal de $59\frac{1}{2}$ Hovninger aarlig fælde, oversauge og hiemføre $100\frac{1}{6}$ Favne Brænde; altsaa har enhver Hovning aarlig at hiemskove $1\frac{2}{3}$ Favn.

Ligeledes forskaffes aarlig af de $59\frac{1}{2}$ Hovning 10 Favne Gavntræ, hvilket for enhver er aarlig $\frac{1}{6}$ Favn eller hvert 6te Aar en heel Favn.

Favnen af Brændet skal være 3 Alen bred, 3 Alen høj, og Brændet 1 Alen 1 Tomme langt, og af Gavntræ 3 Alen lang, 3 Alen bred og 1 Alen høi.

Til Klapjagter efter Ræve forretter enhver aarlig 2 Gangdage.

Til Flytning for Eier og Forpagter, naar nogen af dem forlader Gaarden for bestandig, bortkiører enhver, for Eieren 2 Læs og for Forpagteren 1 Læs, til Vordingborg eller et ikke længere fraliggende Sted.

Af forannævnte Arbeider maae i det høieste fordres i een Uge i de forskjellige Aarets Tider:

I Pløietiden i det høieste 2 Pløie- og 4 Gangdage. Dog staaer det Eieren frit, i Stedet for en Pløiedag at tage en Spænddag.

I Møgagningstiden 3 Spænd- og 3 Gangdage.

I Korn- og Høehøsten i det høieste 3 Dage ugentlig, saaledes, at naar Bønderne have arbeidet 3 Dage paa Hovlodderne med sædvanlig Mængde af Folk, til hvad Slags Arbeide dertil behøves, skal de i de næste 3 Dage være fri.

Og i de øvrige Aarets Tider 2 Spænd- og 3 Gangdage.

At dette er rigtig Extract af denne Commissions Protocol, det bevidnes

Den til Hoveriets Bestemmelse for Siællands, Fyens og Lollands Stifter allernaadigst anordnede Commission, den 24. April 1800.

Løvenskiold.

Selmer.

Aschlund.

—Rothe.

Men ogsaa paa mange andre Omraader gjorde Kronen meget for Petersgaard. En Gennemgang af de forskellige kgl. Resolutioner fra Rentekammeret^o) og Regnskaberne fra denne Periode fortæller saaledes, at der efter Overtagelsen straks toges fat paa Forbedringer indenfor Administrationen, paa Restaurering af Bygninger, ligesom der opførtes adskillige nye. Det var Forvalter Ipsen, der stod for det hele. En meget betroet Stilling havde han, om end Staten kun lønnede ham lavt derfor. Gagen var 300 Rd. aarlig samt 100 Rd. Godtgørelse for Fribolig. I 1807 blev Ipsen afskediget som Forvalter, men ansattes i Stedet for som Regnskabsfører ved Skovene med samme Gage.

Af Forbedringer skal nævnes nyt Straatag paa en Del af Fæhuslængen; en Skovrider konstitueres; der bliver opført et nyt Skovfogedhus og en Teglovn.

Ifølge Overslag fra Forvalter Ipsen paa ialt 302 Rdl. 56 Stk. tiltrængtes Murer- og Malerarbejde paa Petersgaard, dette bevilgedes tilligemed 14 Rdl. 88 Sk. til en ny Skriftestol i Kallehave Kirke og 12 à 14 Rdl. til en ny Alterdug og en ny Messeskjorte til Kirken.

Aaret efter (1802) bevilgedes fornødne Murer-, Glarmester- og Tækkearbejde paa Petersgaards Bygninger, samt Istandsættelse af nogle Led paa Hovmarkerne.

Der opførtes et nyt Skovløberhus og nogle Marker overlodes til Greve Knuth, Lilliendal. I 1804 udnævntes en Skovrider, Bygningerne paa Petersgaard og Petersværft repareres atter.

Der bevilges 1806 309 Rdlr. 64 Sk. til Istandsættelse af Skibsværftet ved Petersværft.

Endelig opføres der en Bolig til en Jordemoder, ligeledes et Bryggers og et Bagerhus i Forpagterboligen 1806—07.

Efter at Bøndergodset ved Rentekamrets Forestilling af $\frac{16}{4}$ 1805, bifaldet ved kgl. Resolution af $\frac{24}{4}$ s. Aar altsaa var frasolgt Petersgaard, rejste Spørgsmaalet sig, om Kronen ikke ogsaa burde sælge Herregaarden, hvis

Jorder paa dette Tidspunkt (1806) var bortforpagtet indtil Maj 1812 for en aarlig Afgift af 1600 Rdl. Tidligere havde Rentekamret tilraadet Kongen at beholde Petersgaard for dér at oprette et Schæferi, men da et saadant nu var oprettet paa Falster, og et andet af Kronens Schæferier var udvidet, forelaa denne Grund ikke længere. Da tilmed den forrige Ejer af Nordfeld paa Møen

Jacob Benzon Resch

underhaanden tilbød at købe Hovedgaarden med Tilliggende og Skov (et mindre Areal udenfor de kongelige Petergaardske Skove paa omtrent 1500 Tdr. Land, som Kronen jo beholdt) for 70,000 Rdl., bestemte Rentekamret sig til at lade afholde Auktion. Ved denne, som fandt Sted 2. April 1807 bød Resch 81,550 Rd. og Brigaderinde Halting 81,500 paa Betingelse af, at Forpagter Jens Giøe vilde fratræde Forpagtningen, hvad han havde erklæret sig villig til at gøre til 1. Maj 1808 imod en Godtgørelse paa 8000 Rd. Generalmajor Oxholm bød 70,000, hvis Forpagteren skulde blive boende.

Efter at Rentekamret havde foretaget en Vurdering, der anslog Værdien af Petersgaard til 88,995 Rd., indstillede det at tilbyde Resch Gaarden med Fæstehuse, Tiennerne og Besætning for 83,000 Rd. Ved kgl. Resolution af 17. April bifaldes dette. Indstillingen er dateret 7. April. Skødet er af 8. Juni 1807, og allerede i August flyttede Resch ind paa Petersgaard.

Jacob Benzon (Bentzen) Resch, er f. i Norge ²⁰/₄ — død i København ³⁰/₁₀ 1848. Forældre: Sørenskriver i Størdalen og Sælboe Fogderi i Trondhjem Stift Erasmus Sigismund Rasch (1728—1787) og Hustru Kirstine, f. Brinck (1735—1800).

Gift 1 med Anna Regine Hagen ¹⁰/₅ 1752—¹⁰/₁₀ 1804. Fader: Præst i Kjeldby paa Møen Peter Haagensen Hagen. Gift 1. med Peder Sølling 1773 (han døde 1790), gift 2. 1791 med Peder Møller (død 1792) (1 Søn).

Gift 2. [/]₁₁ 1805 med Anna Laurentze Neergaard, ²²/₁₁ 1787—¹⁷/₁₁ 1843. Fader: Forpagter Peter Neergaard.

Resch blev Student Trondhjem 1786. Med sin første Hustru fik han Nordfeld, som hun havde arvet efter sin 1. Mand, P. Sølling. Nordfeld solgte hun 1806, muligvis for at kunne skifte med Peder Møllers Søn. Resch ejede en Tid Kongsdal, som han solgte 1835.

Resch omtales som en dygtig Landmand, der med stor Interesse gik op i Driften af sine Ejendomme. Det var imidlertid haarde Tider for Landmændene. Han sad

smaat i det paa Petersgaard, som Kongen havde en Obligation i paa 55,333 Rdl., og senere, medens han sad paa Kongsdal, var han „lige paa Nippet til at gaa nøgen fra Gaard og Ejendom“. Han fik dog en Del udrettet her, fik opført en ny Ladegaard, den paabegyndte Udskiftning blev endelig afsluttet, ligesom han mageskiftede en Del Gods med Knabstrup, hvis Ejer, Carl Frederik August Lunn, ægtede

Jacob Benzon Resch.

hans eneste Datter Grethe. Overfor sin Søn skal han have været meget streng.

Petersgaard var, da Resch overtog den, af Hartkorn 55 Tdr. 6 Skp. 2 Fj. $\frac{1}{4}$ Alb. med Skovskyld 3 Skp. med en Besætning paa 150 Koer, Ungkvæg nogle og 30, 24 Heste og 60 Faar. Areal: ca. 500 Tdr. L. med Ager, 140 Tdr. L. Skov. Til Gaarden horte 39 Huse, som tilsammen udgjorde Hartkorn 2 Tdr. 1 Skp. $1\frac{3}{4}$ Fj.

I 1809 fandt et Mageskifte Sted „fra Nicolai Henrichsen til Langebæksgaard paa Nørrevænge, stor 1 Td. 3 Skp. 3 Fj. til Proprietær Resch til Petersgaard.“

Allerede 1810 solgte Resch igen Petersgaard til

Kaptajnløjtnant Christian Wulff,

er Dattersøn af Peter Johansen. Købesummen var 140,000 Rd., hvoraf en Del var erhvervet som Prisepenge under hans Kampe mod Englænderne. Et Forskud paa disse udbetaltes ham efter Ansøgning, ialt 55,000 Rd. som Rest af Købesummen. Senere skænkede han af de ham tilkomende Prisepenge forskellige Beløb, dels til Marinen, dels

Christian Wulff.

til danske Krigsfanger i England og dels til deres Familier her i Landet; ialt modtog han 126,900 Rd. Chr. Wulff, der var af en gammel Søofficers-slægt, var den næstældste og længstlevende af 5 Brødre, alle i Søetaten og alle udmærkende sig ved Kløgt, Mod og varm Kærlighed til deres Stand.

Han var født $2\frac{1}{2}$ 1777 i København; Søn af Kommandør, Indrulle-

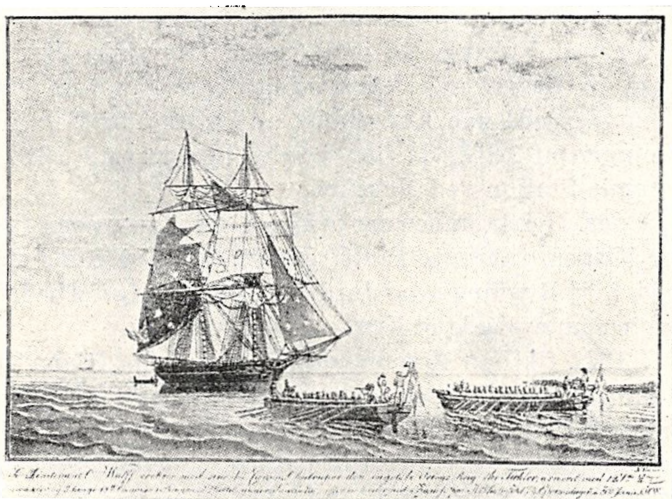
ringschef Frederik Christian W. og Hustru f. Johansen fra Petersgaard. Kadet 1792, Sekondl. 1796, Prmlt. 1802. Kaptajnløjtn. 1813, Kapt. 1815, Kommandørkapt. 1828, Kommandør 1836, Divisionschef 1841.

Generaladjutant for Sø-Etaten og kgl. Jagtkapt. $\frac{5}{2}$ 1842, og erholdt Contra-Admirals Karakter $\frac{3}{6}$ s. Aar (1842).

Sin første Krigshæder erhvervede Wulff sig i 1807 under Københavns Belejring, da han som Divisionschef for en Afdeling Kanonbaade var stationeret i Kalvebodstrand for at beskyde de fjendtlige Batterier, hvoraf især et ved „Gamle Pesthus“ anrettede Skade paa Byen og skød Tømmerpladsen ved Køkkenkurven i Brand. Fjendens Ild

fra det velbeskyttede Batteri var dræbende for Kanonbaadene, men Wulff bragte det, i de daglig gentagne Attaker, ved sin Udholdenhed stedse til Tavshed. Wulff selv blev saaret.

I 1808 havde Wulff Commando af 9 Kanonchalupper, 3 Kanonjoller og 1 Storbaad, stationerede ved Laaland, Falster og Vordingborg. I Juni samme Aar erobrede han en engelsk Orlogsbrig. Det var den 3. Juni om Morgen, en

Søe-Lieutenant C. Wulff erobrer med sine 4 Canonchalupper den engelske Orlogsbrig „the Tickler“. 3. Juni 1808.

at Wulff sejlede ud fra Fejø for at foretage et Krydstogt. Han havde 4 Kanonbaade under sig og opdagede en engelsk Orlogsbrig, som han besluttede at angribe. Med Aarernes Hjælp styrede han i Frontlinie mod Briggen, der viste sig at være „The Tickler“, ført af Løjtnant John Watson Skinner, armeret med 14 Kanoner. Under Skraaild roede de lige ind imod Fjenden, hvis Skud paa Grund af den svære Dønning blev usikre. Da Wulff var paa Geværskuds Afstand, strød „The Tickler“ Flaget; den havde da lidt meget, Master, Rundholter og Takkelage var stærkt beskadigede, Bougen splintret, og kun det

ene Anker var tilbage. Af Briggens 50 Mands stærke Besætning var 7 saarede og Chefen faldet, ramt i Hovedet af en Kugle.

Wulff førte sit Bytte til Nakskov — vor første Erobring. Efter Briggens Istandsættelse blev Wulff udnævnt til Chef for den.,

Aaret efter var han med sine Kanonbaade i Kamp med den engelske Fregat „Melpomene“ ved Omø. For sidstnævnte Affære modtog han kgl. Anerkendelse.

I Aaret 1810 havde han atter Kommandoen af Ro-flotillen ved Nakskov og omliggende Farvande. Han gik derpaa til Eskadren i Vliessingen, hvor han som Næstkommanderende paa Linieskibet „Albatros“ forblev indtil Slutningen af 1812, da han vendte tilbage og i 1813 fik sin gamle Station ved Nakskov.

I den Uvirksomhedsperiode for Marinen, som fulgte efter Krigen, tilbragte Wulff den største Tid paa Petersgaard, hvis Bygninger og Jorder han betydelig forbedrede, ligesom han anlagde et Tegl- og Kalkværk.

I 1824 fik han Kommando af Corvetten „Diana“ paa Station i Vestindien, og endelig erholdt han i 1840 Kommando af Fregatten „Bellona“ paa en Expedition til Sydamerika for at knytte diplomatiske Forbindelser med flere af de nye Stater Syd for Linien, bl. a. med Præsidenten for Republiken Chile om en Handelstraktat. Han havde saaledes den Ære at føre det danske Orlogsflag første Gang rundt om Cap Horn.

Ved hans Tilbagekomst i August udtalte Kongen sin allerhøjeste Velvilje og Tak.

1841 erholdt han Kammerherre-Nøglen atter som et Bevis paa Hs. Majestæts Naade og Tilfredshed med Udførelsen af den ham betroede Mission, og Aaret derpaa valgtes han til at succedere Broderen som Generaladjutant og kgl. Jagtkaptajn. Han var endvidere Stenderdeputeret.

Samme Aar, paa Aarsdagen for Ticklers Erobring, udnævntes han som før omtalt til Kontreadmiral. Han døde uden forudgaaende Sygdom 12. Marts 1843.

Den almindelige Dom over denne fortjente Officer, var, at han med højt og ridderligt Mod, besad en aaben og for alt godt og ædelt varmtfølende Karakter.

Ved hans Død skrev „Fædrelandet“ følgende:

„Christian Wulff var en af Marinens ypperste Officerer; i Krigens Tid vandt han Heltenavn, og paa den høje Post, han sidst beklædte, bevarede han ikke blot den Yndest, som Folket bar til ham for hans Ungdomsbedrift, men erhvervede sig Alles Hengivenhed og Højagtelse ved sin ædle Karakter og sin milde humane Tænkemaade.“

Han var dekoreret med Kommandørkorset af Dannebrog og Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Admiral Wulff ægtede 1803 *Hericette Bodille Birgitte von Munthe af Morgenstjerne*, f. 1782, d. 1863, Datter af Ejeren af Lundbygaard, senere Stiftamtmand over Aarhus Stift, Kammerherre Caspar Wilh. v. M. af M. og Hustru f. Flindt.

Under Wulffs Eje var Hovedbygningen i en Aarrække bortlejet til Amtmanden over Præstø Amt, Kammerherre, Greve Sigismund Schulin.

Denne havde studeret i Kiel og Kobenhavn først Filosofi, siden Retsvidenskab. Blev juridisk Kandidat i 1805 og overtog efter Moderens Død 1808 Frederiksdal. I 1824 udnævntes S. til Amtmand over Præstø Amt, en Stilling han beklædte til 1831, da han p. G. af Svagelighed trak sig tilbage fra Embedet. Han var gift med en Datter af Grosserer W. Brown, der tilhørte en fra Skotland indvandret Slægt.

Greve Schulin var en meget belæst Mand, særlig i „den kristelige Filosofi“ og Statsøkonomi.

Hans Datter Marie Albertine Mathilde, der blev gift med Lensgreve Fr. Ludv. Vilh. Ahlefeldt-Laurvigsen til Tranekjær, siges at have set som Spøgelse paa Petersgaard en ung Mulatkvinde, som Peter Johansen i sin Ungdom havde truffet i Madras. —

Wulff solgte Petersgaard uden Besætning og Løsøre i Aaret 1837 den 2. Februar for 70,000 Rd. til cand. juris

Michael Fabritius de Tengnagel. Besidder af det Iselingske Fideikommis.

cand. jur. Michael Conrad Fabritius-Tengnagel,

var født $\frac{1}{2}$ 1811 af Forældrene Conrad Alexander F.-T., Gaardm. i Ørslevvester, f. 1785 og Ellen Kirstine Hansdatter Schiødt. Faderen døde i hans tidlige Barndom 1815, og han forblev tilligemed sine 2 yngre Brødre, Hans og Sø-

**Michael Conrad Fabritius
de Tengnagel.**

ren F.-T. i den første Tid hos Moderen, der levede i temmelig knappe Kaar i Gyrstinge Sogn i Nærheden af Sorø. Men i sit 9. Aar kom Michael i Huset hos daværende Kammeradvocat, Etatsraad Bilsted i København og fandt her et kærligt Hjem, hvor hans fortrinlige Evner udvikledes under gunstige Forhold. I Forening med Husets Sønner studerede han under duelige Læreres Vejledning, og snart vandt han Kærlighed til Viden-

skaberne. Han dimitteredes til Universitetet i Aaret 1828, studerede Jura og tog i Efteraaret 1832 juridisk Examen med bedste Karakter. Allerede i Aaret 1820 havde han arvet det Iselingske Fideikommis — stort 140,000 Rdl. — som var stiftet af hans Oldefaders Søster, Anna Fabritius-Tengnagel, gift Baronesse Ise-lin. Uagtet han herved i en ung Alder kom til at raade over betydelige Indtægter, førte dog hans alvorlige og arbejdsomme Sind ham til en stadig Fortsættelse af sine Studier.

Hans trofaste og omhyggelige Plejefader, Etatsraad

Bilsted var død 1830 og hans Ven, Højesteretsadvokat Høegh-Guldberg, tilskyndede ham til at foretage en Udenlandsrejse.

Han tiltraadte denne 10. Maj 1833 i Forening med Fysikus, Justitsraad N. Høegh-Guldberg, med hvem han sluttede et varmt Venskab. Rejsen gik over Hamborg, Berlin, Dresden, Wien, Schweiz, Norditalien til Paris, hvor han blev i et halvt Aar. Her studerede han Sproget, gik hyppigt i Deputeretkammeret og hørte Forelæsninger over Kameralvidenskabene. Rejste senere til England, brugte Søbade i Nizza, Korfu, via Korinth til Athen. Nu besøgte Grækenlands berømte Steder op til Thermopylæ og videre gik Rejsen til Smyrna. Det var hans Hensigt at ville besøge det hellige Land og Ægypten, men han opgav dette paa Grund af Pesten, der huserede paa den Tid. Tog saa til Konstantinopel og derfra til Hest over Balkan i Forening med en engelsk Rejsende til Ungarn og atter over Wien, München, Venedig, Genf til Paris. Efter et kort Ophold her — han længtes hjem — tog han over Le Havre og Hamborg til Kiel og videre til København, hvortil han ankom i Begyndelsen af Okt. 1835. Han boede nu atter hos Bilsteds og valgte at gaa Embedsvejen. Han søgte Uddannelse paa Birkedommer, Justitsraad Knudsens Kontor paa Københavns Amt, men opgav dog denne Plan for at købe sig en Landejendom, dels for at virke i en uafhængig Stilling, dels for paa Embedsvejen ikke at træde i Vejen for andre, hvis økonomiske Forhold var mindre gunstige end hans.

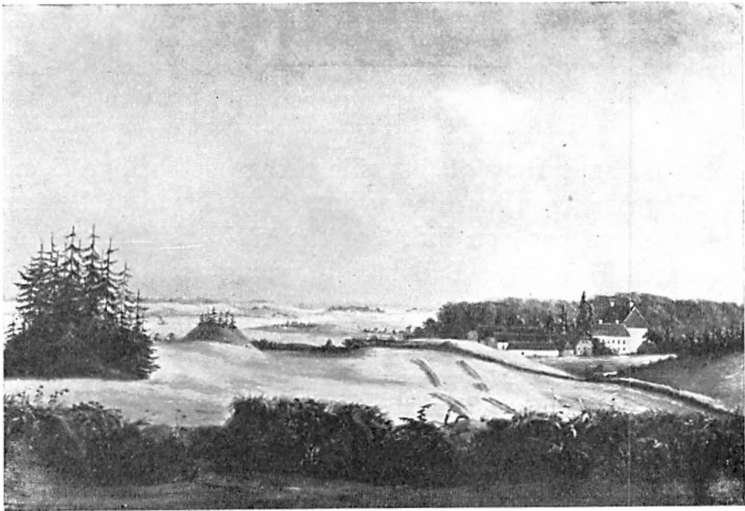
Han lærte saa Landvæsen i Foraaret 1836 paa Ussinggaard, boede om Vinteren hos Admiralinde Sneedorff, indtil han købte Hovedgaarden Petersgaard i Kallehave Sogn af daværende Kommandør Chr. Wulff.

Allerede straks ved Hjemkomsten fra Udlandet var Kærligheden vaagnet i hans Hjerte til Etatsraad Bilsteds yngste Datter, Nanna Felicia Augusta, f. 1820, hvem han havde forladt som et Barn og nu gensaa i hendes Ungdoms fulde Blomstring, og der knyttedes en Pagt imellem

dem, som blev Kilden til de bedste Glæder. I Aaret 1838, den 11/., ægteviedes de i Kallehave Kirke.

Med Iver og Interesse tog nu Fabritius fat paa Landvæsenet og bragt snart sin Ejendom i en fortrinlig Stand, saa hans Venner med Lyst og Glæde bemærkede, hvor meget et klart Blik i Forening med en kraftig Vilje kan udrette. Han opførte nye og istandsatte de ældre Udhuse, ligesom han gjorde det til et af sit Livs bedste Opgaver —

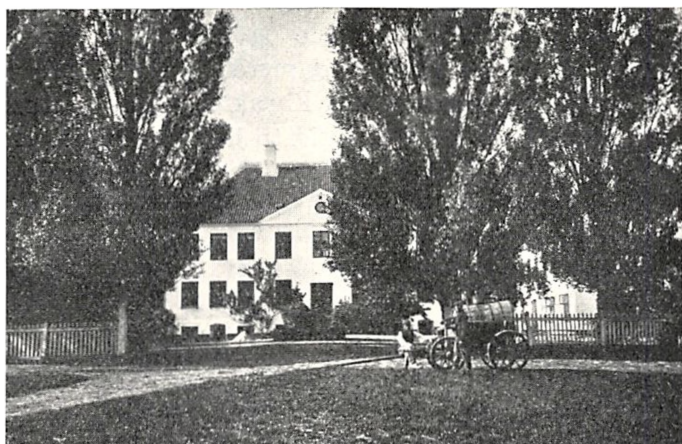
Petersgaard.

og alvorligste — at forbedre Husmændenes Stilling, saavel ved at yde disse kraftig Hjælp, som ved stadig at skaffe dem Arbejde og derved lære dem, at Arbejderen aldrig savner sin Løn. Han deltog i Bestyrelsen af Sognets Anliggender og valgtes senere til Forstanderskabets Formand, som et synligt Bevis paa, at hans mange Kundskaber, redelige Sind og utrættelige Virksomhed fandt almindelig Anerkendelse. Af Regeringen udnævntes han til Tiendekommissær, og han opfyldte dette Hverv med den sandeste Retfærdighed, der stræbte at give enhver, hvad ham tilkom. Til Slut fungerede han i Kommissionen som Formand.

I København, hvor han i flere Aar boede en Tid af Vinteren, søgte han Universitetets Forelæsninger i Historie, Geologi og Kemi.

Saaledes henrandt hans Liv i en uafbrudt Virksomhed og stadig aandelig Uddannelse.

Han var lykkelig i sit dejlige Hjem hos en elsket Hustru og Børn. Mange gode Venner havde de — Rørdam i Mern, Boisen i Stege og Beboerne af Gaardene i Omegnen. Det var et Hjem, hvor der fulgtes med i alle Tidens

Petersgaard.

Rørelser, baade politisk, nationalt og literært. For Børnene var Højtlesning, Sang og Musik det bedste, de vidste, ligesom Udflugt til Møens Klint, Kirketure til Stege og Mern var deres store Glæde.

Dog talte han ofte om, at hans Tid hernede ikke vilde blive lang. —

I Foraaret 1849 udbrød Tegn paa Brystsye, som vakte Bekymring hos alle, der kendte ham. Sommeren bragte ingen Bedring, og han blev raadet til at tage til Syden i den kommende Vinter, det eneste Middel man dengang vidste mod Tuberkulose. I Slutningen af Sept. 1849 drog han afsted. Kone, 2 Børn, Frk. Munthe Morgenstjerne og Lægen Engelsted fulgte ham. Allerede paa Vejen danned

blev han alvorlig syg, og i München døde han efter et Sygeleje paa 13 Dage, 18. Oktober.

3 November blev han begravet paa Nørrebros Kirkegaard, hvor en talrig Forsamling af Venner og Frænder vidnede om, hvor højt han var elsket og æret.

Fabritius de Tengnagel havde et ædelt, lyst, varmt og kærligt Sind. Han var en elskelig Ægtemand og Familiefader, sin Hustrus ømme og forstandige Vejleder, og en elsket Fader for sine 4 Døtre.

I Begyndelsen var der mange, som ikke forstod at paaskønne ham, tilbageholdende og stille som han var. I Sognet blev han dog mere og mere elsket og anset for sine Kundskaber, sin hæderlige Karakter og Forekommenhed imod dem, der henvendte sig til ham, og Efterretningen om hans Død bevægede mange Hjerter med stor Sorg ved Tabet af ham — den gode, hjælpsomme Herre! Endnu den sidste Maaned, førend han rejste, anvendte han til at sikre sine Arbejdere deres Stilling. Han udstedte Fæstebreve, nedsatte de i Forvejen lave Afgifter, og for at ingen Arbejder skulde savne Brødet i hans Fraværelse, paalagde han ved Afrejsen sin Forvalter, at alle Husmændene stadig skulde have Arbejde, seiv om dette ikke behøvedes til Gaardens Drift, og de, der paa Grund af Alder og Svagelighed kun formaaede at udrette lidet, fik let Arbejde.

Han elskede sit Fædreland — var Dansk med Liv og Sjæl. — Han oplevede Fredericiaslaget — fulgte med i Opgøret og ønskede paa det sidste at maatte være i Danmark. Han var dets tro og ædle Søn.

Ved hans Død gik Fideikommisset over til hans ældste Broder Hans Fabritius de Tengnagel.

Michael Fabritus blev, som før omtalt, i 1838 gift med

Nanna Bilsted,

der som Enke blev boende paa Gaarden. I en Aarrække var Petersgaard derefter bortforpagtet til Svogeren Hans Fabritius de Tengnagel (1813—1887), der senere ejede Rugballegaard i Jylland. I 1850 blev Forpagteren gift

med sin Kusine Annina Conradine F. de T. I denne Periode var det, at Forpagter Harald Arnoldus Fabritius de Tengnagel — Fader til Dommerne i Løgstør og Nakskov — lærte Landvæsen paa Petersgaard. Billedet af Petersgaard paa Side 41 stammer fra denne Tid.

Fru Fabritius de Tengnagel giftede sig for 2. Gang nogle Aar efter sin Mands Død med Kammerherre, tidligere Guvernør

H. D. F. Feddersen.

Kammerherre Hans Ditmar Frederik (Fritz) Feddersen var i en Alder af 53 Aar, da han ægtede Ejerinden af Petersgaard. Han var som Enkemand med 4 Børn (og en sort Tjener) kommet hjem fra Vestindien, hvor han havde været Guvernør. De 8 Børn, som nu voksede op sammen med Stedsøskende, følte sig hele Livet knyttet sammen.

Fritz Feddersen var en mangesidig, dannet, begavet og kundskabsrig Mand, der paa det Tidspunkt havde en lang og virksom Løbebane bag sig. Dygtig og human i sin Embedsgerning havde han gennem mange Aar tjent Konge og Land, lige siden han i 1827 som juridisk Candidat var bleven Volontør i Højesterets-Justits-Kontor.

Han var født i København 2. Juli 1805, hvor hans Fader Kontorchef i Rentekammeret, senere Amtsforvalter i Rendsborg og Etatsraad Feddersen og Hustru, født Tersling, dengang boede. Saaledes udgaaet af en gammel sønderjydske Slægt, der har givet vort Land en Række dygtige Embedsmænd, faldt det naturligt, at ogsaa Fritz Feddersen gik Embedsvejen.

I 1830 ansattes han som Fuldmægtig hos Kammeradvokaten og vandt Aaret derpaa Universitetets Guldmedaille for den juridiske Prisopgave. Efter nogle Studieaar i Udlandet i videnskabelig Øjemed med offentlig Understøttelse, blev han i 1835 Auditor ved Kongens Livjægerkorps.

Gennem sin store Interesse for Hovedstadens Fattige,

der bl. a. gav sig Udslag i et Skrift: „Om Asylerne, deres Vigtighed for den arbejdende Stand og deres Betydning for Staten“ fik Feddersen Sæde i Direktionen for Københavns Fattigvæsen. Ogsaa for Industrien var F. interesseret, og han var i nogle Aar Næstformand i Industriforeningen.

Men det var dog Politiken, der mere og mere drog den dygtige Jurist. I 1841 valgtes Feddersen for Køben-

havn til Medlem af Østifternes Stænderforsamling, hvis Sekretær han blev.

H. D. F. Feddersen.

For sine liberale Udtalelser paadrog Feddersen sig en kort Tid Christian VIII's Misnøje, men den dygtige og vindende Embedsmand vandt hurtigt frem. Han udnævntes 1842 til Kommitteret i General-Toldkammer- og Kommercekollegiets 3. Sektion, og nogle Aar senere blev han Kommitteret hos Kolonialdirektøren under Finansministeriet, og i 1850 lykkedes det ham i London

at faa afsluttet paa meget gunstige Vilkaar det store Statslaan, som Krigen havde nødvendiggjort. Samme Aar konstitueredes han som Borgmester og Politidirektør i Slesvig og Direktør for det derværende Døvstummeinstitut.

I 1851 udnævntes endelig Feddersen, som før omtalt, til Guvernør for de dansk-vestindiske Øer, hvor han gjorde fortrinlig Fyldest baade ved sine diplomatiske Evner og ved sin Fasthed i Styrelsen. En Negeropstand ved Juletid 1852 i Christianssted, ved hvilken flere Personer blev dræbte og saarede, blev dæmpet med Fasthed og Hurtighed. Da Feddersen i 1855 forlod Vestindien, sagde han

samtidig Farvel til Statstjenesten. Samme Aar udnævntes han til Kammerherre.

Ved Hjemkomsten blev han Medlem af Direktionen for Sparekassen for København og Omegn, og sine 3 sidste Leveaar repræsenterede han Københavns 3. Valgkreds som Folketingsmand.

Foruden at være Kammerherre havde Feddersen været Kancelliraad (1839) og Justitsraad (1842). Ved sin Død bar han Dannebrogordenens Kommandørkors.

Som Ejer af Petersgaard interesserede Kammerherre Feddersen sig meget for Gods og Skov. Besætningen paa Petersgaard bestod i hans Tid af 24 Heste, 150 Køer, 30 Unghoveder og 20 Faar. Den Gaarden tilhørende Kirketiende af Kallemhave Sogn, nemlig en Trediedel, gav i aarlig Indtægt 22 Rd. i Penge og 138 Tdr. 5 Skpr. Byg. I hans Tid udvidedes Hovedbygningen med den Sidefløj — „Lille Petersgaard“ — i 2 Stokværk, som staar endnu, og som af den nuværende Ejer anvendes som Gæstefløj.

Kammerherren døde paa Petersgaard den 22. November 1863, hvorefter Enken for 2. Gang sad tilbage med Gaarden.

Feddersen var 1. Gang gift med Ingeborg Cathrine Johanne Jensine Bergen (1816—1853) Datter af Justitssekretær i Højesteret, Statsraad Colbjørn Bergen og Hustru Anna Eleonora Margrethe Lemming.

**Kammerherreinde og
Kammerherre H. D. F. Feddersen.**

Omkring Nytaar 1866 solgte Enkekammerherreinde Feddersen Petersgaard til Kammerherre Peder Brønnum Scavenius, Gjorslev, for en Købesum af 113,000 Rd.

I November samme Aar tog hun Ophold paa Frederiksberg efter kort forinden at have ladet afholde en større Auktion over Løsøre paa Gaarden .

Her døde hun 21. Januar 1889 i en Alder af 70 Aar, til det sidste passet og plejet af Frøken Anine Munthe-Morgenstjerne, der i næsten 50 Aar havde været om hende.

Peder Brønnum Scavenius

er født i København 6. Jan. 1795. Sit Navn og sin Formue har Familien fra Faderen, Etatsraad, tidligere Købmand i Indien, Jacob Brønnum Scavenius, som ejede Gjorslev, Erikstrup, Søholm og Klintholm, og som var gift med Karen Lucie Debes, Datter af Højesteretsassessor D. og Hustru, født Suhr. Disse Ejendomme var købt paa en Tid, da de paa Grund af Krigsforholdene og Pengeforvirringen stod i lav Pris. Jacob Scavenius var født paa Skagen og fik sit latiniserede Efternavn som Elev i Aalborg Katedralskole.

Sonnen Peder Brønnum Scavenius voksede op i et Hjem, hvor Rigdommen forøgedes fra Aar til Aar, men lærte tidligt „at skaffe og søge Rigdommen ogsaa udenfor Guldet.“ Han fik en Opdragelse, som om han havde været bestemt for Embedsbanen eller for videnskabelige Studier; blev i 1812 Student og 4 Aar efter juridisk Candidat. Fik Ansættelse som Auskultant i Rentekammeret og foretog senere længere Rejser, først i Norge og Sverige, senere til Tyskland, Italien, Paris, London og til nogle af Englands og Skotlands interessanteste Egne. Ved Faderens Død i 1820 overtog han Bestyrelsen af Moderens Ejendomme og Affærer, og da hun døde 5 Aar senere, fik han alt i Arv og Eje paa nær Klintholm, som han dog afkøbte sin Broder Aaret efter, og blev saaledes, da han senere ogsaa havde købt Petersgaard, en af Landets største

Jordegodsejere udenfor Lehns- og Stamhusbesiddernes Klasse.

Petersgaard købte han i sine sidste Leveaar, som man sagde for at have et Hvilepunkt under sin Kørsel med Hestevogn mellem Gjorslev og Klintholm, maaske tillige for ogsaa at have en Landejendom at efterlade sin yngste Søn.

Scavenius administrerede sine betydelige Ejendomme med stor Dygtighed uden dog personlig at drive dem. Han var en baade ædel og human Mand, hvad han meget ofte fik Lejlighed til i Gerning at vise sine Fæstebønder og Husmænd. Han fremmede Udstykningen af Jordfælliesskabet og fredede de vidtløftige Skove, der hidindtil havde ligget til Græsning for Bønder og Forpagteres Kvæg. Han var dertil en Mand, der besad flere videnskabelige Interesser — efter

Peder Brønnum Scavenius.

Faderen havde han arvet Sansen for iiterære Sysler og samlede en stor og kostbar Bogsamling samt en ypperlig Kortsamling og værdifuld Møntsamling. Han interesserede sig for Astronomi og byggede paa Gjorslev et astronomisk Observatorium, rigt udstyret med fine Instrumenter, som han flittigt benyttede.

For Gjorslev Have gjorde han overordentligt meget; han forsynede den med sjældne Træer og har Æren for dens Udseende den Dag i Dag. Hovedbygningen blev restaureret og udvidet, ligesom han satte sit Præg paa flere andre nye Bygninger, — kort sagt, den største Indsats paa Godserne blev gjort paa Gjorslev. Paa Petersgaard

boede han ikke fast, men elskede at være dér, de korte Stunder, han kunde.

Scavenius fik adskillige Tillidshverv — var Medstifter af Præstø Amts landøkonomiske Forening og blev dens første Formand, var Medlem af Amtsraadet, Repræsentant i Nationalbanken, Medstifter af Privatbanken og Medlem af dens Bankraad indtil sin Død.

Størst Betydning fik Scavenius dog som Politiker. Det var hans økonomiske Interesser, der ogsaa viste sig ved Bortsalget af Halvdelen af Fæstegodset (1850) og ved Anlægget af Rødvig Havn (1859—60), der førte ham ind paa den politiske Bane. Ligesaa meget ved sin Intelligens, som ved sin Karakter, indtog han en fremragende Plads blandt sine Standsfæller, og da han iøvrigt delte det politiske Standpunkt, som disse hyldede paa Enevældens Tid, maatte han være selvskreven til deres Repræsentant i Roskilde Stænder, hvor han allerede i 1834 valgtes som Deputeret for Sædegaardsejerne.

Han var i Aarenes Løb Medlem af mange vigtige Udvalg og Ordfører for adskillige, især om Landboforhold. Personlig optraadte han som den selvbevidste Landjunker, politisk som den energiske Hævder af sin Stands Interesser. Han var utvivlsomt Godsejerstandens mest karakteristiske Skikkelse, der optraadte mandig, naar det drejede sig om formentlige Standsinteresser. Han stod fremfor alt stejlt paa deres „Ejendomsret“ overfor Fæstegodset, og krævede at en stor Del af det ved Fæsteforholdets Afvikling skulde kunne inddrages under Herregaarden.

Hans Synsmaader kunde virke meget udæskende, som naar han aabent erklærede sig som Tilhænger af Gode ejernes Ret til Hustugt overfor voksne, gifte Arbejdere. Naturligvis kom han i skarp Modsætning til Bondebevægelsen i Fyrreerne samtidig med rent politisk at være Enevældens Mand. Som kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling 1848—49 bekæmpede han ufortrodt Grundlovens Vedtagelse, som han sammen med

9 andre stemte imod. „Aanden deri var antimonarkisk“, den sigtede til „at gøre Kongen til en pyntet Dukke og Ministrene til hans Herrer, medens de burde være hans raadgivende Tjenere“. Ligeledes stemte S. imod Københavns Søbefæstning.

Han var kongevalgt Medlem af Rigsraadet og hørte til det konservative „Helstatsparti“, men kunde som Medstifter og Medleder af Oktoberforeningen fra 1865 slutte sin politiske Løbebane som Deltager i et Forsøg paa at forene „de store og smaa Bønder“, en Tanke, han allerede havde udkastet 1844.

I de senere Aar af sit Liv deltog Scavenius ikke paa nogen fremtrædende Rolle i det politiske Liv; derimod fortsatte han med stor Iver og Dygtighed Styrelsen af sine Godser og udrettede uendelig meget til Gavn for den Egn, hvor han virkede.

Peder Brønnum Scavenius efterlod sig da ogsaa et saa hæderligt Navn, som den fortjener, der som han benytter saa rige Evner og gunstige Livsvilkaar, som kun falder i faa Menneskers Lod, til at udrette det gode, der staar i hans Magt. Han var Aristokrat, og det i alle Retninger; han var ikke bange for at tage Striden op og holdt aldrig sin Mening tilbage. Undertiden blev denne udtalt vel djærvt og dristigt, ja stundom maaske i skarpere Udtryk, end det var enten nødvendigt eller hensigtsmæssigt for den Sag, han talte, men ingen kunde miskende, at hans Ord altid var Udtrykket for en grundfæstet og moderat Overbevisning, og at der under hans noget haarde og stolte ydre Fremtræden skjulte sig et godt og ædelt Hjerte.

Kammerherre Scavenius, der i 1818 blev udnævnt til Kammerjunker, modtog i 1840 Kammerherrenøglen. I Adelsstanden blev han optaget 1843. Han var dekoreret med Dannebrogordenens Kommandørkors, da han 4. December 1868 døde paa Gjorslev, efter at have oprettet det Scavenius'ke Fideikommis. Gjorslev Bønder rejste 2 Aar senere en Mindestøtte over ham paa Godset. Til disse havde han stedse staaet i det bedste Forhold, under Krigen

1848—50 „ikke alene gav han og hans ædle Frue mange Penge og andre Genstande til Hjælp til Krigen, men underholdt tillige alle de paa Godset værende Hustruer og Børn, hvis Forsørger var ved Arméen saa rundelig, at de ikke led nogen Nød, saalænge Krigen varede.“¹⁰).

Han var i 1837 gift med Charlotte Sophie Meinche (1811—1872), Datter af Herredsfoged C. H. L. Meinche.

Cand. juris. Peder Brønnum Scavenius.

Ved Kammerherre Scavenius' Død gik Petersgaard i Arv til Sønnen P. B. Scavenius, som er født paa Gjorslev 30. Juli 1845.

I Krigsaaret 1864 blev han Student, og 1870 tog han juridisk Embedseksamen. Han havde da et Par Aar i Forvejen arvet Petersgaard, som han formentlig, saa saare han havde faaet den udlagt af Dødsboet, solgte til Etatsraad O. B. Suhr i København.

Familien Scavenius' Ejertid paa Petersgaard blev saaledes ikke af lang Varighed. Efter at have foretaget en Del Rejser i Udlandet købte P. B. Scavenius af Overpræsident i København E. F. Rosenørn allerede i 1872 Voergaard i Vendsyssel. Den frodige smilende Egn i Sydsjælland tiltalte ham ikke. Han følte sig mere tiltrukket af det barske Nordjylland, hvor Voergaard ligger — denne gamle Herreborg med de gamle interessante Bygninger og med en Fortid, som Gang paa Gang har fristet Historie-skriverne.

Den unge Godsejer Scavenius blev snart en af Vendsyssels mest kendte Mænd, ikke mindst indenfor Landbokredse. Han drev altid selv Voergaard, men egentlig Landman var han jo ikke i den Forstand. I et Spand af Tid, saa langt at Slægt afløste Slægt, var Herren til Voergaard en Forgrundfigur i Vendsyssels offentlige Liv.

For alle Vendelboere staar Peder Scavenius' udprægede og selvstændige Personlighed som en Type af egen Stobning, en mærkelig Blanding af gode og mindre gode Egenskaber og Karaktertræk, men en Personlighed, der

var helt og fuldt selvstændig og egenartet, og som brød sig Pokker om (for at tale i hans eget Sprog) hvordan andre syntes, at han var eller skulde være.

Skønt konservativ blev Peder Scavenius Sogneraadsmedlem og Sogneraadshoved i en Venstre-Befolkning, der forstod at værdsætte ham, den stive, usvigelige Estrups Højremand, som han altid har været og var til sin Dødsdag! Han blev endvidere Amdsraadsmedlem, Slagteriformand og fik mange andre Tillidshverv i Vendsyssels offentlige og private Foretagender.

Han var en vellidt Mand. Meget populær var han alle Dage i sin Hjemstavns Kreds og hans Popularitet naaede langt viden ud. Man anerkendte hans Erfaring og praktiske Sans i det offentlige Livs Forhold, og man vidste, at i Godsejer Scavenius var der ingen Bihensyn eller Rævegange. Hvad han sagde, var altid ærlig ment, og han var i alle Sager en Mand, der stod ved sit Ord.

**Peder Brønnum
Scavenius.**

Hovedbygningens Nordfløj og Voer Kirke restaurerede han, ligesom Gaardens Drift blev moderniseret. I 1874 blev opført en ny Avlsgaard. For sine Skove nærede han en særlig Forkærlighed og blev paa Plantningssagens Omraade en af Vendsyssels største Foregangsmænd. Han tilplantede store Arealer uden om Dronninglund Skov, saa at Voergaards Skove i hans Tid kom op paa over 2000 Tdr. Land i Areal. Endelig var Godsejer Scavenius Husflidssagen en god Mand. I det hele taget udfoldede han en betydelig Virksomhed paa mange forskellige Omraader. Han sparede sig ikke, naar det gjaldt at røgte betroede Hverv, men Alderen gjorde sig gældende med Aarene.

Efter et Par Dages Sygeleje døde han af et Hjerteslag ca. 70 Aar gammel og ugift. Han var Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

Skade at saa store Begavelser og udprægede Person-

ligheder som ovenstaaende Medlemmer af Slægten Sca-
venius ikke kom til at præge Petersgaard mere end de
gjorde. Deres Indsats faldt jo andre Steder, hvor de lige-
frem med den Kraft, som er deres Slægt egen, kastedes
ud i offentlig Liv med dets Arbejde og Kamp, Tillokkelser
og Sødme. De var som født dertil, og de var altid der sig
selv i Skibbrud som i Sejre. —

En Mindesten rejst ved Voergaard bærer under hans
Billede og Data følgende:

„Rejst af Din Samtid
med Tak for Dit Virke.“

Etatsraad O. B. Suhr

overtog Petersgaard for 245,000 Rd. Han havde allerede
da i et Par Aar været Ejer af det store, smukke Peters-
gaardske Skovdistrikt, som Staten havde solgt paa Auk-
tion. Ved denne Lejlighed blev saaledes en stor Del af det
af Peter Johansen i sin Tid samlede Gods nu atter for-
enet under en og samme Haand, i hvis Slægts Besiddelse
det siden da har været.

Petersgaards Tilliggende var 506 Tdr. Land Ager og
Eng samt 105 Tdr. Land Skov, saa det nu samlede Skov-
areal kom op paa over 1850 Tdr. Land.

Ole Bernt Suhr er født i Nyborg 3. Maj 1813, hvor
hans Fader, der ligeledes hed Ole Bernt Suhr, var Køb-
mand. Moderen, Laurine Møller, var Datter af Nyborgs
dengang store Købmand, Agent Rasmus Møller til Vej-
strupgaard, en af Fyens største og rigeste Handelsmænd
paa Christian VII's Tid, der drev en betydelig Handel paa
Østen, og hvis smukke Købmandsgaard i Nyborg — den
Suhrske Gaard — som han byggede 1798, endnu staar som
en af Byens Seværdigheder.

Der var saaledes baade paa fædrene og mødrene Side
Købmandsblod i hans Aarer.

Suhr'erne nedstammer fra en gammel Slægt af dansk
Oprindelse, der kan føres tilbage til Frederik III's Dage.

Den har fostret en Række dygtige Præster, ligesom den gennem Aarene har skænket Københavns Handelsstand ansete og udmærkede Medlemmer.

Ole Bernt kom dog ikke straks til Handelen! Han gik i Nyborg Latinskole, blev Student i 1834, og i Overensstemmelse med Slægtens Traditioner teologisk Candidat. Sidstnævnte Eksamen tog han efter et Ønske af Onklen, Handelshuset I. P. Suhr og Søns Chef, der selv som ung havde været inde paa det teologiske Studium.

Med denne Uddannelse bag sig, gik han ind i Handelshusets Bestyrelse og overtog allerede 2 Aar inden Onklens Død fra Nytaar 1856 Firmaet. Som saadan arbejdede han videre i det givne solide Spor baade med Dygtighed og stigende Held. Handelshuset, der var et af Byens ældste, førte han frelst gennem Krisen, der i November 1857 brød ind over den danske Handel. Kulforretningen øgedes

Olof Bernt Suhr.

— i 1857 anlagde han en Cinders- og Kokesfabrik paa Christiansholm, ligesom han lagde megen Vægt paa Husets Bankierforretning. I. P. Suhr og Søn stod saaledes Haand i Haand med Privatbanken ved Afslutningen af de danske Statslaan i 1860 og 62.

O. B. Suhr var nær knyttet til Tietgen, som han paa forskellige Maader arbejdede sammen med. Han var en af Medarbejderne til Oprettelsen af Privatbanken, for hvilken Tietgen blev Direktør og som havde Kontor paa Gl. Torv ved Siden af Suhrs Gaard Nr. 22.

De Traditioner, som Suhr havde taget i Arv efter sin barnløse Onkel Johannes Theodor Suhr, opfyldte han paa

den smukkeste Maade. Ved Siden af Varetagelsen af sit Firmas egentlige Forretninger, hvor han til sin Assistance havde flere anerkendt dygtige Mænd, som havde virket der i Onklens Dage, tog Suhr Del i Paabegyndelsen og Ledelsen af flere af de store økonomiske Foretagender, der netop opstod i de Aar. Han var saaledes handelskyn-digt Medlem af Sø- og Handelsretten fra 61—67. Vicefor- mand i Privatbankens Bankraad samt Medlem af Besty- relsen for det store nordiske Telegrafelskab og de danske Sukkerfabriker. Han havde ogsaa væsentlig Andel i An- læget og Driften af Kryolit-Bruddene i Grønland i 1864, hvor han sammen med Julius Thomsen var Direktør. Havde Suhr ikke med en Kapital paa 400,000 Rd., der var den væsentligste Del af de indskudte Penge, kastet det af- gørende Lod i Vægtskaalen ved denne Start af Foreta- gendet, havde det næppe faaet den store Betydning og Fremtid, som det nu fik. Ved denne Lejlighed blev mange Hænder knyttede til disse fjerne Egenes hidindtil ubenyt- tede mineralske Hjælpekilder.

Ved Handelshusets Ophævelse ved Udgangen af 1899 doteredes Videnskabernes Selskab med 100,000 Kr. som en Anerkendelse af Videnskabens Fortjenester af Kryolit- industrien.

Etatsraad Suhr beklædte endelig en Række mer eller mindre offentlige Tillidshverv, saaledes var han Kurator for Waisenhuset, Repræsentant i Bikuben og i en halv Snes Aar Konsul for Columbia.

I 1870 havde O. B. Suhr altsaa købt Petersgaard, som han nærrede en glødende Interesse og Kærlighed for. Han restaurerede Hovedbygningen og lod foretage store Grund- forbedringer med Dræning af Marker og Inddæmning af Engene.

Han interesserede sig i det hele taget overordentlig for Godsets Helhed, og de Folk, der var knyttet dertil. Da han overtog Skovdistriktet, vedblev han da ogsaa at ad- ministrere dette ved Hjælp af det tidligere ansatte Per- sonale. Etatsraaden var meget interesseret i de Bøge-

undervækster og Blandingskulturer, der blev udført over store Arealer og ofrede betydelige Summer herpaa. Det samme gjaldt Vejene. Paa hans personlige Foranledning blev i 1873 hele Hovedvejen gennem Langebæk Skov lige fra Dronningeleddet ved Petersgaard til Petersværft belagt med Skærver. Det tilsvarende Arbejde blev i 1875—76 udført paa Hovedvejen gennem Stensby Skov lige fra Petersværft til Kongeleddet. Disse Veje var forud kun Jord- og Grusveje.

Han elskede det smilende og frodige Landskab i Syd-sjælland, der for ham var det koncentrerede Billede paa det danske „Bondeland“ med rige Agre og Enge, smukke Skove og dejlige Strande. Et andet varigt Minde, han har efterladt paa denne Egn, er den Kobbergaas, som han i 1871 forærede Gaasetaarnet i Stedet for den længst forsvundne Guldgaas, der med sin fremstrakte Hals pegede mod Østersøen — det var Erik af Pommern, der havde taget den med sig, da han flygtede ud af Landet — samt endelig en testamentarisk Gave paa 5000 Rd. til en Syge- og Hjælpekasse i Kallehave Sogn.

Overalt hvor Etatsraad Suhr knyttede Forbindelser, var han anset og afholdt p. G. af sin personlige Elskværdighed, sit aabne tillidsfulde Væsen og smukke Fremtræden. Han var utrættelig i sin Redebonhed til at understøtte ethvert for Fædrelandet gavnligt Foretagende og enhver, der trængte til hans Hjælp. Han var en virksom, retsindig og god Mand med Hjertet paa rette Sted. Hans Velgørenhed havde et Omfang, som kun faa anede. Han gav gerne, var en glad Giver og gav smukt og fordringsløst. Han var, som Stiftsprovst C. Rothe sagde ved Begravelsen, „en af Stadens hæderligste og betydeligste Mænd — en Danmarks Søn i Hjerte og Liv.“

Han var i Kredsen af kærlige Børn lykkelig i sit Hjem, hvis store Kunstskatte bar Vidnesbyrd om den gæstfri Modtagelse og den mæcenagtige Imødekommenhed og Beskyttelse, Kunstneren og Videnskabsmanden altid fandt paa det skønne Sølyst i Klampenborg, i Gaarden paa Gl. Torv og paa Petersgaard.

Men Sorger udeblev ikke. En voksen Søn døde i sin bedste Alder, netop da han skulde være indtraadt i Firmaet, et Tab, som meget nedbøjede Faderen, tilmed da en anden Søn var saa svagelig, at han slet ikke kunde give sig af med Forretninger.

Nogle Aar inden sin Død mærkede han under et Ophold paa Petersgaard det første Tegn paa den sig nærmende Fjende, og under et Ophold paa Valdemarskilde ved Slagelse hos sin Svigersøn Hofjægermester J. P. Bech, blev han ramt af et apoplektisk Tilfælde. Han blev vel efter at være bleven ført til København saa vidt helbredet, at han kunde være oppe og køre ud, men rask blev han dog ikke mere. Hans Kraft og Energi var brudt, og det sidste Aar tilbragte han paa Sølyst.

Tirsdagen den 5. Oktober 1875 blev han alvorlig syg, og inden 12 Timer udsluktes hans Liv stille og roligt. Ved hans Begravelse i Frue Kirke var samlet en talrig Sørge-skare, til hvilken Landets Konge og Kronprins havde sluttet sig.

Efter en Bestemmelse i hans Testamente byggedes i Valdemarsgade en stor Fribolig for trængende Grosserere og Grossererenker, som et smukt Minde om den Stand, han tilhørte. Etatsraadens andre Gaver, f. Eks. til Ørstedes Statue i Ørstedsparken, Skovshoved Havn og Kirken i Ordrup er hver i sin Art Vidnesbyrd om, hvor varmt han følte, og hvor levende han var sig de moralske Forpligtelser bevidst, som Rigdommen paalægger sine Besiddere.

Etatsraad Suhr, som baade var Ridder og Dannebrogsmænd samt dekoreret med den norske St. Olafs Ordenens Kommandørkors, var i 1847 blevet gift med Ida Marie Bech, Datter af Grosserer, Sæbesyder og Oliemøller paa Nybrogade Jørgen Peder Bech og Hustru Ellen Sophie Magdalene, født Meyer.

Til Minde om Etatsraad Suhr og Hustru staar en smuk Støtte i Petersgaard Have. Den blev rejst for Forældrene af Datteren, den nuværende Ejer efter Tegning af Hans Tegner.

Paa Soklens ene Side staar paa en bred rund Flade:

TIL MINDE.

Paa en tilsvarende paa den anden Side staar :

ETATSRAAD O. B. SUHR.

* 3. Mai 1813 † 6. Oktober 1875.

Chef for Handelshuset I. P. Suhr & Søn i København.

Ejer af Petersgaard.

IDA MARIE SUHR,

født Bech.

* 11. April 1825 † 8. August 1897.

Esse, non videri.

Efter Etatsraad, Grosserer O. B. Suhrs Død gik Petersgaard i Arv til Datteren Caroline Charlotte i Ægteskab med sin Fætter

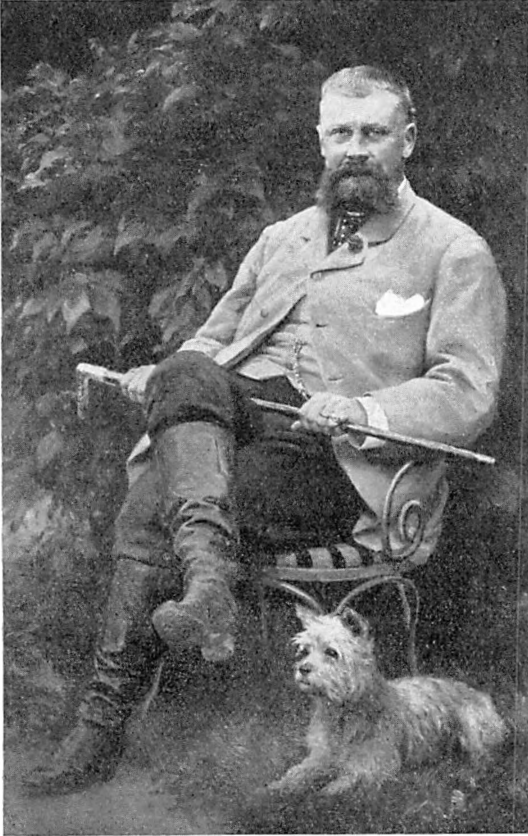
Godsejer Jørgen Peter Bech

til Valdemarskilde. Det Petersgaardske Skovdistrikt gik samtidig bort fra Petersgaard, idet det for 1,2 Millioner Kroner gik over til Etatsraadens 4 Døtre.

Petersgaard var nu i en halv Snes Aar i Bechs Eje. I denne Periode boede Familien der fast i de 3 første Aar, fra 1876—79, lykkelige og glade Aar, hvor Sønnen Oluf, den senere Kammerjunker Bech bl. a. til Rønningesøgaard, blev født.

Den Bechske Slægt stammer fra Bjært Sogn ved Kolding, hvorfra den over Helsingør (som Tobaksspindere) kom til København. Jørgen Bechs Forældre var Hofjægermester A. W. Bech til Valdbygaard, Brorup og Knudsrødgaard — alle ved Slagelse — og Hustru, Admiral, Kammerherre C. F. Rothes Datter, Margrethe Christine. Han var født paa Fredsholm paa Lolland, som hans Forældre dengang ejede og fik en meget grundig Uddan-

nelse til Landmand bl. a. paa Landbrugsskoler i Trarandt og i Skotland. I 1880 sad han som Forpagter paa Brorupgaard, tillige en Tid Ejer af denne og Valdemarskilde. Han overtog, som ovenfor nævnt, Petersgaard ved Udlægs-

Jørgen Peter Bech.

skøde af $\frac{25}{11}$ 1878 og endelig efter Faderens Død i 1877 dennes Ejendomme.

Godsejer I. P. Bech, der i 1881 var bleven udnævnt til Hofjægermester, var en meget ivrig og anset Landmand, der, saalænge Helbredet tillod det, styrede sine Gaarde og gjorde det godt. Ved Dyrskuer var han en interesseret

Hestedommer. Interessen er gaaet i Arv til Sønnen, den nuværende Ejer. I det hele taget havde han en særlig Interesse for Avl af lette Heste, særlig Oldenborger-Racen. Han byggede Stuehuset paa Knudsrød og holdt sine Ejendomme i god Stand.

Hofjægermester Bech var en elskværdig stille og beskeden Mand, for hvem det mindst af alt laa at trænge sig frem. Han deltog saaledes ikke meget i det offentlige Liv, men var dog gennem Aarene Formand for St. Mikkels Sogneraad, først Medlem af Direktionen for Sparekassen for Slagelse og Omegn, senere dens Formand; i to Perioder Repræsentant i Danmarks Nationalbank, Medlem af Repræsentantskabet for Banken for Slagelse og Omegn og i ca. 20 Aar Medlem af Bestyrelsen for Sorø Amts landøkonomiske Selskab. Sin særlige Interesse viste han Familien Suhr, ved fra 1896 til sin Død paa Valdbygaard 1909 at være Direktør i den Suhrske Stiftelse.

Petersgaard, som var overtaget for 500,000 Kr., drev han indtil 1878; siden var den bortforpagtet. Men baade her og paa sin Hovedbesiddelse Valdbygaard, stod han stedse i et udmærket Forhold til sin Egn og var meget afholdt af Bønderne.

Han holdt, ligesom de fleste af Petersgaards Ejere, meget af Sydsjællands Natur, der jo ogsaa staar meget over Valdbygaards. Fra Valdbygaard var det en lang Tur at køre over til Petersgaard, det varede ca. 7 Timer, og der var 4 Heste for Vognen.

Hans Hustrus Yndlingsblomst var Margueriter — et Minde om hende, der særlig elskede Stedet, er de mange Blomster af denne Art, som stadig vokser vildt der. Hun døde paa Valdbygaard i 1889 kun 39 Aar gammel.

Da Administrationen og Driften af Hofjægermester Bechs vestsjællandske Ejendomme efterhaanden lagde fuld Beslag paa hans Arbejdskraft i Forbindelse med at hans Svigerinde

Frøken Ida M. Suhr

ønskede at komme i Besiddelse af Petersgaard, bevirkede dette, at sidstnævnte 1. April 1886 overtog sin Faders tidligere Gaard. Allerede fra Barndommen og senere som

Ida M. Suhr.

Parthaver af Skovdistriktet var Frøkenen med stærke Baand knyttet til Stedet.

Frøken Suhr, der er født 5. Oktober 1853, fik ved Skøde den 27. December 1886 Hovedgaarden, (tinglæst 13. Jan. 1887), og da det hidtidige Fælleseje imellem Etatsraad O. B. Suhrs Arvinger senere ophævedes, blev Petersgaard atter samlet som i Etatsraad O. B. Suhrs Dage.

Efter *Traps Danmark* (1921) ialt: 62,5 Tdr. H. Ejds. 500, Jordv. 350; ca. 287 ha, deraf Ager ca. 250, Eng 17; desuden noget Bøndergods (Ejds. 88,7).

Det Petersgaardske Skovdistrikt: 107 Ager og Eng; 138,7 Tdr. Skovsk. Ejds. 1020, Jordv. 750; ca. 1014 ha, deraf en mindre Del Ager, Eng, Forstrand m. m. Resten Skov.

Paa denne skønne Besiddelse har Frøken Suhr derefter levet og virket. Og nogen bedre Ejerinde af Petersgaard kunde Egnen og de Folk, der har været knyttet til selve Godset ikke have faaet. Blandt Petersgaards 11 Ejere har ingen gjort en saa betydelig og varig Indsats til Gavn for Gaard og omliggende Egn som den nuværende. Med personlig og særpræget Smag har Frøken Suhr ladet opføre talrige Nybygninger og restaureret gamle, i det hele taget paa alle Maader forbedret og smykket Petersgaard. Hovedbygningen blev restaureret i 1898; hvorved bl. a. indrettedes een stor Stue i Stueetagen, hvor der før havde været to mindre — een til Gaarden og een til Haven; en moderne indrettet Avlsgaard samt Forpagterbolig er saaledes opført efter Branden i 1906 og 1900. At det er en stor Forbedring, at Gaarden blev flyttet fra sin gamle Plads og hvor smukt den er udført, er let at se. Den nuværende Staldgaard blev anlagt nogle Aar senere; Skovfogedboligen i Petersværft, forskellige Skovløber- og Ledvogterhuse er byggede, ligesom Skovridergaarden fik en Hovedstandsættelse i Aarene 1927—28, alt efter Tegning af Arkitekt Viggo Dahl.

Ejerinden har endvidere ofret betydelig Interesse paa Veje indenfor Petersgaards Omraader.

Allerede før Frøken Suhr blev Eneejer af Skovdistriktet (1888—1889) var den saakaldte „Jubilæumsvej“ i Langebæk Skov paa hendes Ønske og Regning blevet forbedret fra en Jordvej til en gruset og stenlagt Lystvej, som er meget smuk at befærde, fordi den ligger tæt langs Stranden. Ligeledes blev i Aarene efter 1900 alle Vejene i Viemose Skov skærvelagte; før var det kun Jord- og

Grusveje. Endelig blev der i og efter Krigsaarene afgravet adskillige Bakker, der var generende for Transporten.

Distriktet er altsaa nu i Besiddelse af talrige Boliger til Arbejdere og Funktionærer, og mange af disse er som nævnt blevet forbedret og restaureret.

Paa Petersgaard bor Frøken Suhr det meste af Aaret, medens hun i Vintermaanederne er i København i den gamle Lejlighed paa Gl. Torv, der staar urørt som den stod i Etatsraad Johannes Theodor Suhrs Tid — begge Steder samlende Slægt og Venner hos sig. Slægtsfølelsen er meget udpræget hos hende, og hendes store Interesse for Kunst og Literatur er almindelig kendt.

Trods sin høje Alder er Frøkenen tidlig og silde paa Færde. I en Aarrække var hun Medlem af Menighedsraadet; hun har fuldt ud arvet sin Faders kirkelige Sans. En altid redbon Hjælp har hun øvet i Stilhed over hele Egnen og langt derud over. Til Gerningen paa Egnen holdes saaledes en særlig Sygeplejerske, ligesom der i Langebæk er bygget et Asyl, som blev taget i Brug i 1895. Det store, smukke Rekreationshjem, som hun faa Aar tilbage skænkede Københavns Kommune, er ogsaa et Eksempel paa hendes storstilede Velgørenhed.

Paa Festdage vajer over Petersgaard et stort Dannebrogflag med Frøken Suhrs Initialer, en Gave fra hendes Funktionærer og Arbejdere paa hendes 80-aarige Fødselsdag for et Par Aar siden.

*

Jorden, der hører til Petersgaard, er af forskellig Bonitet. Matrikelskortet viser Hartkornstakster fra 18—6. Mindste Arealer i Ydertaksterne mest omkring 15—16—17 (de højeste og laveste Ansættelser).

Jorden er i det væsentlige i god Kultur, gode og lermuldede og behagelige at have med at gøre. Som Avlsgaarden for Tiden drives, skal nævnes, at ca. 300 Tdr. Land drives i 9 Marksdrift for sig, hvoraf 5 Marker aarlig besaas med Korn saaledes: 1 med Hvede, 3 Marker med Byg og 1 med Havre. Af de resterende 4 giver 2

Græs, 1 Roer og 1 brakkes. De forskellige Kornsorter og Sukkerroer dyrkes her efter Omstændighederne lige godt. Andre ca. 110 Tdr. Land drives i 5 Marker for sig, hvoraf 3 med Byg og Havre, 1 med Kaalroer og 1 med Græs. I dette sidste Areal undgaas Hvede og Sukkerroer, idet Jorden i sin Helhed ikke egner sig dertil. Af Agerjorden er nu tilbage ca. 35 Tdr. Land af samme Kvalitet, som de sidst omtalte 110 Tdr. Land; disse har i de senere Aar henligget i vedvarende Græsgang. Hertil kommer endelig ca. 30 Tdr. Land Eng, som ogsaa anvendes til Græsning og løsgaaende Kreaturer.

Besætningen bestaar af 10 Par Heste samt omkring 140 Køer, for Tiden noget mindre paa Grund af, at den er under Rensning for Tuberkulose. Hvad Svinene angaar, deler Petersgaard Skæbne med saa mange andre store Gaarde: Tildelingen af Svinekort! Gaarden faar ca. 70 om Aaret, hvilket svarer til 1 Kort for hver 7 Tdr. Land.

Som det vil fremgaa af de biografiske Oplysninger om Petersgaards Ejere, har i de godt halvandet Hundrede Aar, Ejendommen har bestaaet, kun forholdsvis faa af disse personlig taget Del i Gaardens Drift. Om dette har været til Gavn eller Skade for Jorden skal her være usagt — Resultatet maa dog siges helt igennem at have været godt, idet Jorden, som ovenfor nævnt, i det væsentlige er i god Kultur, samtdig med at en Række Forpagtere paa Petersgaard har haft mange gode og i økonomisk Henseende udmærkede Aar.

Disse *Forpagtere* har da ogsaa i de forskellige Perioder efter Direktiv af Gaardens Ejere gjort en meget betydelig Indsats — ikke mindst indenfor det sidste halve Hundrede Aar — hvorfor der ogsaa vil være al mulig Grund til paa dette Sted at nævne deres Navne i Forbindelse med deres Virksomhed til Fremme for Petersgaards Avlsbrug. Af disse vil dog her kun paa en mere udførlig Maade blive nævnt de Forpagtere, som har virket under den Suhrske Slægt.

Den første Forpagter paa Petersgaard har sikkert været Forpagter Brixen, en Stedsøn af Laurids Pedersen Bjørn til Mørup ved Sorø og Gundetved ved Holbæk. Han nævnes som saadan 1784 ved Maren Elisabeth Hagen, født Bjørns, Daab i Kallehave 9. Juli. Han vides at have haft en Del Stridigheder med Peter Johansen. Marens Mand, den førnævnte Lauritz Terpager Hagen har derefter ligeledes en Tid haft Petersgaard i Forpagtning, i hvert Fald kaldes han ved sit Bryllup 1790 med Peter Johansens Datter for Forpagter; ved en Overleveringsforretning 1797 var Hagen endnu Forpagter.

Af andre skal her nævnes Jes Jessen, 1801—12; I. Ipsen, der i 1806 overdrog Forpagtningen til Jens Giøe samt Mejeriforpagterne Hengeby, 1834, og Joseph Henkell, 1840; Hollænderiforpagter Jacob Brun, 1845, Mejeriforpagter Chr. Frederik Bohnhoft, 1850 og førnævnte Hans Fabritius de Tengnagel, 1855.

Under Etatsraad Suhr blev Petersgaard drevet ved Hjælp af 2 Forvaltere med Bohnhoft som Mejeriforpagter, ligesom Hofjægermester J. Bech, som tidligere meddelt, selv forestod Bedriften indtil 1878, da Forpagter Petersen overtog Forpagtningen.

Frederik August Petersen er født 1842 paa en lille Bondegaard under Gisselfeld i Nielstrup, pr. Rønnede. Efter at have tjent paa flere Gaarde som ganske ung, blev han Forvalter paa Øbjerggaard i 7 Aar, paa Egholm i 2 Aar og derfter paa Friisholm i 5 Aar, hvorfra han flyttede til Petersgaard for da 1. April 1878 hos Hofjægermester Bech at overtage Forpagtningen.

Angaaende Forpagter Petersens Virksomhed skal nævnes, at han var meget anset som Landmand, og drev en ret betydelig Mejerivirksomhed paa Petersgaard, hvor han i Begyndelsen af Halvfemserne lod foretage store Grundforbedringer. Han deltog meget i det offentlige Liv indenfor Sogn og Amt; var i mange Aar Medlem af Landboforeningens Bestyrelse og særligt interesseret i Præmiering af veldrevne Husmandsbrug og mindre Kvæg-

besætninger. Petersen var endvidere Forligsmand i Tyendesager og blev meget benyttet ved Vurderinger af alle Slags indenfor Landbruget, f. Eks. Erstatninger, Ejendoms- og Forpagtningsoverdragelser, Ekspropriation m. m. Efter et større Bedrageri, Vordingborg Sparekasse var ude for i de Aar, P. sad paa Petersgaard, var han med til at genrejse den og sad derefter i mange Aar i Sparekassens Bestyrelse.

Da Banen Vordingborg—Kallehave blev bygget, sad Forpagter Petersen i det Udvalg, der skulde afstikke Banen for at varetage Kommunernes Interesser. Ejerens noget modstridende Anskuelse ved dette Anlæg førte til Uoverensstemmelser mellem dem, der bevirkede, at Forpagtningsforholdet ophørte ved Periodens Udløb i 1898.

Forpagter Petersens Hjerter hang ved Manddomsgerningen paa Petersgaard. Hvor nær han var knyttet til Egnen gav sig et smukt synligt Udtryk i en Hædersgave fra Beboerne, da han flyttede derfra for at tage Ophold paa Christinelund ved Præstø, hvor han boede i 2 Aar. Fra Maj 1898 til sin Død 1909 var han Forpagter paa Lindersvold.

Forpagter Petersen var gift med Laura Pedersen, en Datter fra det gamle Hotel Knabstedgaard i København, hvor nu Palace Hotel ligger.

Forpagtningen blev nu overtaget af *Carl Frederik Stub Trock*, født paa Kragerup pr. Ruds Vedby 1855. Efter en meget grundig Uddannelse, overtog han i 1884 ved sin Faders Død Forpagtningen af Kragerupgaard. Samme Aar, han tiltraadte denne, var han blevet gift med Agnes Castenschiold, Datter af Kammerherre Henrik C. Da Jagtjunker Dinesen i 1895 ønskede at overtage Gaardens Drift, frattraadte Trock, som da Aaret derpaa blev Forpagter paa Petersgaard, en Virksomhed, han beholdt indtil sin Død 1910.

Om selve Landbruget i Trocks Tid kan anføres, at Jorden blev drevet meget energisk i en 9 Marks Drift, med hel Brak. 1 Skifte med Sukkerroer, der kørtes til Kalle-

have, hvorfra de pr. Skib gik til Stege Sukkerfabrik, samt et Skifte med Foderroer. Der brugtes efter den Tid ret store Mængder Kunstgødning, hvad der ogsaa gav gode Høstresultater. Hveden skal saaledes have været oppe paa indtil 25 Fold.

1900 brændte Forpagterboligen og nogle Udbygninger. Branden opstod ved Skorstensild. Derefter blev Forpagterboligen flyttet til sin nuværende Beliggenhed. 1906 brændte Gaarden atter, denne Gang var Ilden foraarsaget ved et Snoretræk, som ved Gnidning tændte Ild i Straataaget paa den lange Lade; (Snoretrækket trak bl. a. Tærskværket). Mange af Avlsgaardens Bygninger brændte, og efter den Brand blev Avlsgaarden flyttet ud, hvor den nu ligger. Alle Dyr blev reddede med Undtagelse af en ung Tyr.

Besætningen hørte stedse til Sydsjællands bedste. Efter Branden 1906 blev den daværende Kobesætning realiseret, dog med Bibeholdelse af ca. 40 Stk. af de bedste til Supplering af de paa Fyn indkøbte 80 Stk. af gode Stammer. Der oparbejdedes da en meget yderig og fin Besætning med høje Priser paa overskydende Antal Kalve og Kvier, der solgtes paa Auktion, hvilket Arbejde Trock gik op i med Liv og Lyst, ligesom han ogsaa indkøbte beigiske Heste.

Trock døde 22/11 1910 midt i sin Virksomhed under et Ophold hos en af sine Brødre, og efterlod sig Mindet om en meget dygtig Landmand, der ved sin joviale, jævne og altid betydningsfulde Optræden overfor alle, var ganske overordentlig afholdt.

Forpagtningstiden var ved Forpagter Trocks Død ikke udløben — den var indgaaet paa 18 Aar — men 1. April 1911 overtog nuværende Forpagter Jensen Forpagtningen samtidig med, at Forpagter Trocks Enke og to voksne Døtre flyttede til København.

Siden April 1911 har den nuværende Forpagter *Hans Jensen* drevet Gaarden. Han er født paa Birkholm i Herlev-Gladsaxe Sogn her paa Sjælland og gift med Vilhelmine Boserup.

Forpagter Jensen begyndte sin Landbrugsuddannelse i 1886 som Elev paa 2 Gaarde i Skaane og var derefter Forvalter forskellige Steder paa Sjælland og Fyen. Da han tiltraadte Stillingen paa Petersgaard, kom han fra Høvdingsgaard som Inspektør.

I de 25 Aar, Forpagter Jensen nu har haft Forpagtingen, er der ikke fremkommet noget af større Betydning ud over den daglige Drift. Krigen udbrød 3—4 Aar efter Tiltrædelsen og bevirkede helt nye Forhold, der paa mange Omraader varede endda flere Aar efter dens Ophør. Den senere Tid har som bekendt ogsaa formet sig meget usikker med uberegnelige og meget store Svingninger i Indtægter og Udgifter, men det kan, trods Krisetider, med fuld Føje siges, at Petersgaard Avlsgaard vedvarende er i god og forsvarlig Stand og Drift, baade hvad Jord og Besætning angaar.

Tilbageblik over, *hvad* der her er udrettet i det forløbne Halvthundrede Aar, hvor der er sket saa store Forandringer indenfor Landbruget, og hvor hver Tid har haft sine Metoder, lader sig kun vanskelig opgøre paa Tryk. De forskellige Forpagteres Indsats taler for sig selv, tilligemed Etatsraads Suhrs og Forpagter Petersens paa Grundforbedringens Omraade og Frøken Suhrs ved Ombygningen af Avlsgaarden. Disse er sket indenfor en kort afgrænset Periode og saa til Bunds og grundigt, at de har bevirket, at der senere hen ud over selve Driften, kun har foreligget en Vedligeholdelse deraf.

*

Det Petergaardske Skovdistrikt udgjorde, indtil Peter Johansen købte det af Staten, en Del af Vordingborg Rytterdistrikt. Hvor meget Skov, der 1770 har været i Kallehave Sogn, der hører til Sydsjællands største¹¹⁾, fremgaar af Kortet Side 69, der endvidere gennem dets mørke Skravering viser Skovenes Areal et godt Aarhundrede senere. Staten afhændede, som tidligere meddelt, Ryttergodset i 1774, hvorved det splittedes i 12 Godser. Peter

Johansens Arvinger solgte baade Gods og Skove tilbage til Staten, der imidlertid 1807 frasolgte Godset, men beholdt Skovene, dog ikke Hestehaven, der fulgte Hovedgaarden. Hestehaven kom saaledes først tilbage til Skovdistriktet igen, da Etatsraad O. B. Suhr i 1870 købte Petersgaard, efter allerede 1886 at være blevet Ejer af Skovdistriktet, som han for 580,000 Rd. købte paa den af Staten $\frac{3}{12}$ i Præstø afholdte Auktion. Ved Salget i 1799 hørte baade Viemose Hestehave og Staalevænge (Viemose Hestehave) med til Skovdistriktet, men disse Skove solgtes 1805 til Høvdingsgaard og er aldrig senere kommet tilbage til Skovdistriktet. Fra 1805—1839 bestaar Skovdistriktet derfor kun af Viemose Skov, Langebæk Skov, Stensby Skov og Nørrehave. I 1839 tilkøbtes Vintersbølle Skov og i 1870 kommer, som ovenfor nævnt, Hestehaven tilbage til Skovdistriktet, hvorved dette opnaar sin nuværende Størrelse.

Arealet af de enkelte Skove er følgende:

Viemose Skov	239,5 ha
Langebæk Skov	215,6 —
Stensby Skov	324,8 —
Vintersbølle Skov	115,8 —
Nørrehave	79,3 —
Petersgaards Hestehave	69,9 —

---

ialt ca. 1044 ha

heraf:

434 ha Bøg
279 — Eg
83 — Naaletræer
118 — Forskellige Løvtræer og
130 — ubevokset Areal.

Ved Udskiftningen, der gennemførtes paa denne Egn fra 1796—1804, reguleredes de enkelte Skoves Grænser, hvorved en Del Agerland, der senere blev tilsaaet med Agern, tilfaldt Skoven, medens paa den anden Side til-

svarende Stykker skovbevokset Areal blev frigivet til Agerbrug.

Inde i Skovene vidner endnu mange indgærdede Arealer om de Agerbrugsjorder, der den Gang fandtes indenfor de nuværende Skovhegn. De derved anlagte Bevoksninger staar oftest endnu som gammel, smuk Egeskov. Statens Hensigt var netop den Gang derved at skabe Egebevoksninger, som kunde give Tømmer og Planker til Flaaden. For Viemose Skov gælder det særligt, at Størsteparten af

Kort over Sydøstjællands Skove 1770 og 1888.

de nuværende gamle Egepartier er anlagt som „Flaadeskov“ paa indtaget Agerjord.

Den nuværende Vintersbølle Skov var i 1839 i Virkeligheden 2 Skove, der i 1850 blev udvidet, arronderet og sammenlagt ved Optagelsen af mellemliggende Jorder samt 27 Tdr. Land fra en i Vintersbølle By udstykket Bondegaard.

Efter Udskiftningen og Fredsskovsforordningen af 1805 fik Skovene vel regelmæssige ydre Grænser; men navnlig i Viemose Skov og Nørrehave fandtes store Græsningsarealer, og Skovvæsenet var derfor paa denne Tid i Hovedsagen optaget af at kultivere ny Skov. Da det tilmed var god Jord, blev dette Arbejde gjort meget energisk og med et smukt Resultat, hvilket ses den Dag i Dag.

Ved Etatsraad Suhrs Død i 1875 overgik det Petergaardske Skovdistrikt først til Etatsraadens Bo og derefter — i Følge Skøde af $17/12$ 1881 — til hans 4 Døtre: Caroline Charlotte Bech, Sophie Clara Anna Dinesen, Ida Marie Suhr og Anna Dorothea Holmblad i Sameje. Overdragelsessummen var 1,2 Mill. Kroner.

Siden $1/10$ 1899 har Frøken I. M. Suhr besiddet samtlige Skove i Eneeje.

En Plan for Skovene af 1899, udarbejdet af C. V. Prytz og C. H. Hagemann, fik dette Aar en særlig Betydning for Distriktets Fremtid, idet dennes Værdibestemmelser blev det Grundlag, hvorpaa den nye Ejerinde overtog Skovene.

Vi ville nu omtale de enkelte Skove med det Særpræg, hver af dem har.

Aller sydligst ligger Skovene langs Stranden Syd for Stensby og Langebæk, som i Almindelighed under ét kaldes *Petersværftskoven*, og som bestaar af Stensby- og Langebækskov; sidstnævnte deles efter Beliggenheden i Øster- og Vesterskov.

Kysten her mellem Vordingborg og Kallehave nyder med Rette Ry for sin Skønhed. Bøgeskoven følger Kysten i næsten hele dens Længde. Den begynder ved Marielyst og fortsættes i Vintersbølle, Bakkebølle, Fjordskov, Stensby og Langebækskov. Alt er Idyl paa Idyl — ikke nogen Havkyst, som man ser den saa mange Steder — Kysten er snarere som Bredden af en større Indsø. Stemningen er nordsjællandsk, som f. Eks. ved Aaen ved Vintersbølle, der faar os til at tænke paa Frederiksværkegnen. Langebæk, Stensby Nørrehave Skove er præget af betydelige gamle Egebevoksninger. Alle disse Skove er i øvrigt i Forhold til de fleste Skove her i Landet præget af en afvekslende Skiften mellem Træarter: Bøg, Eg, Ask, isprængt Ahorn, Elm m. m.

I Langebæk Skovs Afd. 26 af Areal $21\frac{1}{2}$ ha er i Aarene 1920—26 tilplantet med Chamdey pons lawsoniana (plan-

tet af Skovrider Thyman). Arten hører hjemme i Nordvestamerika og opnaar der kæmpemæssige Dimensioner. Dens Ved er fortrinligt, og Kvistene bruges som Pyntegrønt her hjemme. Af Ydre er den meget smuk, hvorfor mange valfarter til den.

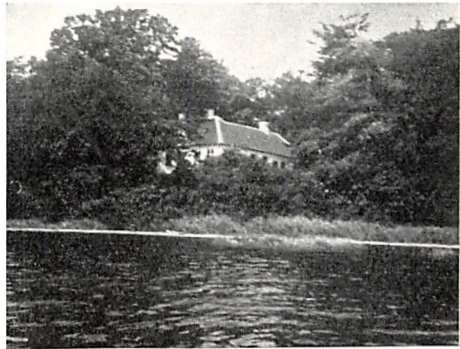
Af Langebækskovens mange kønne Pletter kan nævnes „Høgabets Brændeslette“ ved Vejen, som gaar langs Stranden og „Jubilæumshøjen“ med Mindesmærket for Overførster, Etatsraad J. G. Müller.

Det er i Langebæk Skov, at Foraaret begynder i Sydsjælland, siger Ludvig Holstein, der hvert Aar plejer at plukke de første Violier her den 14. April. Om Anemonerne siger han, at de plukkes tidligere her end andre Steder paa Sjælland, ligesom Bøgen først grønnes i disse Skove.

Endelig skal nævnes det saakaldte *Officershus* i Omgivelser, som hører til

Sydsjællands smukkeste. Man kan nemlig besejle de danske Farvande og besøge alle de lovpriste Seværdigheder, men intetsteds finder man noget smukkere end den Naturs særlige og uforglemmelige Pragtudfoldelse, der gør sig gældende, hvor Smaalands havet gaar mellem Øerne, Langø, Møen, Tærø, Lilleø, Baagø, Farø og Sydsjællands Sydspids.

Dér ligger idyllisk højt over Havet Officershuset med sin hvide Facade og sit røde Tag lige ud til Stranden, mod en blaa Himmel, flankeret af den lysegrønne Skov. Hundreaarige gamle Ege rækker her sine Grene dels ind over Huset, dels ud over Skrænten, der fører lige ned til Havet. Kommer man paa Havet fra Øst eller Vest giver det en

Officershuset.

skøn, en farverig Hiisen fra Sydsjællands Skove, der utvivlsomt danner et af de skønneste Partier paa hele Kysten.

Kommer man Nord fra den høje Stejlebakke, der ligger 1½ km Nord for Petersværft, møder man en Udsigt mod Syd ned over Petersværft, Smaaøerne og Falster og langt ud i Østersøen. Smukt ligger her mellem Stensby og Langebæk Skov *Skovridergaarden*, hvis Have gaar ned til Vandet med Udsigt over Tærø og Langø. Den ligger kun et Par Hundrede Meter fra Officershuset og er bygget omkring 1800 og staar med sine gamle, men

Skovridergaarden i Petersværft.

velholdte, Bygninger som et smukt Minde fra den Tid.

Paa Stedet her og et lille Stykke Øst derfor laa det før omtalte Skibsbyggerværft, som nu forlængst er gaaet til Grunde, men hvoraf der dog endnu er forskellige Rester til-

mage. Selve Navnet er ogsaa blevet bevaret i Skovridergaarden.

Et Udskibningssted findes lidt vestligere. I dets lille Havn er der en Del Trafik af Baade og Sejlskibe; navnlig udføres en stor Del Bark og Træ.

Officershuset ligger som et Minde fra Strandvagstiden i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.

Det er opført 1807 af Admiralitetet til Bolig for den Officer, der havde Overkommandoen over Strandvagterne til Bevogtning af Kysterne.

Der var paa dette Tidspunkt anlagt forskellige Batterier om Sjællands Sydspids, saaledes ved Masnedø, Grøn-sund, Baagø og Ulfshale. Vesten for Vordingborg Færgesgaard laa ogsaa et Batteri under Kommando af Captain v. Carøe med den Opgave at forsvare Indløbet mellem

Masnedø og Sjælland; Besætningen var i Vordingborg. Endvidere en Redoute ved Kallehave under Captain v Friis for at forsvare Indløbet mellem Kallehave og Koster.

Sidstnævnte var monteret med 4 St. 18 pundige Kanoner „paa høj Affutage“. Ammunitionen blev gemt i et Brændehus i Redouten, der havde et Skur af Tang og Bræder til Materialer. Over Graven en Træbro. Vagten var i et Hus, Færgegaarden tilhørende, mens Besætningen var indkvarteret i de nærmeste Byer. Redouten blev efter allerhøjeste Befaling demonteret i Juli Maaned 1811.

Ved Petersværft havde Søetaten følgende Bygninger¹²⁾:

1) „5 med Sidevæggene til hinanden stødende Huse af Bræder med Tegltag til at bevare Kanonbaade og sammes Inventarium“, og skulle efter Forlydende formeres til 25.

Officershuset.

- 2) Et *Vagthus* af Grundmur med Tegltag.
3) En *Stald* af Mur og Bindingsværk med Tegltag samt
4) det allerede omtalte *Officershus* „af Grundmur med Tegltag. 28' langt, 20' bredt, 9' højt fra Gulvet til Loftet. Under det halve af Huset er en Kielder 5' høj.“

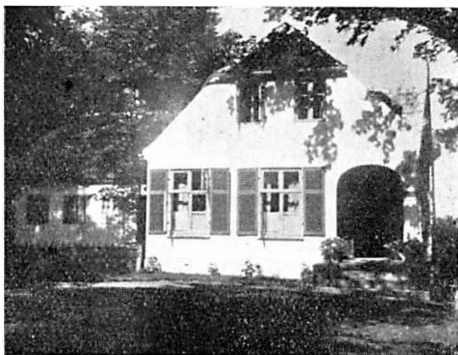
I 1885 blev der paa dette bygget til mod Syd (den nuværende Dagligstue og Havestue), og i Aaret 1903 blev der bygget til mod Vest (Loggiaen og Soveværelset). Endelig gennemgik Huset i Fjor en større Reparation med Indlægning af Vand m. m.

Gennem mange Aar afgav Officershuset Beboelse for en af Skovenes tidligere Embedsmænd; den sidste, der boede her, var Overførster Müller, hvis Enke ogsaa døde her. Senere var det Bolig for Frøken Suhrs Familie og Venner; nu er det udlejet.

I Stensbyskoven findes Sjællands sydligste Punkt „Skammenakke“. I den nordlige Udkant ligger Hemmingsbjærget, som er ca. 120 Fod højt. En Rigdom af Vedbend findes i denne Skov, hvor Planterne snor sig armtykke opad Bøge- og Egestammer, som hører til de prægtigste, vort Land har at opvise.

Viemose er Egeskoven frem for de øvrige og kan i det hele siges at være en af de mest egerige Skove i Danmark.

I gamle Dage har Nøddeplukningen spillet en stor Rolle, og endnu findes der betydelige Arealer af den gamle Hasselskov under Egene.

Officershuset.

Skoven har en smuk Beliggenhed langs Kysten af det lille Indhav, som benævnes „Stege Strand“.

Af kendte Punkter kan nævnes Frederik VII's Høj eller Ulfeldthøjen samt Dyrehøjen.

Vintersbølle Skov, der er af betagende Naturskønhed, er, bortset fra de i 1852 tilsaæde Agerarealer, den Skov, hvor Bøgen forholdsvis har sin største Udstrækning, og hvor den har en Udvikling, der hører til det smukkeste i Landet.

I denne Skov laa tidligere „Vintersbølle Bleg og Linnedvæveri“, hvortil senere „Køng Fabrik“ henlagdes. Dette gamle Fabrikforetagende blev grundlagt i Køng By 1783 af Øbjerggaards Ejer, Konferentsraad N. Ryberg, og allerede fra Begyndelsen henlagt til Vintersbølle. 1820 overtog Staten Anlægget og beholdt til det 1836, hvorefter det atter gik over i privat Eje. Dengang tilvirkedes der paa

Fabriken Lærreder, Drejler og Dækketøj, alt af fineste Arbejde. Endnu saa sent som ved Aarhundredets Slutning fik Hoffet sit Dækketøj herfra. Nu hører alle Herlighederne Fortiden til; den Smule Vandkraft, Aaen har tilbage, blev en kort Tid anvendt til Savværk (Opskæring til Smørstaver). Et Sommerpensionat havde ogsaa her en kort Levetid.

Hele Vintersbølle Skov er rig paa skønne Pletter af højst forskellig Natur, bl. a. besjunget af Chr. Winther, der i et Rimbrev tilstod den sydsjællandske Natur „den stille og nemme“, sin Kærlighed. Her er gammel Højskov, vekslende med tæt Krat og Mylder af Humle og Kaprifolier, her er Lavninger og Bakker og flad Strand. Her ligger Hulemosekløften, der Syd for Aaen hører til Distriktet og hvis høje stejle Skrænter er bevoksede med Bøgetræer, og som danner det mærkeligste og mest tiltalende Stykke Natur i Sydsjælland. Tæt ved Stranden ligger en Banke, der kaldes Kringlenborg, hvor der i gamle Tider skal have ligget en Sørøverborg. I den Del af Skoven, der kaldes Kidhaveskoven, findes Vintersbølles smukkeste Partier: Aaen med de høje skraanende, tætbevoksede Skrænter, Krattet med unge Bøge og Brombærranker og de yndige sollyse Pletter ind imellem dem.

Hestehaven, der gaar i ét med Petersgaards Have, behandles nu mere efter lystskovsmæssige Hensyn. Den er fortrinsvis en Bøgeskov, men den smukkeste gamle Egebevoksning paa Distriktet findes dog i denne Skov ved Skytteboligen.

Hugsten er ret betydelig, ca. 11—12 m² pr. ha., hvoraf $\frac{1}{2}$ er Hovedskovning og $\frac{2}{3}$ Udhugning.

Af saakaldte „1000-aarige“ Ege har Distriktet ingen, de er sikkert hugget til Flaaden; men der findes endnu nogle faa, som omkring 1805 er blevet udtaget til Marinen og mærket ved en forsigtig Afskrabning af Bark i en smal Ring omkring Stammen. Af disse Ege findes der een i Stensby Skov kaldet „Marineegen“; den er dog nu saa godt som udgaaet; een staar i Langebæk Østerskov lige

ud til Hovedvejen, 3 findes omkring Midten af Viemose Skov. Disse 4 sidste er fuldt friske. Som et Kuriosum til Belysning af den Tids Interesse for Eg til Flaaden kan nævnes, at der udover de ovennævnte endnu i Viemose Skov findes 2 ca. 100-aarige Ege med meget krogede Stammer. Paa disse Træer har der i sin Tid været hængt Belastning paa Toppen for at faa dem til at vokse i den krogede Form.

Af andre interessante Træer kan foruden de ovenfor nævnte „Marineege“ nævnes: en saakaldt Vedbend-Eg i Afd. 28 i Langebæk Skov. I det hele taget findes der paa Distriktet mange gamle Ege omsnoede med Vedbend, hvad der navnlig om Vinteren giver et iøjnefaldende Billede. Ovennævnte Vedbend har en Diameter i Brysthøjde paa 31 cm. Den største Vedbend findes i Afd. 34 i samme Skov og er 107 cm i Omkreds.

Af store gamle, 200—250 aarige Bøge kan nævnes „Forstraadens Bøg“ (Viemose, Afd. 19), en Bøg af samme Navn i Stensby Skov Afd. 14, „Knudebøgen“ i Stensby Skov Afd. 17, „Etatsraadindens Bøg“ i Stensby Skov Afd. 15, „Hemmesbjergbøgen“ i Stensby Skov Afd. 16, samt 4 gamle Bøge i Hestehaven Afd. 13.

Desuden findes der flere lige saa smukke og gamle Træer i Vintersbølle og Nørrehave.

Endelig er der de prægtige 200—250 aarige Bøgebevoksninger, den ene den saakaldte „Jubilæumshøj“ i Langebæk Skov, den anden i Hestehaven, hvoraf navnlig den sidste er imponerende.

Af store Prydtræer kan yderligere nævnes: Den 5-stammede gamle Elm i Viemose Afd 43 samt flere pragtfulde gamle Elme i den sydlige Del af Skoven. En meget stor Elm, vistnok Distriktets største Træ, i Langebæk Skov Afd. 11, en Junglans nigra i Stensby Afd. 7 og en smuk lille Bevoksning af ægte Kastanie i samme Skov Afd. 21.

De ældste Ædelgraner paa Distriktet er fra omkring 1860; men i Petersgaards Have findes nogle faa store imponerende Ædelgraner plantet paa Peter Johansens

Tid samt et pragtfuldt stort Magnolietræ, sikkert hentet hjem fra Kina. Foran Hovedtrappen staar de af Bygmesteren plantede Graner, som nu er Kæmpetræer.

Rødgranen, der ellers ikke plejer at blive ret gammel i Sydsjælland, findes i Hestehave i nogle faa meget store og smukke Eksemplarer som Rest af en gammel Allé, plantet i 1832. I Skovene plantes der stadig en Del Rødgran.

Af *Oldtidsminder* og *Gravhøje* findes der, som tidligere nævnt, mange i Egnen, og særlig paa Distriktet. De findes spredt i Skovene, men ganske særligt i Viemose Skov. I Stensby Skov findes 4 Langdysser, 1 Runddysse, 1 Gravkammer og en Høj med Jættestue. I Petersgaard Hestehave findes 8 mindre Høje. I Langebæk Skov og Hestehaven findes der mange, til Trods for, at adskillige er sløjfede i Tidernes Løb. De fleste er runde Høje ofte meget velbevarede og anselige, men der findes ogsaa Langdysser og Jættestuer. Til Langdyssen i Vintersbølle Skov (Afd. 10) knytter der sig det Sagn, at Fordybningen i den midterste Sten „Valdemarsstenen“ skyldes Hoven af Valdemar Atterdags Hest. Turisten, der kommer her første Gang, plejer efter gammel Skik at ofre alle sine Kobbermønter og lægger til Glæde for Nutidens Børn Offeret i det runde Hul, hvori der efter Sagnet altid staar Vand.

Skovfogedboligen i Petersværft.

Umiddelbart ved Officershuset findes Resterne af en gammel Langdysse, der har været af en meget imponerende Størrelse. Den ligger tæt ved alfar Vej, og Sagnet fortæller, at et Menneske ligger begravet ved den, og at „en sort Dame gaar igen ved Stenen hver Nat.“ Forbikørende siges at vælte i Grøften.

Oldtidsmindesmærkerne er fredede ved en Rentekam-

merresolution af 1848. Senere er Fredningen udvidet 1906—07 paa Nationalmuseets Foranstaltning, og dettes sædvanlige Mærkesten i moderne Stil er blevet anbragt.

I Viemose Overdrev er der Aar 1854 fundet 2 flaskeformede Guldkar fra yngre Bronzealder; de var nedlagte i et Lerkar, som stod tæt under Jordens Overflade.

Af de *Skoler* — Rytterskoler — som Frederik IV oprettede, opførtes i Vordingborg Distriktet ialt 19. 5 opførtes i hvert af Aarene 1722, 23, 24 og 4 i 1725. Hver kostede 550 Rd. og havde til Bygmester Lauritz Eriksen. Af disse laa indenfor Petersgaards Omraade 2, 1 i Viemose og 1 i Stensby. I Viemose findes den endnu — omend noget forandret; i Stensby blev Skolen nedbrudt og en ny opført paa samme Plads 1903. Den kendte Sten med Kongens Inskription sidder i den nyopførte Skoles For-side¹³).

Det kan sikkert siges, at Skovdistriktet, der siden 1817 har været drevet efter bestemte Planer, stedse har været under den bedst mulige forstlige Ledelse.

Den første Plan blev udarbejdet i Aarene 1817—19 af H. C. E. Wellendorf, J. S. Ulrich, Thomsen og E. C. Hansen, den anden 1836 (Moltke og Johan Gottlieb Müller), den 3. 1860 (lagt af Reguleringen, underskrevet af Staffeldt og C. Sarauw), den 4. 1875 (Sarauw, Lilienskjold og Buch), den 5. 1899, som lige er omtalt og den 6. 1919 ligeledes af C. V. Prytz og C. H. Thymann. Det er indenfor den forstlige Verden ansete Mænd, der har bestyret Distriktet. Af den Række prægtige Skovridere, der gennem Tiderne har hersket i disse Skove og bidraget til, hver paa sin Vis, at gøre dem til nogle af Landets bedste, skal nævnes *Claus Edvard Wiinholt*, 1799—1804. Han, der oprindeligt var Landmaaler, var en betydelig Skovbruger, der efter at have været Bestyrer af det store 1. Kronborg Distrikt (Gribskov m. m.) i 1810 blev sendt til Norge som Overførster for Grevskabet Laurvig. I 1816 tog Wiinholt sin Afsked derfra og blev kort efter ansat

som Overførster paa det største private Skovbrug her i Landet: Frijsenborg, hvor han vedblev at virke til sin Død 1833. Fra 1804—1814 bestyredes Distriktet af *Schweim*, der med stor Dygtighed udførte Anlægget af betydelige Egekulturer paa de indtagne Arealer, medens Skovrider *Timme Siewers* Navn er knyttet til den Periode, omkring Midten af Aarhundredet, hvor han lagde en særskilt Plan for Hasselskovene.

Men ogsaa Navne som *J. G. Müller*, *C. A. N. Sarauw*, *Carl Thymann* og *Christen Bach* har en god Klang indenfor dansk Forstetat. De har alle gjort et betydeligt Arbejde til Gavn for de Petersgaardske Skove og til Ære for dem selv.

Johan Gottlieb Müller hører til de praktiske Skovbrugere, der nærmest har virket i Skoven og ved sit Eksempel i høj Grad bidraget til vort Skovbrugs Udvikling. Han er født 26. April 1785 i København som Søn af Konferentsraad Johan Conrad Müller og Hustru Amalie Frederikke Johanne, født Petersen.

Da Faderen 1792 blev Amtmand paa Femern, kom Müller i Huset hos sin Onkel Seminarieforstander Oest paa Bernstorffsminde ved Brahetrolleborg, og efter ca. 5 Aars Uddannelse paa Forstinstituttet i Kiel, hvor han vistnok tog Eksamen 1805, dimitteredes han 1806 og blev sendt til Nordsjælland for som „Forstnummer“ at deltage i de Brüelske Skovtaksationer.

Müller udmærkede sig Aaret derpaa ved Københavns Forsvar, hvor han stod ved det sjællandske ridende Jægerkorps; han ledede 1808 Skovning, Opmaaling og Udlevering af over 10,000 Favne Brænde paa Frederiksborg Distrikt og var i nogle Aar tjenestegørende Forstkandidat i Nordsjælland og gentagne Gange konstituteret Skovrider. 1813 blev han udnævnt til kgl. Skovrider paa Hoededal Distrikt, hvorfra han to Aar efter blev forflyttet for at afløse Schweim paa det Petersgaardske Distrikt, hvor han med stor Dygtighed i sin næsten et halvt Aarhundrede lange Virksomhed fortsatte, hvad der var

begyndt af hans dygtige Formand og bidrog meget til, at Skovene blev fuldt træbevoksede. Paa et vigtigt Omraade, Gennemhugningen, syntes han at have indtaget en Særstilling overfor de fleste af sine samtidige. Han var paavirket af Reventlow i Retning af stærk Hugst, hvad Stamtallene, der opgives for de Petergaardske Egebevoksninger, ogsaa minder paafaldende om. Samtidig førte han Tiisyn med forskellige private Skove.

I Aarene 1851—60 var Müller konstitueret som Overførster for daværende 3. Inspektion, de sydlige Statsskove med Bolig i Petersværft, hvorhos han i nogle Aar var Statens forstlige Tiilsynsmand paa Lolland. Han afskedigedes som Følge af Reduktionen efter Lov af $\frac{8}{12}$ 1859.

Til virkelig Forstraad udnævntes han i 1834; i 1852 blev han Justitsraad, fik 1854 Prædikats af Overførster, og 1856 ved sit 50 Aars Jubilæum blev han Etatsraad.

Han døde 2. August 1860 i Officershuset paa Petersværft og maa siges at have staaet paa Overgangen fra den gamle til den nyere Tid indenfor dansk Forstvæsen. Han var 3 Gange gift.

1) Cathrine Vilhelmine Margrethe Sophie Eiler.
2) Anna Magdalene Margrete Zime. 3) Anna Cathrine Sophie Ebelern.

Ved hans Død skrev „Vordingborg Avis“ følgende:¹⁾

— „Den Afdødes nidkjære Bestyrelse af sit Embedes Gerning har tidligere i rigt Maal skaffet ham saavel Regeringens udmærkede Anerkendelse, som ogsaa ved flere Lejligheders hans Foresattes og Embedsbrødrers højeste Velvillie og Agtelse, ligesom den afdøde Hædersmands retsindige, humane og venlige Væsen blev højt skattet af alle hans Undergivne og af de mange, med hvem han i sin lange Levealder stod i Berørelse.“

Til hans Minde er i Langebæk Vesterskov, som før omtalt, rejst en anselig Granitobelisk med Fodstykke og Sokkel. Den staar i den højtstammede Del paa Toppen af „Jubilæumshøjen“ paa et af Skovens smukkeste og frieste Steder med prægtig Udsigt og lutter

„Smaalände“ i Horizonten. Paa Mindestøtten er anbragt følgende Indskrift: „Johan Gottlieb Müller, Overførster, Etatsraad. Død 1866. I 54 Aar nidkær Embedsmand, altid trofast Ven. Embedsbrødre og Venner satte ham dette Minde i Skoven, som han elskede.“

Et andet Minde, Egnen har om Familien Müller, er det Sølvbækken i Døbefonten og Alterbægeret i den i 1890—1891 byggede Peterskirke i Stensby Sogn, som er skænket af Etatsraadinden.

Efter at Johan Thomas Neergaard (1818—1865) fra Gunderslevholm havde været konstitueret som Skovrider ligeledes med Bolig i Officershuset fra 1851 indtil sin Ud-nævnelse $\frac{1}{10}$ 1860 til Skovrider ved Fredensborg Distrikt, ansattes konstitueret kgl. Skovrider Conrad Sarauw ved 2. Kronborg Distrikt som kgl. Skovrider ved det Petergaard-ske Skivdistrikt. *Conrad August Nicolaus Sarauw* er født 21. Juli 1816 i Burg paa Femern, hvor Faderen, Amtsforvalter, Kammerraad Friederich Heinrich Wilhelm Sarauw, dengang var Borgmester. Moderens Navn er Sophia Hedewig, født Claussen.

Sarauw begyndte sin forstlige Løbebane som Elev i Elsdorf ved Eideren, tog i 1838 Forst- og Landmaaler-examen i København og assisterede fra Aaret efter til 1842 ved Skovtaksationens Arbejde i Slesvig og i Slutningen af samme Aar i Lauenborg. Fra Foraaret 1842—51 var han ansat som Medhjælper ved Reguleringen af Statsskovene paa Falster og noget senere ved de nord-sjællandske Skovdistrikter. I de kommende 6 Aar var Sarauw Forstassistent ved Frederiksgaves Statsskovdistrikt samtidig med, at han var tilforordnet Skovreguleringskommissionen, hvorefter han af Domainedirektoratet blev konstitueret Skovrider ved 2. Kronborg Distrikt. Her overtog han efter aføde Justitsraad Sophus Bjørnsen Forretningerne ved Skovreguleringen, ligesom han i det hele taget i disse Aar blev anvendt paa forskellig Maade i sin Etats Tjeneste. Han var saaledes Formand for Skovreguleringen, Medlem af Skovkommissionen angaaende

Skovenes Beskatning og Kommissionen vedrørende Forstembedsmændenes Organisation.

Endelig blev han, som før nævnt, af Staten 1. Oktober 1860 ansat som kgl. Skovrider ved det Petersgaardske Skovdistrikt, som han styrede til sin Død, altsaa ogsaa efter at det ved dets Salg i 1868 var overgaaet til Grosse-rer, cand. theol. O. B. Suhr. I denne Periode faldt ogsaa hans Gerning med paa Statens Vegne at føre Tilsyn med de private Skove paa Fyen. Ved ogsaa at lægge Driftsplaner for mange Skove kom han ind i en Virksomhed og paa Omraader, hvor han fik en ikke ringe Indflydelse blandt sine Fagfæller.

Men det blev dog paa det Petergaardske Skovdistrikt, Conrad Sarauw kom til at øve sin Manddomsgerning. Navnet Sarauw havde tidligere gennem Forstraad Friedrich Georg Ernst Sarauw været knyttet, ganske vist kun for en kortere Tid, til disse Skove, hvor denne havde virket som kgl. Skovrider efter Aarhundredskiftet umiddelbart inden Ansættelsen i sin egentlige Virksomhed paa det Frederiksborgske Distrikt og senere ved Sorøskovene.

„Conrad Sarauw var en af vort Lands mest fremragende Skovbrugere, hvis Arbejder altid har været anset for noget af det mest fortrinlige, vi har at opvise, og hvis Gerning har haft Betydning i vide Kredse, langt ud over hans egen Virkekreds“, udtalte Jagtjunker Hauch fra Bregentved paa Dansk Skovforenings sjællandske Afdelings Aarsmøde i 1890.

Gennem det kvart Aarhundrede, Sarauw virkede i Petersgaards Skove, viste han stor Pligtopfyldelse, Grundighed og Kærlighed til sin Gerning — Egenskaber, som er gaaet i Arv til begge hans Sønner, de fremragende Videnskabsmænd hver paa sit Omraade, Professoren og den kendte Museumsmand, der begge havde en ejendommelig Trang til at komme til Bunds i Tingene.

Sarauw var kendt som en meget energisk Planlægger og Kultivator. Saaledes blev i Aarene 1870—75 store Strækninger af Hasselundervækst under Egene afløst med

hakkeplantet Bøg, idet Baandkæppeindustrien, der tidligere havde spillet en stor Rolle i Omegnen, var begyndt at gaa af Brug, medens derimod f. Eks. Træskomageriet var i Tiltagende. Tilkultiveringens foretoges med en Hakke-type, der bruges den Dag i Dag under Navnet „Sarauws Hakke.“ Fra Aarene 1872—74 stammer den saakaldte Skærmrand (en ca. 20 m bred Bøgeunderplantning under Eg langs hele Vestranden af Viemose Skov). Han var dog ogsaa meget interesseret i Blandingskulturer af Ahorn, Elm og Ask som Undervækst paa de Egearealer, der tilsaades i Schweims og Müllers Tid, og adskillig Hasselundervækst blev afløst af saadanne Kulturer. Fra hans Tid stammer de store Selvforyngelser af Bøg fra 1869, der nu hovedsagelig udgør Distriktets mellemaldrende Bøgebevoksninger.

Sarauws Udhugning har ikke været stærk, skønt Udhugningsmellemmrummene var korte, nemlig 4 Aar baade i Stangskoven og den gamle Skov, og Vinterhugsten udvistes fra August til Oktober Maaned.

Sarauw har saaledes haft en stor Indflydelse paa Udviklingen af det danske Skovbrug, dels ved sin personlige Indsats paa sit Distrikt, saaledes ved sin store Andel i Reguleringsarbejdet og ved Bøgebeplantningen under Egebevoksningen, dels ved at uddanne unge Forst elever, der senere er blevne dygtige Forstmænd rundt om i Landet, og han hører saaledes til dem, der har drevet det Petergaardske Distrikt frem til en Mønsterskov, der besøges af talrige Forstmænd og unge Forststuderende paa Excursioner.

Skovrider Sarauw elskede Naturen og levede for sine Skove, der saa at sige aldrig var udenfor hans Tanker. Paa en Rejse i Halvfjerserne i Tyskland, besøgte han bl. a. i den sydlige Del af Harzen et stort Skovdistrikt og skrev i et Brev til sin Hustru, at „— det var en stor Glæde at se de dejlige Skove, men hvis Gud vil lade mig leve længe nok og give mig Kræfter dertil, skulle Petersgaards Skove vel kunne blive mindst ligesaa gode — —“

Hvor anset og afholdt Sarauw var paa sit Distrikt, kom smukt til Syne ved hans 25 Aars Jubilæum i Oktober 1885, der blev en Festdag i Hjemmet. Paa Skovridergaardens mødte samtlige Funktionærer i Deputation med hjertelig Lykønskning og Tak for de henrundne Aar, idet de samtidig bad Forstraaden modtage en meget smuk Sølvpokal med følgende Inskription: Paa den ene Side: „Til Minde om 1. Oktober 1885“ og paa den anden Side: „Fra Funktionærer og Venner“. Ligeledes modtog Jubilæaren en meget smuk Merskumspibe fra de Skibsførere, hvis Skibe i flere Aar havde været fragtede med Effekter fra Petersgaards Skove. Senere paa Dagen mødte Langebæk Vaabenbrødreafdeling med Musik og Fane for at lykønske og udnævne Sarauw til Æresmedlem, ligesom der indløb Hilsener fra nær og fjern.

Sarauws Helbred var desværre allerede den Gang vaklende, og han døde faa Maaneder efter i den paafølgende Februar Maaned.

Sarauw havde Statstilsynet med Privatskovene i Fyns Stift 1852—65, desuden Tilsynet med adskillige private Godser paa Egnen, var Medlem af forskellige forskellige Kommissioner, en Tid kgl. Skovtaksator og blev 1857 udnævnt til Forstraad. Ridder af Dannebrog.

Han havde skrevet adskilligt, saaledes i „Tidsskrift for Skovvæsen“ og givet Navn til den før omtalte Kultur- og Plantehakke, som endnu anvendes i de danske Skove.

Conrad Sarauw var gift 3 Gange. 1. med Julia Olivia Camilla Bach. 2. Frederikke Graae og 3. Betty Wilhelmine Hansen.

Sarauw efterfulgtes af *Christian Schrøder*, der ikke var Forstkandidat. Denne kom til Petersværft fra Lungholm paa Lolland ¹⁰/₅ 1886, men døde allerede i Oktober Maaned 1886.

Efter hans Død blev *Carl Thymann* ansat som Skovrider ved Distriktet. Carl Henrik Thymann er født i Skjørringe Skovridergaard paa Falster som Søn af Skovrider Henrik Thymann. Efter at have taget Artium,

tænkte han paa at blive Ingeniør og begyndte paa Polyteknisk Lærestanstalt, men hans Kærlighed til Skoven havde for stærkt Tag i ham, hvorfor han opgav og begyndte paa Landbohøjskolen. I 1879 blev han Forstkandidat med et fint Resultat.

Den praktiske Uddannelse fik han paa 1. Københavns Distrikt. Som Kandidat deltog han i Planlægningsarbejder, bl. a. paa Corselitze, Giesegaard og Aalholm, dels som assisterende, dels som Medkontrahent og dels som Enekontrahent. 1. December 1886 overtog han Skovriderstillingen paa Petersgaard, og det blev ud fra denne Stilling, hans Indsats i dansk Skovbrug formede sig. Thi Skovrider Thymann hørte ikke til dem, hvis Indsats alene var en ypperlig Administration af et Distrikt — hans Kærlighed til Faget, hans utrættelige Flid, hans Udsyn i Forbindelse med hans Beredvillighed til at paatage sig Opgaver gjorde, at han snart blev en meget benyttet Kraft indenfor den i 1888 stiftede Dansk Skovforening, ved hvis Oprettelse han medvirkede, og i hvis Repræsentantskab han sad til sin Død.

Skovrider Thymann var i de første Aar paa Petersgaard en ivrig Jæger og Rytter, men Arbejdet med Skovene tog efterhaanden al hans Tid og Interesse fangen, saa at der ikke blev Tid til ret meget andet, og Cyklen afløste Hesten, som var for besværlig, naar han skulde mange forskellige Steder paa samme Dag. Kun Søndag og om Aftenen fik han rigtig Tid til at nyde Familielivet, hvad han da ogsaa i fuldt Maal gjorde. Hans personlige Fordringer til Livets Goder var minimale, og som Selskabsmand havde han faa eller ingen Evner. Til Gælds elskede han sit Fag og sit Arbejde, som det kun er faa givet at gøre det.

Talrige er de Opgaver, til hvilke han har givet vægtige Bidrag, og næsten ingen Sag har manglet hans Interesse. Han har gennem Aarene forfattet talrige Artikler i „Tidsskrift for Skovvæsen“ og „Fra Skoven og Træmarkedet.“

Han var saaledes stærkt forstligt interesseret paa en Række forskellige Omraader og gav bl. a. Stødet til, at der fremkom Brænde-Magasinovne. Af andre Emner, hvor hans Interesse blev af varig Betydning, skal nævnes Skovbrugets Salgsforhold og Bogføring i Skovbruget.

I hans Tid blev Udhugningsgraden forstærket betydelig. Afdelingsdriften blev indført i Forbindelse med en omhyggelig og mønstergyldig Planlægning, som han udførte sammen med sin Svoger, Professor i Skovbrug C. V. Prytz i 1899 samt igen i 1919.

Tilkultiveringerne med Eg kom igen frem til deres naturlige Plads i Skovdriften, efter at der i Aarene siden 1852 saa godt som overhovedet ikke havde været lavet Egekulturer paa Distriktet. Ogsaa af Bøg, Ask og Ædelgran blev der udført smukke Kulturer, idet betydelige Mængder af den gamle Skov blev afviklet, altid saaledes, at de daarlige Bevoksninger faldt først.

Thymann var Formand i Salgskredsen for Sydsjælland, og da denne senere hen blev sluttet sammen med Dansk Skovforening, blev Thymann den selvskrevne Formand for Sydsjællandske Kreds og havde som saadan Sæde i Handelsudvalget lige til sin Død.

Men Baggrunden for dette Arbejde var Arbejdet paa det Petersgaardske Distrikt. Der bestod her en gavnlig Vekselvirkning, hvorved hans Distrikt kom i nøje Kontakt med hele dette Tidsrums rige Udvikling. Udhugningen, der hidtil havde været svag, blev fremmet med betydelig Kraft. Afdelingsdriften blev indført i Forbindelse med den før omtalte omhyggelige og mønstergyldige Planlægning, som han udførte sammen med Svogeren Prytz. Egedyrkningen blev ved denne Lejlighed fremmet, og alle Kulturer udført intensivt. Endvidere indførtes driftsklassevis Bogføring.

I Aaret 1896 blev Skovrider Thymann tillige Godsforvalter og 1912 fik Distriktet sit eget Savværk, „*Langebæk Savværk*“, som er af stor Betydning for Distriktets Afsætningsforhold. Han fik her Lejlighed at udfolde nogle

af „de slumrende Evner“, han havde for Ingeniørvirksomhed. Langebæk Savværk, som kom til at staa Skovrider Thymanns Hjerter overmaade nær, er oprettet 1895 af Bødker H. P. Nielsen. Det overgik 1900 (Skøde af $\frac{5}{10}$ 1900) til et Interessentskab, hvis Bestyrelse bestod af Frøken I. M. Suhr, Skovrider C. H. Thymann, Fabrikant John Jacobsen og A. Boas, med H. P. Nielsen som Værkfører.

1912 overgik Savværket til Frøken I. M. Suhr som Eneejer og blev direkte underlagt Skovdistriktets Ledelse med H. P. Nielsen som Værkfører indtil 1934.

Savværket er stadig den Dag i Dag et rent Distrikts-savværk, der aftager en stor Del af Produktionen af Gavntræ fra Petersgaards Skove.

Dets Bestyrer er siden 1934 A. Børre Petersen.

Savværket er med en betydelig Bekostning ombygget og moderniseret 1935 og er nu et fuldt moderne Værk med en betydelig Kapacitet. Dets Specialitet er stadig Smørdrittelstaver, til hvis Opskærng det oprindelig er anlagt, men dertil kommer Planker af Bøg, Eg og Ask m. fl. samt Vogntræ, Møbeltræ og Tømmer, Lægter og Brædder af Gran samt Kakkelovnsbrænde.

Det var saaledes et stort og betydningsfuldt Arbejde, Skovrider Thymann udførte i Kraft af Forstaaelse og fuld Tillid fra Skovejerens Side, og hjulpet af dygtige Skovfogeder og en kyndig Værkfører paa Savværket — et Arbejde, som de Skove, han bestyrede, bærer rige Vidnesbyrd om. Dertil kom, at han udviste stor Interesse og Om-sorg for sine Medarbejdere og Distriktets Folk. Ved sit 25 Aars Jubilæum som Skovrider oprettede han, sammen med sin Hustru, født Prytz, et Legat til Fordel for Arbejdere og Funktionærer under Petersgaard.

I sine yngre Dage var Thymann politisk interesseret og deltog i det politiske Arbejde. Han har meget ofte været Stiller for de konservative Kandidater i Præstø Amt. Da Fagforeningsbevægelsen naaede ned til Egnen, i 1907, havde han meget svært ved at forstaa den og rea-

gerede med en for ham sjælden Haardhed derimod og fik den da ogsaa i første Omgang slaæet ned, saa at Savværkets Arbejdere i en Aarrække forblev udenfor denne Bevægelse. I de senere Aar trak han sig tilbage fra aktiv Deltagelse. En Del stedlige Tillidshverv havde han, saaledes sad han i Kallehavebanens Ledelse siden dens Aabning. Til Befolkning stod han stedse i det bedste Forhold.

Skovrider Thymann døde under en Ekskursion, som afholdtes i Forbindelse med Dansk Skovforenings Aarsmøde paa Fyen i Sommeren 1926. Han ramtes pludselig af et Hjerteslag, da han sammen med Skovejere og Forstmænd fra alle Egne vandrede i Ravnholts Have. Da han førtes til Slotskapellet, dannede alle disse Spaliér.

Han havde kort forinden taget sin Afsked, men vedblev til det sidste at være levende interesseret i sin tidligere Gerning.

Ved Skovrider Thymanns Død afsluttedes et i usædvanlig Grad virksomt Liv. „Hans Virksomhed var saa enestaaende, at Godset skylder ham den største Tak,“ udtalte Skovenes Ejerinde ved hans Død til et stedligt Blad.

Det Petergaardske Skovdistriks nuværende Skovrider er *Christen Bach*. Han er født $\frac{8}{12}$ 1892 paa Fodestrupgaard i Ulstrup Sogn.

Han blev Student i 1911 og tog Filosofikum Aaret efter. Studerede til Forstkandidat, som han blev 1918. Et Aars Tid var Bach nu paa Hvidkilde som Forstassistent, hvorefter han fik Ansættelse paa Petersgaard under Thymann. Her uddannedes han, indtil han i 1926 overtog Stillingen som Skovrider og Godsforvalter. Den stærke Udhugning er siden da af Bach ført videre frem, derved at Mellemrummene er afkortede. I Bøgekulturerne er den hjemlige Race hovedsagelig erstattet af den mere retvoksende hollandske og czekiske Race, ligesom Naaetræet har faaet en større Plads i Skovdyrkningen, bl. a. ved Benyttelse af de nyere hurtigvoksende, amerikanske Arter.

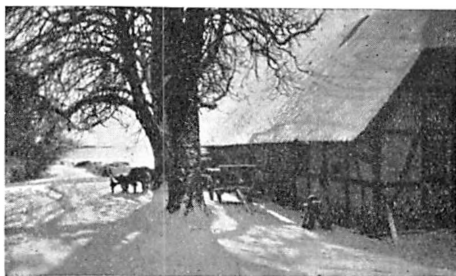
Skovene beskæftiger gennemsnitlig Aaret rundt ca. 50 Mand, hvoraf 1 Skovrider, 1 Forstassistent, 2 Skov-

fogeder og 9 Ledvogtere og 5 faste Skovarbejdere. Beskæftigelsen er størst om Vinteren, hvor Arbejdsstyrken ligger paa ca. 80 Mand. Skovene spiller saaledes paa denne Tid en ikke ringe Rolle med Hensyn til Aflastning af Vinterens Arbejdsløshed.

Den aarlige Hugst er: 5000 m³ Bøg, 1500 m³ Eg, 800 m³ forskelligt Løvtræ (Åsk, Ahorn), 700 m³ Gran. Distriktet leverer alle sædvanlige Gavntræeffekter. Specialitet: Lange Egekævler.

Den aldeles overvejende Del af Skovproduktionen sælges sorteret og tildels uforarbejdet uden for Omegnen og udføres fra Kallehavebanens Stationer, fra Kallehave Havn samt fra Udskebningssteder langs Kysten.

Det kan ikke nok fremhæves, til hvilken uvurderlig Lykke der har været for Skovdistriktet, at dettes Ejere, siden det i 1868 gik over i Privateje, har næret den største Kærlighed og Interesse for Skovens Tilstand, Ve og Vel.

Den gamle Lade i Petersværft.

Da Etatsraad Suhr købte Skovene i 1868, har de utvivlsomt været rige paa Træ, og det samme har sikkert været Tilfældet i 1886, nænsomt og konservativt, som de var blevet behandlet. Efter 1886 og særligt efter 1889 gaar Skovdriften over i mere moderne Retning, vist lige meget i sin Ejers som i sin Bestyrers Aand. Afdelingsdriften holder sit Indtog med stærk Udhugning, der giver større Produktion, mere Omsætning og derfor ogsaa Arbejde til flere Folk. Samtidig med at de smukke Bevoksninger plejes og bevares omhyggeligt, falder de ældste og de daarligste for Øksen og afløses af nye og smukke Kulturer.

Det er Frøken Suhrs Ønske, at Skovbruget paa den ene Side skal være moderne, intentivt, levende og paa Højde med det bedste i sin Tid, men samtidig skal dog ogsaa Helheden og Kontinuiteten og ikke mindst de æstetiske Værdier plejes i Forbindelse med, at Distriktets Værdier forøges. Der bliver saaledes holdt Haand over de gamle og smukke Bevoksninger saa længe som overhovedet forstligt forsvarligt. Enkelte gamle smukke Bøgebevoksninger, som i Hestehaven Afd. 6 og i Langebæk Afd. 24 er saaledes helt fredet, ligesom gamle Træer bliver bevarede saa længe som muligt. Den hidtil førte Afdelingsdrift er nu forladt i sin Renkultur, idet dets Skakbrætssystem virkede uskønt i Skoven, paa samme Tid som ogsaa dets forstlige Bivirkninger, der ikke altid faldt lige gunstigt ud, kom for Dagen.

Om Petersgaards Gods og Skove kan det siges, at den Behandling, som disse gennem de sidste halvtredssindstyve Aar er blevet til Del, er prægede af den Kærlighed og Nænsomhed, som Ejerinden har udvist til det fra Faderen modtagne. Værdierne er menneskeligt, kunstnerisk som økonomisk forvaltet med Næstekærlighed, overlegen Klogskab og Initiativ.

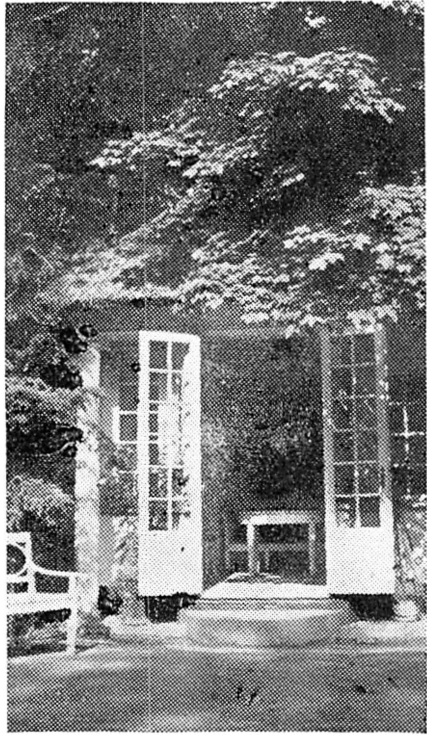
*

Kommer man ad den ingenlunde ensformige Landevej fra Vordingborg til Kallehave, ser man, naar Partiet om Langebæk er passeret, paa venstre Haand den gamle Allé, som fører op til Petersgaard. Herfra er den smukkeste Udsigt over Smaalandsøen med Langø i Syd-Øst og i Baggrunden Møen med Stege og langt ude i Horizonten „Høje Møen.“ Hovedbygningens røde Tage ses i Ud-kanten af en af de mange Skove, som netop særpræger denne Egn. Lige overfor er den store Avlsgaard, paa hvis tilstødende Marker Gaardens mange Kreaturer græsser. —

Og smukt er her! Se det, naar Bøgen staar skær og fin, medens Pinseliljerne lyser i Haven, og de gule Mælkebøtter, som her nede kaldes „Fandens Kærnemælk“, i Tu-

sindvis flammer paa Grøftekanterne, eller som nu ved Sommertid, naar Solstraalerne leger nede i Skovens Trætoppe, og Rugen begynder at skyde Vipperne op gennem Svøbet; se det, naar Sneen har lagt sit hvide Dække over Mark, Skov og Enge — altid er det Æventyret, man oplever, altid et Billede paa Skønhed og Harmoni.

Saaledes tager Petersgaard sig ud, og saaledes har den gennem de skiftende Perioder og de skiftende Konjunkturer helliget siden Peter Johansen købte den og rejste den stilrene Hovedbygning, et typisk Udtryk for Nyklassicismens Ro og Ensartethed. Hvid, som den er, kendetegnet af en vis stilfærdig Fornemhed, hævder den som et typisk Bygningsværk sin Plads blandt Sydsjællands Herresæder, medens den i Stil og

Tepavillonen.

Lød minder om de hvide Slotte fra Christian VII's Tid. Fra Hovedtrappen er et prægtigt Udsyn over Parkens grønne Plæner med Skovens høje Træer som Baggrund.

Se det smukke Solur, hugget af Wederkinch med Ordspørg af Tagore samt Symboler paa Morgen, Middag, Aften og Nat og den idylliske Tepavillon i Haven med sine Drivhuse og de Landet over kendte „Petersgaard Graasten“. Se paa de talrige smukke og gode Boliger til

Funktionærer og Arbejdere, som Frøken Suhr dels har ladet nyopføre, dels med kunstnerisk Sans har ladet restaurere. Man kan iøvrigt slet ikke lade være med at bemærke dem, saa saare man nærmer sig Petersgaards Omraade! — Eller besøg de smukke, artsrige, nænsomt og dog forstligt set moderne behandlede Skove, hvortil og til hvis smukke Strand der ikke alene frivilligt er aabnet uhindret Adgang for alle og enhver, men hvor man bliver betragtet endda som en kær Gæst.

Det idylliske og fredelige Petersgaard har vel ikke gammel Historie, hvortil store eller bemærkelsesværdige Begivenheder er knyttet, men staaer som den i mange Aar har staaet, som et Mønster paa en velholdt og veldreven dansk Herregaard.

Ejernes mange forskellige Navne, der findes indridsede i Hovedbygningens gamle Urværk og som alle hører til Landets gode Sønner, er navnlig dem, man hæfter sig ved, naar Petersgaards Historie skal skrives. De har gennem Generationer, hver efter Evne og Smag, smykket Stedet med det bedste, de har kunnet bringe til Veje.

Mange gode Aar er saaledes gaaet henover Petersgaard, ikke mindst medens den har været i Slægten Suhrs Besiddelse. Sollyst, hvidt, straalende og gæstfrit aabner den stadig sine Døre.

Maatte Fremtiden dog forme sig saaledes, at Petersgaard fremdeles maa staa urokket i en for Godserne skæbnesvanger Opløsningstid, saa Gaarden i sit Ydre som i sit Indre altid kan vedblive at være et smukt Eksempel paa flere Slægters Indsats i vort Lands Kultur og derigenom ogsaa et Minde om dets mange gode Mænd og Kvinder, saavel blandt Ejere som Forpagtere og Skovridere, og saaledes ogsaa om Slægten Suhr, hvis ældste Medlem, den nuværende Ejerinde, netop i Aar har besiddet Stedet i et halvt Aarhundrede, og til hvis Ære disse Blade er nedskrevne!

NOTER

- 1) O. Worm: „Monumenta Danica“. Kbhvn. 1643.
- 2) „Magazin for Patriotiske Skribenter“, 1. Aargang. 1771.
- 3) Andet Sted siges, at det var 2 Kalve og deraf Navnet.
- 4) Skrivelse fra Kirkeministeriet til Sjællands Stiftsøvrighed 685/1918 jfr. Liber daticus, Kallehave Sogn ²⁶/₆ 1920.
- 5) „Danmarks Kirker“. Præstø Amt. 2. Halvbind, S. 956.
- 6) Sjællands Landstings Skødeprotokol 1778, Fol. 818 b. Læst 11. Februar 1778, dateret Christiansborg 29. Dec. 1777. Landsarkivet.
- 7) Vordingborg Nordre Birk Skøde- og Panteprotokol 1741—1809. Fol. 180. Landsarkivet.
- 8) „Beskrivelse over Hovedgaardene i Sjælland“ af Gr. Begtrup. Kbhvn. 1801.
- 9) Rigsarkivet.
- 10) Johs. Hansen Stage: „Nogle Oplysninger om afdøde Hr. Kammerherre Scavenius' Forhold til sine Godsbeboere“. Storehedinge 1870.
- 11) Et almindeligt Landsogn paa Øerne er paa ca. 3000 Tdr. Land imod Kallehave Sogns godt 8500 Tdr.
- 12) Efter Tegning i Ingeniørkorpsets historiske Tegnearkiv. XIV—1—27.
- 13) Se: Thøger Jensen: „Kong Frederik den Fjerdes Skoler“. Aarhus 1921.
- 14) 4. August 1860.

BILLEDFORTEGNELSE

	Side
<i>Familien Suhrs Slægtsmærke</i>	1
<i>Petersgaard</i> . Efter Fotografi	3
<i>Vordingborg</i> . Efter Haandtegning i Resen: „Atlas Danicus“. Sydsjælland. 1687. (Det kgl. Bibliotek)	5
<i>Sydøstsjælland</i> . Efter Kort over den sydøstlige Del af „Vordingborger-Regiments-Distrikt 1720“. (Det kgl. Bibliotek)	9
<i>Peter Johansen</i> . Efter Pastel. (I Minister Erik Scavenius' Eje). <i>Skøde til Kongen fra Peter Johansens Arvinger</i> . Efter Rentekam. Sjællandske Landvæsenskantor. (Rigsarkivet).	19
<i>Det danske Rigsvaaben</i> . Efter Stik. (Det kgl. Bibliotek).	23
<i>Jacob Benzon Resch</i> . Efter Maleri af C. F. Christensen. (I Magister Sv. Lunns Eje)	33
Kontreadmiral, Kammerherre <i>Christian Wulff</i> . Efter Litografi. Westergaard: „Danske Portræter“ Nr. 13,336 (findes anført under forkert Nr.) (Det kgl. Bibliotek)	34

Søc-Lieutenant C. Wulff erobrer „The Tickler“ 3. Juni 1808. Efter Akvatinta. (Det kgl. Bibliotek)	35
Fideikommisbesidder <i>Michael Fabritius de Tengnagel</i> . Efter Fotografi. (I Magister Gunner Nørregaards Eje)	38
<i>Petersgaard</i> . Efter Maleri af P. C. Wisbye. (I Fru I. K. Fa- britius de Tengnagels Eje)	40
<i>Petersgaard</i> . Efter Fotografi. (I Dommer C. A. Fabritius de Tengnagels Eje)	41
Kammerherre, Guvernør <i>Hans Ditmar Frederik Feddersen</i> . Ef- ter Fotografi. (I Magister G. Nørregaards Eje)	44
Kammerherre og Kammerherreinde <i>H. D. F. Feddersen</i> . Efter Fotografi. (I Magister G. Nørregaards Eje)	45
Kammerherre <i>Peder Brønnum Scavenius</i> . Efter Litografi. We- stergaard: „Danske Portræter“ Nr. 10,400	47
<i>Peder Brønnum Scavenius</i> . Efter Fotografi. (I Kammerherre S. Scavenius' Eje)	51
Etatsraad <i>Oluf Bernt Suhr</i> . Efter Fotogravure i C. Nyrop: „Det Suhr'ske Hus i Kjøbenhavn. 1749—1899“. Kbn. 1899.....	53
Hofjægermester <i>Jørgen Peter Bech</i> . Efter Maleri af Otto Bache. (I Hofjægermester A. V. Bechs Eje)	58
Frøken <i>Ida Marie Suhr</i> . Efter Fotografi. 1933. (I Forfatterens Eje)	60
<i>Kort over Sydøstsjællands Skove 1770 og 1888</i> . Efter Tegning af E. Rondahl i „Vore Skove i Fortid og Nutid“ af A. Opper- mann. „Danmarks Natur“. Kbhvn. 1899.	69
<i>Officershuset</i> . Efter Fotografi. (I Kammerherreinde M. Ha- ges Eje)	71
<i>Skovridergaarden i Petersværft</i> . Efter Fotografi. (I Skovrider C. Bachs Eje)	72
<i>Officershuset</i> . Efter Fotografi. (I Kammerherreinde M. Ha- ges Eje)	73
<i>Officershuset</i> . Efter Fotografi. (I Kammerherreinde M. Ha- ges Eje)	74
<i>Skorfogedboligen i Petersværft</i> . Efter Fotografi. (I Forfatte- rens Eje)	77
<i>Den gamle Lade i Petersværft</i> . Efter Fotografi. (I Kammer- herreinde M. Hages Eje)	89
<i>Teparillonnen i Petersgaards Have</i> . Efter „Vordingborg Dag- blad“ 24/12 1936	91

PEDER SYV I NÆSTVED

1558—1664

Af Anders Bæksted.

BAADE Peder Syv og hans Hus har før været Genstand for Omtale i Aarbøger for historisk Samfund for Præstø Amt. I Aargangen 1920 skrev Svend Arnholtz en interessant Afhandling: Historiske Efterretninger om Næstved Latinskole og dens Lærere (p. 3—52), og samme Aargang indeholder en mindre Artikel ved I. P. Carl Henriksen: Peder Syv. „Den danske Sprogforsknings Fader“ (p. 53—59). Denne Artikel bestaar af en ganske kortfattet Levnedbeskrivelse og en Gennemgang af Forfatterens Værker.

Der kan dog alligevel være nogen Grund til at ofre Peder Syvs Ophold i Næstved en udførligere Omtale paa dette Sted. Han var af Latinskolens Rektor-Række den eneste, som har vist sig af virkeligt Format. I den ovennævnte Afhandling af Svend Arnholtz har han faaet den Plads, der tilkommer ham i en Oversigt over Latinskolens samlede Historie, og udførligere Omtale end nogen af de øvrige Rektorer; I. P. Carl Henriksens Afhandling giver et udmærket Overblik over hele hans Liv, men kommer ikke særlig ind paa Næstved-Aarene, der i det hele taget er temmelig ubelyste i Litteraturen om Peder Syv; i de to betydeligste Værker til Næstveds Historie, hvor man kunde vente at finde Peder Syvs Ophold i Byen særlig

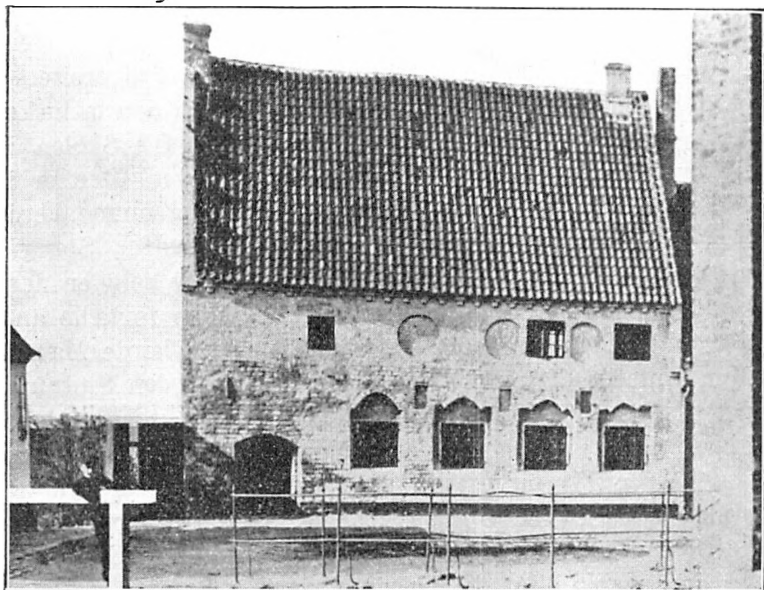
omtalt, Rasmus Nielsen: Næstved Købstads Historie I—IV, 1925—1932 og Otto Smith: Næstved 1135—1935, med Bidrag af H. O. Borre, 1935, er han oven i Købet kun omtalt med faa Linjer. Saavel Rasmus Nielsen (IV p. 168 og 174) som Otto Smith (p. 188) nøjes med at oplyse hans Data og bemærke, at Latinskolen under hans Styre oplevede en Renaissance, som bl. a. gav sig Udslag i et stærkt stigende Elevantal; Rasmus Nielsen oplyser dog tillige, at „han var en stor Forfatter“. For alle de fire nævnte Omtaler af Peder Syv gælder det, at de bygger paa samme Kilde eller paa samme Kildes Bistrømme, nemlig Winkel Horns Doktordisputats: Peder Syv. En literærhistorisk Studie (1878).

Selvfølgelig kan man ikke vente, at Værker, som ikke specielt tager Sigte paa Peder Syvs Ophold i Næstved, skal tage Hensyn til andet end Haandbøger og almindelige Biografier; paa den anden Side kan det ikke nægtes, at det vil være af Betydning at faa oplyst det mest mulige vedrørende en saa interessant Skikkelse i Byens Historie. Kilderne til Oplysning om Peder Syvs seks Rektor-Aar er desværre faa og meget sparsomme, men et og andet kan dog samles sammen, som turde bidrage til at gøre Billedet mere levende, end det hidtil har været.

*

At Peder Syv har været Rektor i Næstved i 1658 fremgaar af St. Peters Kirkebog. Den bevidner nemlig, at „Peder Siuff Latine Scholemester“ har været blandt Fadderne ved en Barnedaab, som fandt Sted i Kirken 8. Oktober nævnte Aar. Men hvor længe han allerede dengang havde været i Næstved, lader sig ikke afgøre; Datoen for seive Udnævnelsen kendes nemlig ikke. At han ikke før 1658 er blevet ansat i Byen, fremgaar allerede med Sandsynlighed deraf, at han først $\frac{1}{10}$ optræder som Fadder. Havde han paa det nævnte Tidspunkt været Rektor i Næstved gennem længere Tid, havde han uden Tvivl ogsaa staaet Fadder adskillige Gange før; det ses nemlig, at han — morsomt nok — har været meget søgt

vil denne Værdighed. En Selvbiografi af Abraham Lehn (den ældre)¹⁾, som nu opbevares i Biblioteket paa Orebygaard ved Saksjøbing, har desuden en Bemærkning om Peder Syvs Ophold i København, hvor han var Hører, før han blev Rektor i Næstved, som underretter os om, at han har haft Embede der i 1658: „—endlichen alhier in der Königl. skule i. der 5ten Classe gekommen, da her

Peder Syvs Hus i Næstved. (Nedrevet 1881).

Per Siuff — — — mein Præceptor ein Jahr gewesen, da dan die Belägerung dieser Pladz erfolgete — — —“. Kort før Københavns Belejring i 1658 har Peder Syv altsaa endnu været Lærer ved Skolen i København. Belejringen tog sin Begyndelse 11. August, og denne Dato taler for, at Peder Syv ikke alene, som Kirkebogen viser, er kommet til Næstved før den 9. Oktober, men at han er kommet dertil før 11. August. Da han desuden maa antages at have opholdt sig i Byen i hvert Fald nogen Tid, inden han er blevet saa godt kendt med dens Borgere, at en af

dem beder ham om at staa Fadder til sit Barn, maa vi nøjes med at konstatere, at han har tiltraadt sit Embede enten mellem 1. Januar—11. Februar eller mellem 26. Februar—7. August. I den mellemliggende Tid huserede Svensken nemlig livligt paa Sjælland og ogsaa i Næstved, og under saadanne Forhold er den nye Rektor næppe rejst fra den trods alt nogenlunde sikre Hovedstad til sit Embede i en af Fjenden besat By.

*

I et Haandskrift, som opbevares paa Universitetsbiblioteket i København²⁾ findes Kladden til den latinske Tale, som Peder Syv holdt ved sin Afsked fra Skolen i København og ved sin Tiltrædelse i Næstved. Den er i Tidens Stil ikke nogen Festtale, men en grumme lærd Forelæsning over mange Foreteelser indenfor Sprogvidenskaben. Som Oplysning om Peder Syv selv er den saa temmelig værdiløs og kan egentlig ikke fortælle andet, end at han var som sin Samtids andre lærde Mænd. Men Billedet af ham bliver mere levende i den Slutning paa Talen, som aabenbart specielt er tiltænkt Disciplene i Næstved. I Uddrag kan den gengives saaledes paa Dansk:

„Arbejd I nu flittigt og fat Kærlighed til Dyd og gode Sæder. Det at ville have Kendskab til Sprog og Litteratur er i sig selv en stor Del af det, vi kalder Dannelse, og den, som villigt følger sin Lyst dertil, vil gøre gode Fremskridt. Der er jo ingen, som ikke nu og da kan afse en Times Tid til Underholdning, og det er netop Underholdning, disse Kundskaber byder paa; der er heller ingen, som ikke glæder sig, naar han faar en Smule Fritid, og Skolegang er egentlig en Slags Fritid. — — Det, jeg ønsker jer, er nu ikke blot et Anstrøg af litterær Dannelse, jeg ønsker tvært imod, at I skal være helt gennemsyret af den, og saadan bør I ogsaa selv se paa det. Thi uden Dannelse er, som Seneca siger, selv Livet en Død og Begravelse for et levende Menneske, og der er dog ingen saa taabelig, at han ligesaa gerne vil gaa rundt som en Slags levende Lig; og hvis nogen virkelig vil det, saa

kalder jeg ikke saadan et Menneske for et Menneske, men siger, at han er langt fra al Menneskelighed. Opdyrk derfor Eders Aand ved stadig Brug, ligesom flittige Bønder opdyrker deres Marker, for at den ikke skal være ufrugtbar og gold. Naturen har givet os Aanden, men den bliver først fuldendt af Fliden. Og de himmelske Guder har nok for Skik at sælge gode Kunster og Videnskaber for Arbejde, men de øser dem ikke ud gratis. Oldtiden drømte jo om Muserne, som boede paa Parnasset, dog naaede intet Menneske drømmende op til dem. Vær derfor aarvaagne, slid i det og stræb vedholdende, saa I kan naa Studiernes forønskede Maal.“

Den nye Rektor vender sig nu høfligt til Skolens Velyndere, som er til Stede ved Højtideligheden, og takker „de saare rettroende, berømmelige og vellærde Mænd, som i Dag har villet opmuntre vort Arbejdes Begyndelse med deres ærefulde Nærværelse,“ og han taler saa atter til Disciplene: „Lad os gensidigt gøre et Arbejde, saa vi kan gøre os værdige til, at saa mange udmærkede Mænd drager Omsorg for os. Og opsend nu sammen med mig en Bøn til den evige Gud — — — at han fra det høje vil udsende sin Vidsoms Straale og oplyse vort Sind, saa jeg kan undervise Eder, og saa I kan tage ved Lære af mig, ham til Ære, os til Gavn — —.“

Efter Talen at dømme ser det ud til, at Næstved Latinskole har faaet en velmenende og interesseret Skolemester. Der er heller intet øvrigt, som ikke bestyrker denne Mening. Allerede det Forhold, at Peder Syv i en Alder af kun 27 Aar (han er født 1631) har været en saa betydelig Mand, at Myndighederne — det vil paa denne Tid nærmest sige Biskop Hans Svane — har turdet betro ham den øverste Ledelse af en Latinskole, taler ogsaa til Gunst for hans Karakter.

*

Byens nye Rektor var 27 Aar. Man kan forestille sig, at baade de gode Næstved-Borgere, Kollegerne ved Skolen og Disciplene nysgerrigt har ventet paa at faa

Syn for, hvilken Mand han var. Uden Tvivl har Borgernes unge Døtre ogsaa haft Interesse for Skolemester; vi maa nemlig antage, at han var Ungkarl hele sin Næstved-Tid igennem. Vi kan slutte det af, at han, samtidig med at han fik Præstekaldet i Hellested 1664, ogsaa efter de Tidens sædvanlige Skik fik sin Formands Enke, Karen Andersdatter Hoff. I hvert Fald kender vi ingen anden Hustru til Peder Syv end hende, og vi har Grund til at tro, at vi vilde have gjort det, om han havde været gift flere Gange; ved Peder Syvs Død skrev hans Ven Jørgen Sørtterup nemlig et detailleret Mindedigt, en versificeret Ligprædiken, over ham, og han vilde uden Tvivl have nævnt den afdødes forskellige Hustruer, hvis der havde været flere end een; nu taler han kun om den ene „Ægtefælle“.

Fraregnet det egentlige Skolearbejde var der nok, som kunde optage Peder Syvs Tid. Først og fremmest var han jo ikke alene Rektor, men ogsaa Degn ved St. Peters Kirke. Dette Embede har ført adskilligt med sig. Søn- og Helligdage maatte han stille i Kirken med Disciplene til Korsangen, og ved andre kirkelige Højtider, saasom Bryllupper og Begravelser, maatte han ogsaa være der med „halv“ eller „hel“ Skole efter Folks Lyst og Evne til at betale³⁾). Og det var ikke engang nok med den embedsmæssige Tilstedeværelse i Kirken: Han havde en meget god Ven, den bekendte Skolemand Hans Mikkelsen Ravn, som paa denne Tid vær Præst i Ørslev ved Skel-skor. Mikkelsen Ravn har bedt ham om at komme til Ørslev og staa Fadder til hans Barn, men Peder Syv er desværre forhindret. Han begrundet i et (udateret) Brev⁴⁾ til Vennen, hvorfor han ikke kan komme: han er nødt til at være til Stede 11. November ved Morten Eschildsens Bryllup med Anna, en Datter af Borgmester Jens Christensen⁵⁾; ikke alene skulde han ved selve Højtideligheden forestaa Musikken i Kirken, men Aftenen før skulde han efter Tidens Skik spadsere omkring i Gaderne med Disciple og Hørere og synge for fornemme Folks Døre!

Ved Barnedaab gik det ikke bedre; Rektor var en velagtet Mand, og da han tillige var Degn, havde man ham altid ved Haanden; baade i St. Peters og St. Mortens Kirkebøger træffer vi adskillige Gange hans Navn blandt de øvrige Fadderes i Tidsrummet 1658—1664. (Peder Siuff, Latine Scholmester; Peter Syw; Peter Siw Rector Scolæ; Peder Pedersøn Siu Skolemest.; Peder Siw Latine Skolem.; Peder Pedersen Siw Rector Scholæ).

Naturligvis har han ogsaa været indbudt til den mere verdslige Del af Festen, naar han havde ledet Musikken ved selve Højtiden.

*

Aabenbart ikke længe efter at Peder Syv havde tiltraadt sit Embede i den stille By, blev den mere end livlig nok: Svenskerne besatte den. De fremmede Tropper har naturligvis præget Byens Liv meget stærkt, men for Resten ser det ud til, at det gik Næstved bedre end mange andre af Byerne paa Sjælland. Hvorvidt Krigen har givet megen Læsero til Eleverne paa Skolen, er selvfølgelig et stort Spørgsmaal; helt uden Interesse for Sprogmanden Peder Syv har det ikke været at høre det sjællandske Maal blandet stærkt op med Svensk, Tysk, Holandsk, Fransk og Engelsk. Direkte selskabeligt Samkvem med Fjenden har han vel ikke haft, selvom andre af Næstved-Borgerne synes at have haft det eller i hvert Fald ikke har kunnet slippe for at faa det, men noget Kendskab til de delvis faste Garnisoners Befalingsmænd har han selvfølgelig ikke kunnet undgaa.

*

De fremmede Tropper trak sig efterhaanden tilbage fra Byen i Sommeren 1660, og Forholdene blev mere rolige. Fra Tiden efter Fredsslutningen stammer et Bekendtskab, som skulde faa stor Betydning for Peder Syv. Den fornemme Dame Jomfru Anne Gjøe havde under Krigen trukket sig tilbage til Sorø sammen med sin Svigerinde Karen Bille for at være nogenlunde af Vejen fra den værste Krigsskueplads. Efter Fredsslutningen valgte hun

at tage Ophold i Næstved; hun boede nu i Byen hele den Tid Peder Syv var Rektor der — meget længere for Resten, saa Bekendtskabet har udmærket kunnet fortsættes, efter at han var blevet Præst i Hellested — og har aabnet ikke alene sit Hus, men, hvad der var vigtigere, sin Bogsamling for Peder Syv. Den var stor efter de Tidens Privatbogsamlingers Forhold, ca. 900 Bind, og mange af særlig Interesse for den senere Udgiver af Folkeviser og Ordsprog⁶⁾). Peder Syv havde det for Resten nemt, naar han vilde aflægge hende et Besøg: det var blot de faa Skridt fra Latinskolen Sønden ved S. Peter over Kirkegaarden til „Gøernes Gaard“, som endnu ligger paa Hjørnet af Graabrødrestræde og Kirkepladsen.

*

Her skal ikke gives et Billede af Datidens Skoleliv, og Rektorernes Stilling i Almindelighed skal heller ikke undersøges. Det, som har Interesse i denne Forbindelse, er kun, hvad der kan bidrage til Oplysning om Peder Syv som Rektor. Det er ikke meget.

I enhver Omtale af Peder Syv fremhæves det som noget særligt betydningsfuldt, at Latinskolen i Næstved under hans Styre oplevede en kortvarig Renaissance. Grundene til denne Opblomstring søges i Peder Syvs Iver og Interesse for Skolen, som bl. a. skal have sat sig Frugt i et nyt Reglement for Lærerne; Resultatet ses i et stigende Antal dimitterede Studenter i hans sidste Rekortaar.

At Peder Syv med Iver er gaaet op i sin Skolegering, er der ingen Grund til at tvivle om; naar en Mand i hans Alder faar en ledende Stilling, er der al mulig Grund til at tro, at han har haft særlige Evner for den. Naar der drages en Slutning om Syvs Iver udfra den Kendsgerning, at hans første Værk ved den nye Skole var at udarbejde et nyt Reglement for Lærerne, er Sagen mindre sikker. Reglementet, „Love, som det paalægges Hørerne ved Næstved Skole at efterkomme“, findes ganske vist og er dateret 1658⁷⁾, men noget Bevis for, at

det er udarbejdet af Peder Syv, har vi ikke. Endelig er det heller ikke epokegørende paa nogen Maade; et Reglement paa den Tid kunde ikke godt være affattet væsentlig anderledes. Enkelte Paragraffer er morsomme og betegnende uden paa nogen Maade at ligge udenfor det sædvanlige:

1: Det bør være Hørernes første og største Omsorg, at de med sand Fromhed forener gode Sæder og et virksomt Liv og foregaar deres Disciple med Fromhed og alskens Dyder.

2: De skal ærbødigt vise Skolens Rektor den Lydighed, som de skylder ham og uden Genstridighed eller Nølen efterkomme alle hans Raad og Befalinger angaaende deres Embedspligter saavel i Kirken som i Skolen.

6: De bør af al Magt stræbe efter, at Skolens Disciplin bevares uforstyrret. Af samme Grund skal en af dem, naar Rektor og de øvrige Kolleger med gyldig Grund undertiden er fraværende, blive tilbage i Skolen og sørge for, at Disciplene er stille og arbejdsomme, saa at de pænt bliver i Skolen uden Larm og Raab og siden gaar hjem.

10: De bør omgaas med lærde, fromme og gode Mænd, men de skal sky al familiær Omgang med Disciplene og ikke nogensinde driste sig til at drikke, spille eller sladre med dem, for at de ikke selv, ved at nedbryde Skolens Disciplin, skal vise sig uværdige til at være sat paa denne Post.

12: Alt i alt skal de holde sig borte fra Drikkeri, Horeri, Omgang med Skøger og andre afskyelige Laster, men derimod ivrigt bestræbe sig paa et hæderligt Levned, god Omgang med Kollegerne og paa at fremme alt, hvad der kan være til Gavn for Eleverne.

13: Den, som ikke efterkommer disse Regler og hverken lægger Vægt paa Rektors Paamindelser eller forbedrer sin Livsførelse, men tværtimod forser sig i endnu højere Grad, skal udelukkes fra Skolen, og saa skal en anden indsættes i hans Embede.

De øvrige Paragraffer (der er 13 i alt), giver Regler om, at Hørerne skal møde til Undervisningen i rette Tid; i modsat Fald skal der efter Forseelsens Størrelse betales Bøder til Gavn for fattige men flittige Elever. Ligeledes skal Hørerne sørge for, at Disciplene opfører sig pænt i Kirken og ikke ved Begravelser finder paa upassende Løjer. Musikundervisningen maa absolut ikke forsømmes. I nødvendige Tilfælde skal Drengene vel straffes for Forseelser, men det maa ikke ske i Hidsighed eller grusomt, og Straffen skal være passende i Forhold til Forseelsens Art.

Som man ser, er der ingen Grund til at hæfte sig særligt ved dette Lærer-Reglement. I hvert Fald giver det hverken gode eller daarlige Bidrag til en Karakteristik af Peder Syv, og saa er det endda et Spørgsmaal, om han selv er Mester for det.

Den anden Ting, man især plejer at fæste sig ved i en Betragtning af Peder Syvs Betydning for Latinskolen, er som sagt det stigende Elevantal. Det skal straks siges, at det nøjagtige Elevantal kender man ikke, det var stærkt varierende paa den Tid. Elever kom og gik, nogle opgav vel Læsningen af forskellige Grunde, andre søgte til Skoler med større Ry eller som havde bedre Forhold (flere Legater o. l.) for de Skolesøgende. Særlige Fordele havde Næstved ikke at byde Disciplene — udover en dygtig Rektor. Vi ved intet om selve Antallet af unge Mennesker, som søgte Latinskolen, medens Peder Syv stod i Spidsen for den, men vi ved, at der i hans Rektor-Aar blev dimitteret flere Studenter til Universitetet fra Næstved end i hans Formænds Tid. Universitetsmatriklen over de indtegnede Studenter kendes saa langt tilbage som til 1611, 47 Aar før Syvs Ansættelse i Næstved. Naar vi nu søger Næstved-Studenterne i den, ser vi, at der i de næsten halv Hundrede Aar før Syvs Ansættelse kun er udgaaet 17 Studenter fra Skolen, og de 17 falder alle i de første 32 Aar. De sidste 15 Aar før 1658 er der ikke en eneste, som har gjort sin Skolegang færdig i

Næstved. Da Peder Syv kom til, forandredes dette Forhold. At han ikke kunde dimittere Studenter i den første Tid, har sine naturlige Grunde. Selvfølgelig maatte der hengaa nogen Tid, inden han var saadan inde i de nye Forhold, at han kunde forsvare at erklære sine Elever modne til Universitetet, og Aarene 1658—59—60 har sagtens paa Grund af Krigen været for urolige til, at nogen Elev kunde blive undervist med tilstrækkelig Grundighed. Der har nok ogsaa været adskilligt andet end boglig Lærdom, som optog Sindene hos de unge Mennesker i de Aar. Men allerede i 1661, Aaret efter Krigen, kom der to Studenter fra Næstved til København, 1662 var de tre, 1663 det samme Antal og endelig i 1664, Peder Syvs sidste Rektor-Aar, ikke færre end 10.

Det er klart, at disse stigende Tal taler deres tydelige Sprog om Peder Syvs Evner som Skolemand. Om hans egentlige Interesse for Skolearbejdet taler kun to fattige Kilder. Den første er Peder Syvs eget Brev til Vennen, den tidligere nævnte Hans Mikkelsen Ravn. Ravn havde selv været Rektor, inden han blev Præst, og havde i sin Skolegerning lagt synderlig Vægt paa Musikundervisningen. Til Brug for Eleverne havde han forfattet en Lærebog i dette Fag: Heptachordum Danicum („Dansk Tonekunst“), et Værk, som bl. a. fik stor Betydning for Peder Syvs Skole. I det nævnte Brev^s) takker Peder Syv Ravn for ti Eksemplarer af Værket med en Udtalelse om, at det i høj Grad har opmuntret hans Disciple til at lægge sig efter Musikken.

Den anden Kilde, som taler om Syvs Kærlighed til Skolegerningen er hans Vens, Jørgen Sorterups, versificerede Ligprædiken over ham fra 1702⁹). Naturligvis kan man ikke uden videre slutte fra et Æresdigt til de virkelige Forhold, men der er ingen som helst Grund til at tro, at Jørgen Sorterups jævne og morsomme Vers skulde være overdrevne netop paa de Punkter, der taler om Peder Syv som Skolemand:

- 24: Hand kiente vel hvor vit mand bør med børn at haste,
Hand om et nemmis pund har vist at døme ret,
Da mangt et fattigt barn maa bogen fra sig kaste,
Naar lærdom drivis skal bag ind med magt i det.
- 25: Om ham kand Kiøbenhafns og Nesteds skole tale,
De har hans fliidis frugt med glædis-øyne seet
Hand ey høyskrydendis med snack har villed prale,
Men sine alt saa jefnt til lærdoms kilde ledt.
- 26: Som nu hans skole flid en vey for hannem lagde
til allis yndist og et vel berømmet nafn
Saa blev hand viide kient, — — —

*

I den tidligere omtalte Forelæsning, som Peder Syv holdt ved sin Afsked fra Skolen i København og ved sin Tiltrædelse i Næstved, var der intet som helst, der adskilte ham fra den sædvanlige Type paa hans Samtids Lærde. Forelæsningen viser ham som en Videnskabsmand af Format, men uden Tegn til Fornyelse af nogen Art.

I 1663, 5 Aar efter at Syv havde holdt denne Forelæsning, udsendte han sit første Værk; det skulde blive en af Mærkepælene i den danske Litteraturs og Sprogforsknings Historie: „Nogle betenkninger om det Cimbriske Sprog“.

Værket er udarbejdet i Næstved. Allerede i Sommeren 1662 har „Betænkninger“ været saa godt som fuldt færdig til Trykken; i det tidligere omtalte Brev til Venen Ravn (¹⁸/_s 1662) omtaler Syv nemlig Bogen udførligt og beder Ravn sige sin Mening om det tilsendte Manuskrift. Peder Syv er selv klar over, at det han her har leveret, er noget nyt, og usikker, som han er, skyder han sig nu ind under den 20 Aar ældre og mere erfarne Vens Dom: Kun hvis Ravn synes om „Betænkninger“, vil Syv lade Bogen trykke.

„Nogle betenkninger om det Cimbriske Sprog“ er det første Værk, der omhandler det danske Sprog paa Dansk; allerede ved at være skrevet paa Modersmaalet er Værket reformatorisk. Men ogsaa deri, at Peder Syv søger

at give Love for Brugen af det danske Sprog ud fra en Betragtning af Sproget selv og ikke ved en forsøgt Tilpasning til Latinens Regler, er Forfatteren en Foregangsmand.

Endelig hører grammatisk og sprogvidenskabelig Litteratur ikke ofte til den muntreste Læsning. Men Syv har forstaaet at give sit Værk en sjælden Styrke og en sjælden Livlighed. Der skal ikke her forsøges en Gennemgang af Værket paa sproghistorisk Grundlag, heller ikke skal det paapeges, hvad der dengang var nyt eller gammelt i Peder Syvs Bog, derimod skal der gives et Par Citater, nogle Sidebemærkninger, fordi vi gennem dem mere end ved Værket som Helhed, kan faa fat paa Forfatterens Person.

Allerede i Fortalen finder vi den berømte Sætning, hvormed Peder Syv paa Forhaand forsvarer sig mod eventuelle Angreb for her at have taget sig noget unyttigt for; Ordene staar saa smukt som nogen Rasmus Rasks Valgsprog: Sit Fædreland skylder man alt — —. Peder Syv udtrykker det samme anderledes: „Nogie maa skee meene og/ at der var vel andet/ i det Latinske og Grædske sprog/ hvor paa jeg heller buurde at anvende tiden. Men mig bør jo først at vide mit fæderneland og sprog nogen ære.“ Senere hen beklager han, at saa faa giver sig af med Modersmaalet: „Vi ere alde omhygelige for at dyrcke vor fædernelands joord/ men ikkun faa/ og det med føje fliid/ ville vort fæderne lands sprog forarbejde og frugt bargiøre; maa skee fordi at der fra hentes større/ men her mindre nytte.“

Den Friskhed, hvormed Peder Syv her indfører Bondens Arbejde med Marken til Sammenligning med Sprogmandens Arbejde med Sproget, er betegnende for ham. Han havde brugt samme Billede af Bonden paa Marken i sin Afskeds- og Tiltrædelsesforelæsning: Opdyrk Eders Aand, som de flittige Bønder opdyrker deres Marker, at den ikke maa være gold og ufrugtbar. I det hele taget ynder han saadanne Sammenligninger; hvor han taler om

Sirlighed og Vellyd i Sproget, vælger han atter et Billede fra Dagliglivet til Sammenligning: „— — skal mand vælle iblant to ting/ hvo vil ikke heller age i en god vogn/ end gaa i drek og gruus med stoor besværlighed? Hvem vil ikke helder høre og læse det/ som artigt er sammensat/ end det/ som humper/ støder/ og fører igen lyst med sig? — —.“ Naar han kritiserer den overdrevne Brug af Fremmedord, henter han Eksemplet fra den folkelige Fabel: „— — Ligesom det gik kragen/ som stafferede sig med andre Fugles fejre — —.“

Et Par Gange stikker Skolemesteren Hovedet frem. Hvor han omtaler Stavningen, specielt en rigtig Ordadskillelse og dens Vigtighed, siger han: „Dette og andet mere kunde letteligen have i agt/ om de danske skolemestere kunde og vilde beflitte sig paa dend rette stave- og skrive-maneer. Thi det børn hoos dennem lære enten ret eller uret/ holde de gemeenligen siden ved.“ Og i sin Behandling af unødvendige Fremmedord, hører vi igen Skolemester personlig: „— — Dog dette oord er fremmet og ufor nødvendent. Saa vel som og det oord *Pedant* og *Pedun-teri*/ hvor med de Vælske kalde en Tugtemester og hans bestilling/ og holdes nu for et foragteligt nafn/ naar dog en good Skolemester buurde højt at agtes; — —.“

Der kan ogsaa være Grund til at anføre en enkelt Udtalelse, som viser' Peder Syvs Syn paa Videnskabelighed i det hele taget og Kravene til en Videnskabsmand: „Det er jo meniskeligt/ undertiden at løbe lidet an/ men guddommeligt aldrig at forsee sig; hvi skulde jeg da holde vildfarelse fremmed fra mig? og mange øjne see mere end tu; hvi skulde da ikke mange agte det/ som jeg ikke hafver agted? veed nogen det bedre/ misunder jeg hannem ikke; veed han det mindre/ glæder jeg mig ikke/ — — — — Hvad anderledes skal være/ vil jeg selv i fremtiden forbedre/ elder og efterlade dennem det/ som i kierlighed til vort sprog ere mine ligemænd/ men i skikkelighed/ at skrifve der om/ mine ofver-

mænd; af dem er jeg saa begjerlig at lære/ som villig til at underrette andre/ som ikke vidste dette.“

Der kan findes flere andre Udtalelser i „Betænkninger“, som viser os den levende Peder Syv. Der skal nu ikke anføres flere, kun den betegnende Slutning paa hans Fortale til Læseren:

„Skrefvet i Næstved blant de mange og møjsommelige Skole-forhindringer/ Aar M.DC.LXIII. af dend fromme Læsers tjenstvillige

Peder P. Syv.“

*

Efter sin Næstved-Tid gik Peder Syv den sædvanlige Vej: han fik Embedet i Hellested og Formandens Enke. Han var Præst, vistnok fra 27. April 1664, og han er vel blevet gift kort efter. Hans Eftermand til Rektoratet, Søren Bjørnsen Drachard, kaldedes 31. Juli samme Aar¹⁰⁾ og maa være kommet til en Skole med forholdsvis faa fremskredne Disciple. I hvert Fald blev der, som før fortalt, i 1664 indskrevet 10 Næstved-Studente ved Universitetet, og alle er blevet indskrevet 3. Maj, faa Dage efter at Syv havde tiltraadt sit Præstekald. Det ser næsten ud, som om Peder Syv har taget alle dem med, som han har kunnet forsvare; i hvert Fald viser Studenterantallet for de følgende Aar, 1665: 1, 1666: 0, 1667: 2, 1668: 1, en forbavsende Lidenhed paa Baggrund af det store Antal i 1664. At Syvs Eftermand skulde have været helt umulig som Rektor, og at dette allerede første Aar skulde give sig Udslag i den kolossale Tilbagegang, kan man næppe tro. Biskoppen har vel heller ikke til en Latinskole, som Peder Syv i en vanskelig og urolig Tid havde hævet fra temmelig Ubemærkethed, valgt en Rektor, som han ikke har tiltroet Evner til at føre Gerningen videre.

Med Peder Syvs Virksomhed som Præst i Hellested begynder en rigere, betydeligere og bedre oplyst Del af hans Tilværelse. Den har sat sig tydelige Spor i hans Værker, Ordsprogene, Kæmpeviserne o. s. v.; hans Aar som Rektor i Næstved, hvor han først brød igennem som

Sprogmand, og hvor han gjorde Bekendtskaber, der skulde faa stor Betydning for hans Udvikling: Anna Gjõe og Hans Mikkelsen Ravn, bør dog ikke, fordi man kun ved lidet om dem, betragtes som noget uvæsentligt.

Anders Bæksted.

NOTER

- 1) Citeret i Ny kgl. Saml. 1819 fol. II, Barfods Papirer.
  - 2) Rostgaardske Saml. 53 fol.
  - 3) Rasmus Nielsen: Næstved Købstads Historie IV, 1932, p. 169.
  - 4) Trykt i Historisk Tidsskrift 3. Række, IV, 1865—1866, p. 579 f.
  - 5) Formodentlig den 1658 afdøde; jfr. Rasmus Nielsen: Næstved Købstads Historie IV, 1932, p. 49.
  - 6) Anna Gjõe, som dog boede godt 13 Aar i Næstved (hun var i 1660 51 Aar), kunde nok saa godt som mangelnde have fortjent Plads i Otto Smiths ovenfor nævnte Bog om Næstved. Det ser heller ikke ud til, at Rasmus Nielsen nævner hende, men da det store Værk (endnu?) mangler Register, tør jeg ikke paastaa, at hendes Navn ikke findes et eller andet Sted. Hendes Bogsamling blev Grundstammen i et af vore vigtigste Biblioteker: Karen Brahes Bibliotek i Odense.
  - 7) Den latinske Original paa Universitetsbiblioteket, Rostgaardske Saml. 53 fol.
  - 8) ¹⁸/_s 1662. Den lat. Original er trykt i Hist. Tidsk. 3. R. IV, 1865—1866, p. 581 ff.
  - 9) Udgivet ved Holstein Rathloui i „Danske Studier“ 1909, p. 34—50.
  - 10) Ny kgl. Saml. 1819 fol. II.
-

TIENDEAFLØSNING I ØRSLEV SOGN

Af F. Vestergaard.

I Aaret 1171 fik Biskop Absalon ved den i Ringsted vedtagne nye Kirkeret indført ved Lov, at der skulde betales Præste-, Biske- og Kirketiende.

Knud d. Hellige havde tidligere forsøgt at faa disse Ydelser indført, idet han efter det mislykkede Togt til England tilbød at fritage Bønderne for Bøder for Ledingsbrud, hvis de til Gengæld vilde yde Præste- og Kirketiende. Han opnaaede imidlertid kun at gøre sig forhad af Bønderne, og Resultatet var Kongemordet i St. Albani Kirke i Odense. Da Knud faa Aar efter af Paven blev anerkendt som Helgen, søgte Bønderne at yde den afdøde Konge en Slags Æresbevisning ved frivillig at yde Tjenden. Kongen naaede saaledes sit Maal, selv om det først var efter hans Død.

Den tredie Del af Tjenden, Bispetiende, vægrede Bønderne sig dog ved at yde, indtil hele Spørgsmaalet af Biskop Absalon blev taget op, og Tjende-Ydelsen blev fastsat ved Lov.

I Kirkeretten, Ringsted 1171, fastsættes det, at Bønderne fremtidig skal yde Præste-, Biske- og Kirketiende. Det udtagne Tjendekorn skal leveres et Sted i Sognet.

Ved Reformationen blev Bispetienden inddraget under Kronen og fik derefter Navnet Kongetiende.

Det blev snart en Plage for Bønderne med denne Ydelse, for de maatte ikke køre deres Korn i Hus, før Godsejerens Foged havde været der og udtaget hvert tiende Neg, og deres Arbejde blev af den Grund ofte forsinket, saa Kornet stod og blev ødelagt paa Marken.

Dette Forhold var Aarsagen til, at man søgte at afløse Tienden med en fast aarlig Ydelse. Man var da fri for at „udtage“ Tienden. Endvidere arbejdedes der paa at fastsætte, at man i Stedet for Naturalierne kunde betale med Penge efter Capitelstaxten.

I 1852 kom en Lov, som paabød, at al Tiende inden 1856 skulde være ansat til faste Afgifter. Til at mægle mellem Tiendeyder og Tiendetager nedsattes en Tiendekommission.

Her skal meddeles et Eksempel paa en saadan Tiendeafløsningsforretning, nemlig angaaende Ørslev Sogn i Barse Herred.

TIENDEAFLØSNINGEN I ØRSLEV SOGN.

Vi Frederik den Syvende af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, Gjøre vitterligt: at, eftersom til Ministeriet for Kirke og Undervisningsvæsenet er indkommen vedhæftede mindelig Forening om et fast aarligt Vederlag for den af nogle Jorder i Ørsløv Sogn i vort Land Sjælland svarende Konge-, Kirke- og Præstetiende, saa ville Vi i Henhold til Indbydelsen 18. Marts 1796 § 5 jfr. Forordningen 8de Januar 1810 § 35 have de deri gjorte Bud meddeelte vor til deres Gyldighed fornødne allerhøieste Stadfæstelse. Dog skal denne Forening læses og protocolleres for vedkommende Ret.

Forbydende Alle og Enhver imod det, som foreskrevet staaer, Hinder at gjøre.

Givet i Vor Kongelige Residentsstad Kjøbenhavn
den 22de Januar 1855.

Under vort Kongelige Segl
(L.S.).

Efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling

Hall,

/Schwartzkopf.

Confirmation paa Forening om Vederlaget for Konge-, Kirke- og Præstekorntienden af nogle Jorder i Ørsløv Sogn i Sjælland.

Aldeles gratis.

UDSKRIVT

af Vordingborg søndre Districts Tiendecommissions-Protokol.

Aar 1854 den 23. Mai Kl. 10 Form. var undertegnede Tiendecommission for Vordingborg søndre District samlet paa Sognefoged Niels Henriksens Bopæl i Ørsløv, for at foretage Tiendeafløsnings-Forretning efter Lov af 14. April 1852 for Ørsløv Sogns Vedkommende. Formanden fremlagde 1—2) de fra Sogneforstanderskabet for Ørsløv Sogn modtagne tvende Fortegnelser og 3) en Skrivelse, betræffende den i Ørsløv Sogn henstaaende uafløste Tiende saalydende — — — 4) Endvidere fremlagdes i lovlig forkyndt Stand Indvarsling til Tiendeyderne af 8de f. M. 5) do af s. D. til Sognepræst Lund, som Præstetiendens Beneficiarius. 6) do af s. D. til Assessor Godseier Aagaard som Konge- og Kirketiende-Eier og Tiendeydernes Husbond. 7) do af s. D. til Proprietair Wassard, som Tiendeydernes Husbond, der acteres saalydende:

Samtlige Tiendeydere vare mødte, saa var og mødt Eieren af Konge- og Kirketienden i Ørsløv By, Assessor Aagaard, samt 3 af Tiendeydernes Husbond Proprietair Wassard til Marienlyst. De øvrige Fæstere høre under Assessor Aagaard.

Proprietair Wassard anmeldte, at Gaardmændene Peder Poulsen, Hans Pedersen og Niels Nielsens Enke alle af Græsbjerg, deres Konge- og Kirketiende, der eies af ham, der tillige er Tiendeydernes Husbonde, ikke er fast-

sat for bestandig og begjærede han desaaarsag denne Tiende-Andeel indlemmet under nærværende Forretning. De vedkommende Ydere vare mødte og erkjendte Rigtigheden af at deres Tiende ikke er fastsat.

Sognepræsten, Pastor Lund, fremlagde 8) en Fortegnelse over det Tiendevederlag, der i de sidste 10 Aar er ydet ham. De øvrige Mødende erklærede, at de ikke var i Besiddelse af de af Commissionen forlangte Oplysninger.

Derefter fremlagde Assessor Aagaard: 9) en Fortegnelse over 7 Tiendeydere i Ørsløv, for hvis Konge- og Kirketiende han har indgaaet privat Forening, af hvilken Grund, og da denne Forening ikke er confirmeret, han begjærede fornævnte Tiende indlemmet under nærværende Forretning. De paagjældende 7 Ydere vare mødte og erkjendte Rigtigheden af det Tilførte. I Sagen blev derefter ved Commissionens Mægling indgaaet saadant

FORLIG.

Efternævnte Tiendeydere svare i fast uforanderlig aarlig Afgift i Konge-, Kirke- og Præste-Korntiende for 1ste Januar 1855 som følger:

a) i Præste-Korntiende:

By	Navn	Matr.-Nr.	Hartkorn			Rug			Byg			Havre			Gods	
			Td.	Sk.	Fdk.	Td.	Sk.	Fdk.	Td.	Sk.	Fdk.	Td.	Sk.	Fdk.		
Ørsløv	Ole Nielsen	14	5	6	2	$\frac{1}{2}$	1	—	—	2	5	—	1	6	—	Selveier
	Jørgen Christensen	15	5	—	2	$2\frac{1}{2}$	1	—	—	2	4	—	1	4	—	do.
	Christen Olsen	16	5	—	1	$\frac{3}{4}$	1	2	—	2	—	—	2	—	—	do.
	u. Hans Christensen	18	5	3	—	$\frac{1}{4}$	1	—	—	3	—	—	1	2	—	do.
	Ole Johansen	19	5	4	—	$2\frac{1}{4}$	1	—	—	3	—	—	1	3	—	Iselinge
	Lars Jørgensen	20	5	2	—	$1\frac{3}{4}$	1	—	—	3	—	—	—	7	—	Selveier
	Isak Pedersen	22	5	—	—	$1\frac{3}{4}$	1	—	—	3	—	—	—	7	—	Iselinge
	Hans Jørgen Christensen	24a	5	3	2	$2\frac{1}{4}$	1	—	—	2	6	—	1	6	—	do.
	Anders Jacobsen	32	6	1	3	$1\frac{1}{2}$	1	—	—	3	—	—	1	4	—	do.
	Anders Jensen	37a	8	5	—	$\frac{3}{4}$	1	—	—	3	4	—	2	—	—	do.
	Daniel Olsen	56	—	2	—	$\frac{3}{4}$	—	—	—	—	1	—	—	—	2	do.
	Rasmus Danielsen	60	—	2	1	$\frac{1}{4}$	—	—	—	—	1	—	—	—	2	do.
Græsbjerg	Hans Mathiasen	78	—	6	3	$2\frac{1}{2}$	—	—	—	4	—	—	—	—	—	do.
	Skovfoged Møller	88b	—	5	1	$1\frac{3}{4}$	—	—	—	4	—	—	—	—	—	do.
	Hans Pedersen	9	3	6	2	$\frac{3}{4}$	1	—	—	1	2	—	1	—	—	Marienlyst
	Niels Nielsens Enke	10	3	3	—	$1\frac{1}{2}$	1	—	—	1	—	—	1	—	—	do.
	Peder Poulsen	11	3	4	—	$1\frac{3}{4}$	1	—	—	1	—	—	1	—	—	do.

b) Konge- og Kirketiende:

By	Navn	Matr. Nr.	Kongetiende									Kirketiende								
			Rug			Byg			Havre			Rug			Byg			Havre		
			Td.	Sk.	Fdk.	Td.	Sk.	Fdk.	Td.	Sk.	Fdk.	Td.	Sk.	Fdk.	Td.	Sk.	Fdk.	Td.	Sk.	Fdk.
Ørsløv	Ole Nielsen	14	1	—	—	2	5	—	1	6	—	1	—	—	2	5	—	1	6	—
	Jørgen Christensen ..	15	1	—	—	2	4	—	1	4	—	1	—	—	2	4	—	1	4	—
	Christen Olsen	16	1	2	—	2	—	—	2	—	—	1	2	—	2	—	—	2	—	—
	Hans Christensen	18	1	—	—	2	6	2	1	4	—	1	—	—	2	6	2	1	4	—
	Ole Johansen	19	1	—	—	2	2	—	2	—	—	1	—	—	2	2	—	2	—	—
	Lars Jørgensen	20	1	—	—	3	—	—	—	7	—	1	—	—	3	—	—	—	7	—
	Isak Pedersen	22	1	—	—	3	—	—	—	7	—	1	—	—	3	—	—	—	7	—
	Hans J. Christensen .	24a	1	—	—	2	6	—	1	6	—	1	—	—	2	6	—	1	6	—
	Anders Jacobsen	32	1	—	—	3	—	—	1	4	—	1	—	—	3	—	—	1	4	—
	Anders Jensen	37a	1	—	—	3	4	—	2	—	—	1	—	—	3	4	—	2	—	—
Græsbjerg	Hans Pedersen	9	1	—	—	1	2	—	1	—	—	1	—	—	1	2	—	1	—	—
	Niels Niensens Enke .	10	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—
	Peder Poulsen	11	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—

Hartkornet og Godset er anført under Præstetienden.

Samtlige fremførte Sædevarer betales med Penge efter hvert Aars Capitelstaxt 14 Dage efterat den er sat. Præstetienden paa Sognepræstens Bopæl, Ørsløv Konge- og Kirketiende til Assessor Godsejer Aagaard paa Iselinge og Græsbjerg Konge- og Kirketiende til Proprietair Wassard paa Marienlyst, alt under den i Fr.: 8. Januar 1810 § 29 bestemte Tvang. Tiendetagerne udrede alle af Tien- den gaaende Kongelige Skatter og Afgifter.

Denne Forening skal være gjældende for de nuværen- de og alle efterkommende Ydere. Nærværende Forening tiltrædes og approberes af Tiendeydernes Husbonder, As- sessor Aagaard og Proprietair Wassard.

Omkostningerne ved denne Forretning 18 Rdl .1 Mk. 12 Sk. betales med Halvdelen af Tiendetagerne og den anden Halvdel af Tiendeyderne enhver efter deres Hart- korn. Af disse Omkostninger betalte Tiendeyderne strax deres Anpart. Oplæst og underskrevet.

<i>Ole Nielsen,</i> m. f. P.	<i>Jørgen Christensen,</i> m. f. P.
<i>Christen Olsen,</i> m. f. P.	<i>Hans Christensen,</i>
<i>Ole Johansen,</i> m. f. P.	<i>Lars Jørgensen,</i> m. f. P.
<i>Isaq Pedersen.</i>	<i>Hans Jørgen Christensen,</i> m. f. P.
<i>Anders Jacobsen,</i> m. f. P.	<i>Anders Jensen,</i> m. f. P.
<i>Daniel Olsen,</i> m. f. P.	<i>Rasmus Danielsen,</i> m. f. P.
<i>Hans Mathiasen,</i> m. f. P.	<i>Møller.</i>
<i>Hans Pedersen.</i>	<i>Johanne Hansdatter,</i> m. f. P.
<i>Wassard,</i> som Laugværge.	<i>Aagaard.</i>
<i>Peder Poulsen.</i>	<i>Lund.</i>
<i>Jørgen Nielsen.</i>	

Commissionen bemærkede, at al anmeldt Natural Korntiende er fastsat. Sagen sluttet.

Ringberg. Malling. Crone.

Udskrivtens Rigtighed bekræfter

Ringberg,
Formand.

Læst inden Vordingborg søndre Birks Ret den 7. Februar 1855, protocolleret Fol. 511 og noteret i Registeret.

Oxenbøll.

Læsning og Protocollation 5 Mk. 7 Sk.

Justitsfond 1 — $1\frac{2}{5}$ -

Copie 1 — 14 -

---

1 Rdl. 2 Mk. $6\frac{2}{5}$ Sk.

Een Rigsdaler to Mark sex $\frac{2}{5}$ Skilling.

*

For Fuldstændighedens Skyld skal til Slut nævnes, at den aarlige Tiendeafgift ved Loven af 1903 blev afløst af en fast Sum een Gang for alle. Afløsningssummen blev fastsat til 25 Gange et Aars Ydelse efter en Gennemsnits-Capitelstakst. Til Støtte for Tiendeyderne blev Tiendebanken oprettet, og Staten ydede et Tilskud paa $\frac{7}{25}$ af Afløsningssummen.

F. Vestergaard.

HISTORISK SAMFUND FOR PRÆSTØ AMT 1936

VED skriftlig Afstemning mellem Medlemmerne genvalgte de den 1. Januar 1936 fratrædende Bestyrelsesmedlemmer, Kmhr. *A. Vedel*, Strøby, Gdr. *Laur. Larsen*, Tostrup pr. Stege, Amtmand *G. Toft*, Næstved.

Til Revisorer genvalgte Skolefondskasserer *Christiansen* og Amtsfuldmægtig *Høyrup*.

Amtmand *G. Toft*, Landbrugskand. Gdr. *H. Hansen* og Arkitekt *Tidemand-Dal* har fungeret henholdsvis som Formand, Kasserer og Sekretær.

Regnskabet for 1935 balancerede med 1823,24 Kr. Samfundet tæller ved Aarbogens Udsendelse 394 Medlemmer mod 413 ifjor.

Bestyrelsen henstiller indtrængende til Medlemmerne at virke for Tilgang af ny Medlemmer, da det er af største Betydning for Samfundets Virksomhed, at saa mange som muligt slutter sig sammen om dette.

Historisk Samfund holdt sit Aarsmøde i Forbindelse med *Dansk historisk Fællesforening* paa Vordingborg Slotsruin med Forevisning af denne og derefter med to meget interessante Foredrag, henholdsvis af Pastor *Erik Spur*: Grundtvig og Sydsjælland og af Dr. phil. *Therkel Mathiasen*: Sydsjællands ældste Beboere.

Desværre fik Foredraget altfor ringe Tilslutning fra Samfundets Medlemmer trods kraftig Annoncering og Tekstopfordring i alle Amtets Blade.

Dansk historisk Fællesforening, som bestaar af Repræsentanter for Amternes historiske Samfund, de fleste Museer og Arkiver og for Faghistorikernes Foreninger, havde i Aar henlagt sit Aarsmøde til Næstved. Mødet begyndte den 12. Juni paa Raadhuset i Næstved, hvor Samfundets Formand, Amtmand G. Toft bød velkommen, hvorefter Repræsentantskabsmødet afholdtes.

Senere holdt Red. cand. mag. *Gunnar Knudsen* Foredrag om „*Resens Atlas*“, af hvilket Afsnittet om Præstø Amt netop var udkommet.

Historisk Samfund og Museums-, Turist- og Forskønnelsesforeningen havde derefter indbudt Repræsentanterne til tvangfri Sammenkomst i Musæets Kirkesal, hvor der blev serveret Smørrebrød, Øl og Kaffe.

Lørdag den 13. Juni holdt Museumsinspektør, mag. art. *Chr. Axel Jensen* Foredrag i St. Mortens Kirke om *Renaissancens og Reformationens Kunst i Næstvedegnen*, hvorefter der var Byvandring med Besigtigelse af Byens gamle Bygninger under Ledelse af Arkitekt J. Tide-
mand-Dal.

Om Eftermiddagen holdtes 2 Foredrag i Herlufsholm Kirke henholdsvis af Lektor *Helms: Skovklosters og Herlufsholms Historie*, og af Pastor *P. Severinsen: Reformationen og Næstved*. Alle nævnte Foredrag var tilgængelige for Samfundets Medlemmer.

Ældre Aargange af Samfundets egne Aarbøger kan erhverves for følgende nedsatte Priser: Aargangene 1—8 ialt 10 Kr. eller for 1,50 Kr. pr. enkelt Aagang, de senere Aargange for 2 Kr. pr. Stk.

Modtagne Aarbøger fra andre historiske Samfund afgives til Centralbiblioteket i Næstved, der beredvilligt har paataget sig deres Opbevaring og Udlaan.

Forfatterhonorar for Bidrag til Aarbogen er 3 Kr. pr. Side.

Medlemmerne vil som tidligere kunne erhverve det af Nationalmuseet udgivne Aarsskrift „Fra Nationalmuseets Arbejdsmark“ til nedsat Pris (2 Kr. + Porto) ved at indsende Bestilling til Gyldendalske Forlag.

Det af Nationalmuseet paa G. E. C. Gads Forlag udgivne Værk „Danmarks Kirker“, Bind I, Præstø Amt, er afsluttet. Forlaget har paabegyndt Udsendelsen af II. Bind, Sorø Amt. Bindet begynder med meget interessante Afhandlinger om Kirkerne i Sorø og Ringsted. Værket har stor Interesse som Haandbog for enhver, som interesserer sig for Kirkernes Historie og anbefales Medlemmerne meget til Erhvervelse og Studium.

G. Toft,
p. t. Formand.

MEDLEMSLISTE

Næstved.

Barfoed, Landinspektør.
Berth, Enkefrue.
Boeck, Bianco, Amtsforvalter.
Borre, Inspektør.
Børner, Boghandler.
Christens, Apoteker.
Christensen, Fru, Bogtrykker.
Christiansen, Skolefondskasserer.
Demuth, Larsen, Grosserer.
Diderichsen, Dommer.
Ebbesen, E. K., Læge, Ringstedgade 1.
Grøntved, Konsulent, Planteavlskontoret.
Hansen, Marie, Frk., Nyvej 2.
Herbo, pens. Lærer, Kildebakken 5.
Holm, Direktør, Bryggeriet Føniks.
Horstmann, Godsforv., Bornakke, Næstved.
Høeg, J., Driftsbestyrer, Magle Mølle.
Høytrup, Amtsfuldmægtig.
Industriforeningen, (Adr. Grosserer Demuth).
Ingerslev, Læge.
Iversen, Peter, Skomagerm., Ny Østergade.
Jensen, C., Mineralvandfabrikant, Købmagergade.
- Chr., Overretssagfører.
Jessien, Chr., Købmand, Torvestræde.
Kähler, Herman, Direktør.
Larsen, Chr., Lærer.
- Vilh., Forretnf., Næstved Tidende.
- Aksel, Købmand, Brotorv.
Møller, Inspektør, Amtssygehuset.
Nandrup, Konsul, Kbmd.
Nikolaisen, Postmester.
Nielsen, Arndt, Urmager.

Nielsen, Fotograf, Farvergade.
- Oluf, Tandlæge.
- H., Læge, Jernbanegade.
Nielsen, R., Kommunalærer, cand. phil.
Iver Hvidtfeldtsvej 1.
Næstved Centralbibliotek.
Olsen, H. P., Redaktør.
Poulsen, Direktør.
Smith, Wilh., Konsul, Købmand.
Tidemand-Dal, Arkitekt.
Tirslund, Keramikker, Farimagsvej.
Toft, G., Amtmand.
- Frue.
Wang, Bogbinder.
Ødum, Dagmar, Frue.

Præstø.

Berg, R., Forfatter, Kristinelund pr. Præstø.
Bruun, K., Redaktør.
Dambæk, Sagfører.
Danø, Overlærer.
Hansen, Hans, Gdr., Bondest. Sparekasse.
Kaa, Th., Kantor.
Nyvang, Dommer.
Orland, Købmand.
Smith, Provst.

Stege.

Cruse, Læge.
Frederiksen, Præst.
Funch, Redaktør.
Hempel, Overlæge, Stege.
Hansen, Aage A., Typograf.
- H., Sognepræst, Stege.
Jensen, Redaktør.
Jepsen, Marie, Frue, Athenevej 8.

Israelsen, Amtsforvalter, Stege.
Møns Folkebibliotek.
Olsen, Hans Chr., Slagterm., Storeg.
Palsøe, Bogholder.
Rasmussen, Johanne, Boghandler.

Storehedinge.

Hansen, Jens, Gartner.
Jensen-Stevens, Bankdirektør.
Landsperg, Overretssagfører.
Pedersen, H. Chr., Gdr., Amdraads-
medlem.
Stevens Folkebibliotek.

Vordingborg.

Andersen, R. F., Redaktør.
Caprani, Kæmner.
Gregersen, C. V., Murerm., Masnedts.
Ehrenreich, Sognepræst, Vordingborg.
Hansen, H., Seminarielærer.
Hellum, Lærer.
Hjorth, Georg, Bogholder.
Nielsen, L. C., Sagfører, Branddirektør.
Sennels, Købmand, Masned Sund.
Teist, F., Højesteretssagfører.

Allerslev.

Hage, T., Oberstløjtnant, Oremandsgd.,
Mern.

Alslev.

Andreasen, Andreas, Gdr., Alslev, Ka-
rise.
Christensen, Lærer, Taagerup, Karise.
Jacobsen, Gaardbest., Alslev, Karise.
Larsen, Gdr., Bonderødgaard, Faxø.
Pedersen, Gdr., Alslev, Karise.
Selchau-Hansen, Godsejer, Alslevgd.,
Karise.
Stensgaard, H., Lærerinde, Taagerup,
Karise.

Aversø.

Jensen, U. P., Gdr., Aversø, Haslev.

Baarse.

Herskind, Sognepr., Baarse, Præstø.
Madsen, Jens, Gdr., Baarse, Lundby.

Bogø.

Andersen, A. P., Lærer, Bogø.

Borre.

Breitenstein, Johs., Gdr., Sdr. Vestud.
Byager, Svend, Gdr., Aalebæk, Borre.
Christoffersen, Chr., Gdr., Enghaveg.,
Borre.

Didriksen, Jørgen, Gdr., Sønderby,
Borre.

Frederiksen, K., Brygger, Sønderby pr.
Borre.

Hyllemose, Jens, Redningsforstander,
Aalebæk, Borre.

Jensen, Laur. O., Gdr., Raaby, Borre.
- Sofus, Gdr., Raaby, Borre.

Jørgensen, A., Gdr., Sdr. Vestud, Borre.
Lundqvist, Lærer, Borre.

Møller, Fr., Læge, Borre.

Nøhr, Anders, Gdr., Tiendegaarden,
Borre.

Petersen, N. K., Skræderm., Nørreby,
Borre.

Sivertsen, Lærer, Magleby, Borre.

Skov, Christen, Gdr., Nørreby, Borre.

Dalby-Thureby.

Jørgensen, H., Husejer, Assistent, Dal-
høj, Rode, Haslev.

Christensen, Otto, Gdr., Nygaard, Has-
lev.

Pedersen, Lars, Gdr., Drustrup, Thu-
reby.

Damsholte.

Larsen, I. P., Gdr., Røddinge, Stege.
Løve, Sognepræst, Damsholte, Stege.

Moltke, Grevinde, Marienborg.

Thomsen, E., Marienborg.

Elmelunde.

Grønager, Johannes, Gdr., Raabylille,
Stege.

Nøhr, M. A., Rentier, Hjertebjerg,
Stege.

Rasmussen, P., Friskolelærer, Elme-
lunde, Stege.

Enderslev-Vraaby.

Enderslev-Vraaby Sognebogsamling.

Everdrup.

Jensen, C., Savskærer, Everdrup, Røn-
nede.

- Kristian, Ungk., Flintemose, Bøgesø
Jørgensen, H. P., Landpostb., Taage-
skov, Rønnede.

Lassen, Godsejer, Bækkeskov, Rønnede.

Fakse.

Brasen, Vaskeriejer, Fakse.

Bojesen, C. Boe., Skolebestyrer, Fakse.
Faxø Sognebibliotek.

Jensen, N., Gdr., Rejnstrup, Fakse.

Johannesen, Sagfører, Fakse.

Knuth, Greve, Rosendal, Fakse.

Larsen, Ludvig, Redaktør, Fakse.
Larsen, E., fhv. Hotelejer, Torveg. 21,
Fakse.

Lau, K., Læge, Fakse.
Madsen, P., Gaardbest., Værløse, Fakse
Pedersen, L., Overlærer, Fakse.
- Poul, Gdr., Ebbeskov, Fakse.
Rasmussen, J. P., Læge, Fakse.
Vedsmann, Frands, Forfatter, Ebbe-
skov, Fakse.

Faneffjord.

Jensen, J. P., Gdr., Askeby.

Fensmark-Rislev.

Nielsen, Karl, Sognefoged, Rislev,
Næstved.

Glumsp-Bavelse.

Folkebiblioteket, Glumsp.
Jørgensen, Sognepræst, Glumsp.
Larsen, P. V., Redaktør, Glumsp.
Nielsen, Sognepræst, Næsby, Glumsp.
Plesner, H., Købmand, Glumsp.
Rasmussen, A., Realskolebestyrer,
Glumsp.

Haarlev-Himlingøje.

Petersen, Jørgen Isak, Gdr., Haarlev.
Skov, Lærer, Haarlev.
Sjølund, Axel, Bovang, Haarlev St.
Velling, S. D., Dyrlæge, Haarlev.

Hammer.

Bjerre, N. P., Lærer, Faarup, Lov.
Christensen, J. P., Lærer, fhv. Amts-
raadsmedlem, Hammer, Lov.
Madsen, N. P., Gdr., Faarup, Lov.
Mortensen, Dyrlæge, Lov.
Petersen, L. P., Gdr., Faarup, Lov.
- Hans, Købmand, Hammer, Lov.

Havnlev.

Bille, Martin, Gdr., Havnlev, Rødvig.
Havnlev Folkebogsamling, Rødvig.
Jensen, Chr., Gdr., Havnlev, Rødvig.
- Martin, Gaardbst., Havnlev, Rødvig.
Korsholm Hansen, Sydstevn's Plante-
skole pr. Rødvig.
Kristiansen, Sognef., Havnlev, Rødvig.
Olsen, N., Handelsmand, Stevn's Høj-
skole, Storehedinge.
Pedersen, oJhannes, Skørpinge, Rødvig.
Petersen, Chr., Mejeribestyrer, „Syd-
stevn's Andelsmejeri“, Rødvig.
- Holger, Gdr., Havnlev, Rødvig.
- Joh., Landmand, Havnlev, Rødvig.
Rasmussen, Chr., Gdr., Højgd., Rødvig.

Ravnshøj, Peder, Gdr., Torbjerg, Skør-
pinge, Rødvig.

Tudvad, Friskolel., Sydstevn's, Storeh.
Skar, C., Højskoleforstander, Stevn's
Højskole, St. Hedinge.

Hellested.

Brandt, Forpagter, Juellinge, Karise.

Herfølge.

Andersen, Anders, Gdr., Bakkegaard,
Herfølge.

- Anders, Gdr., Hadstrup, Køge.
Flijsborg, C., Gdr., Hastrup, Køge.
Høgsholt, Entreprenør, Hastrup, Køge.
Larsen, J., Hotelejer, Paaskebj., Herflg
Nielsen, Søren Fr., Gdr., Eggøje, Køge.

Holmeolstrup.

Lawaetz, O., Forp., Holmegd., Olstrup.

Holtug.

Pedersen, L., Lærer, Holtug, Storeh.

Hylleholt.

Hansen, Vilhelmine, pens. Lærerinde,
Fakse Ladeplads.

Hylleholt Folkebogsamling, Fakse La-
deplads.

Jørgensen, Johan, Gdr., Vibede, Fakse.
Nøkkentved, Kaj, Lærer, Fakse Ladep.
Rasmussen, N., Gdr., L. Thorshøj,
Fakse.

Højerup.

Alsbo, Provst, Højerup, Storehedinge.

Kallehave.

Christoffersen, N., Brygger, Viemose.
Hansen, L. P., Gdr., Fogedgd., Stens-
ved.

Jørgensen, Th., Sognepræst, Langebæk.

Karise.

Jørgensen, Jens, Parcl., St. Linde,
Haarlev.

Kristensen, Hans, Jørslev, Karise.
Olsen, Vilh., Gdr., Jørslev, Karise.
Søvdal, Købmand, Karise.

Keldby.

Frandsen, H., Parcell., Tolstrup, Væn-
gearad, Stege.

Grønager, H. P., Gdr., Pollerup, Stege.
- J., Købmand, Keldby, Stege.
Hansen, H. P., Bankdir., Keldby, Stege.
- L., Gdr., Sognef., Tostrup, Stege.

Hemmingsen, Kristian, Pcl., Pollerup
Kullegaard, Hjertebjerg, Stege.
Jensen, Axel, Gdr., Keldbylille, Stege.
- Jens, Rentier, Tostrup, Stege.
- M., Sogneræst, Keldbym., Stege.
- N., Gdr., Keldbylille, Stege.
Jørgensen, Johs., Førstelærer, Keldby.
Kristiansen, P., Tømrer, Pollerup Kul-
legaard, Stege.
Larsen, H. P., Gdr., Tostrup, Stege.
- Hans J., Sogneraadsf., Keldby, Stege
- K., Gdr., Tostrup, Stege.
- Laur., Gdr., Raunstedh., Tostrup,
Stege.
Rasmussen, H., Gdr., Keldbylille, Stege.
Sørensen, Anker, Gdr., Tostrup, Stege.

Kongsted.

Elmenhoff, Nielsen, Dyrslæge, Hyllede,
Rønnede.
Moltke, A., Greve, Lystrup, Fakse.
Moltke, E., Grevinde, Lystrup, Fakse
Rørbæk, Lærer, Kongsted, Rønnede.

Lillehedinge.

Jensen, J. P., Lærer, Rødvig.
- J. P., Brugsforeningen, Rødvig.
Jørgensen, Lagerforvalter, Rødvig.
Olsen, Hans, Gdr., Stigaard, Rødvig.

Lundby.

Jensen, H., Brygger, Lundby St.
Johansen, J., Gdr., Lundby.
Kristensen, K., Forstander, Landbrugs-
skolen, Lundby.

Lyderslev.

Boesen, Laura, Børnehjem „Esmezer“,
Lund, Rødvig.
Brøndkjær, M., Lyderslev Skole, Store-
hedinge.
Frandsen, F., Hmd., Gjevnø, Storeh.
Hansen, Niels, Egedegaard, Storeh.
Jensen, Frd., Gdr., Toftehøj, Storeh.
Karlshøj, Poul, Gdr., Gjevnø, Storeh.
Larsen, Kr., Gdr., Lund, Rødvig.
Lange, F. Chr. Krebs, Frimenigheds-
præst, Lyderslev, Storehedinge.
Maynty, Clausen, Forpagter, Højstrup,
Rødvig.
Mortensen, Lærer, Lund, Rødvig.
Nielsen, N. Juel, Gdr., Lund, Rødvig.
- Ida, Gdrsk., Spangsbæk, Lund,
Rødvig.

Magleby.

Hyllekvist, pens. Lærer, Magleby,
Borre.
Jensen, O., Købmand, Sømarke, Borre.
Rosenkrantz, Erik, Baron, Liselund,
Borre.
- Th., Baronesse, Liselund, Borre.
Scavenius, Kmhr., Godsejer, Klint-
holm, Borre.

Magleby-Stevns.

Børresen, Jørg., Gdr., Magleby, Klip-
pinge.
Jørgensen, Mejeribest., Klippinge.
Larsen, H. P. Tømrermester, Lykke-
kro, Klippinge.
Marx, Stationsforstander, Klippinge.

Mern.

Christoffersen, H., Forv., Stafst., Mern
Hansen, E., Gdr., Lilbygaard, Mern.
Olsen, Laur., Landpostbud, Mern.
Jacobsen, Lærer, Mern.

Næstelsø-Mogenstrup.

Gasmann, Godsejer, Fladsaagd., Næstv.
Hansen, Hans, Gdr., Landbrugskand.,
Ellekildegaard, Næstved.
- H. F., Ungkarl, Næstelsø, Næstved.
- Ole, Gdr., Blangsløv, Lov.
Nielsen, N. B., Gartner, Brandelev.
Næstelsø Bogsamling, Næstelsø, Næst-
ved.
Olsen, O. Fr., Sognef., Blangsløv, Lov.

Rønnebæk.

Collet, Enkekammerherreinde, Rønne-
bæksholm, Næstved.
Hansen, P., Gdr., Stenstrup, Næstved.
Pedersen, R., Gdr., Sipperup Østergd.,
Næstved.

Skibbinge.

Jørgensen, O. A., Lærer, Abildhøj,
Præstø.
Rasmussen, Propr., Lundegdl., Præstø.

Snesere.

Jensen, Hans Fr., Gdr., N. Smidstrup,
Tappernøje.
- R. M., Lærer Snesere.
Jespersen, Propr., Lille Næstved.
Jørgensen, Dyrslæge, Snesere.
Larsen, N., Gdr., St. Røttinge, Tap-
pernøje.

Nielsen, Vilh., Murermester, Sølperup,
Tappernøje.

Nørreslet, Pastor, Snesere.

Spjellerup-Smerup.

Christiansen, Johs., Lærer, Smerup,
Karise.

Jensen, J. P., Gaardbest, Smerup, Ka-
rise.

Pedersen, Niels, Gdr., L. Torgje, Fakse
Seidenfaden, H., Gdr., Skovgd., Fakse.

Storehedinge Landsogn.

Henriksen, Frøhdll., Sierslev, Storeh.
Jensen, Hans, Gdr., Mosegd., Storeh.
Sørensen, J. P., Bankk., Erikstrup,
Storehedinge.

Strøby.

Heding, E., Lærer, Strøby Egede,
Strøby.

Pedersen, Anna, Lærerinde, Strøby.

Vedel, A., Kammerherre, Vedelsbo,
Strøby Egede pr. Køge.

- M., Kammerherreinde, Strøby Egede

Sværdborg.

Clausen, Pastor, Sværdborg.

Elgaard, F., Lærer, Kastelev pr. Klar-
skov.

Pedersen, Otto, Gdr., Klokkekildegd.,
Sværdborg, Lundby.

Sædder.

Lomholt, Møller, Sædder, Thureby.

Toksværd.

Christensen, Forst., Bruunsminde,
Toksværd, Olstrup.

Tybjerg.

Frandsen, Gdr., Tybjerglille, Herlufm.
Steinmann, Kammerhr.inde, Tybjerg-
gaard, Herlufmagle.

Udby.

Madsen, Chr., Gdr., Udby pr. Lundby.
Hansen, J., Snedkermester, Grumløse.

Ulse.

Nielsen, Jens, Gdbst., Ulse Olstrup,
Rønnede.

Valløby-Taarnby.

Bluhme, Stiftsdame, Vallø.

Jensen, O. P., Forst., Vallø.

Johansen, P., Gdr., Valløby, Vallø.

Kristiansen, Kr., Gaardbest., Valløby.
Vallø.

Vallø Stifts Bibliotek.

Vejlø-Vesteregesborg.

Skov, P., Lærer, Abbednæs, Næstved.

Vemmetofte.

Egede, Forpagter, Vemmetofte, Fakse.

Larsen, K. A., Skovfd., Vemmetofte,
Fakse.

Lichtenberg, M. de, Klosterfrk., Vem-
metofte.

Vemmetofte Klosters Bibliotek.

Vordingborg Landsogn.

Heinskou, C. H., Skovfoged, Skovhuset
pr. Nyraad.

Ørslev.

Andersen, H. C., Gdr., Ellerødgd.,
Vordingborg.

Hansen, Hans, Gdr., Bragegaard, Ørs-
lev, Vordingborg.

Jakobsen, J. A., Førstelærer.

Larsen, Johs., Ørslev Bakkeg., Vordb.

Olsen, Chr., Tømmermester.

Pallisgaard, M., Gaardejer, Kirkebjerg-
gaard, Ørslev, Vordingborg.

Vestergaard, F., Lærer.

Sørensen, O. Skotøjsfabrikant, Ørslev.

Ørslev Folkebogsamling.

Østeregesborg.

Frandsen, Monrad, Sognepr., Ø. Eges-
borg, Mern.

Kæstel, Louis, Lærer, Tolstrup, Stens-
ved.

Præstø Landdistrikt.

Jespersen, Godsforv., Nysø, Præstø.

Udenfor Amtet.

Åbo Akademi, Åbo.

Aarup, Købmand, Holte.

Andersen, A. P., Politimester, Grenaa.

Andersen, Erik, Konsul, Grønningen 1,
København.

Arnholtz, Svend, cand. polyt., Vand-
bygningsingeniør, Jerne, Esbjerg.

Bagger, Redaktør, Haslev.

- Poul, Grosserer, Thorvaldsensvej 2,
København V.

Bakman, K. M., Direktør, Roskilde.

Behrens, Redaktør, Ny Toldbodgade 55,
København.

Biblioteket for Silkeborg og Omegn.

- for Vejle By og Omegn.

Blechingberg, Frue, Østerbrogd., 29,
København.

Christensen, P., Lærer, Bagsværdsv.
24, Lyngby.

- Christensen, Sophie, Lærerinde,, Niels W. Gadesgade 11, København Ø.
Christoffersen, Vald., Gdr., Hammersgaard, Braaby.
Clausen, Krag, cand. theol., Kronprinsensvej, København F.
Collet, Kammerherre, Gl. Køgegaard.
Collet, Kammerherreinde, Gl. Køgegd.
Dahl, Sognepræst, Klostergaarden, Horsens.
Dansk Folkemindesamling, det kgl. Bibliotek, Kbh.
Dansk hist. Fællesforening, Kapt. Smith, Nylandsvej 69, Københ. F.
Damgaard, Farmaceut, Nordby, Fanø.
Didriksen, Johannes, Direktør, Søvej 33, Holte.
- D., Gymnasielærer, Charlottenlund.
- J., Læge, Gylling.
Edinger, Overretssagfører, Nørregade 39, Kbh.
Eisensøe, Murermester, Glahnsalle 17, Kbh. F.
Ellehøj, Proprietær, Hammerhus pr. Merløse.
Esbjerg Centralbibliotek.
Fadum, P., Lærer, Holsted, Næstved.
Falk-Jensen, Forp., Drosselvej 5, Frederiksberg.
Gjellerup, Jul., Forlag, Sølvgade 87, København.
Gregersen, Lærer, Jerslev Højsk., Egebjerg.
Göteborgs och Bohusläns Folkemindesamling, Göteborg.
Götzsche, Lektor, Farum.
Hansen, J., pens. Lærer, Haslev.
- Kr., Statskonsulent, Lyngby.
Halse, fhv. Seminarieførstander, Ridsvej 50, Kbh.
Howden-Rønnekamp, Kammerherreinde, Sorø.
Institut f. nordisk Etnologi v. Åko Akademi, Åko, Finland.
Ingemann, Godsejer, Egebjerggaard pr. Kappendrup.
Jensen, Axel P., Lærer, Allerslev Skole, Lejre.
- J. P., Maler, Bakkeh., Haslev.
Jørgensen, Bankbestyrer, Aalborg.
- S., Lærer, St. Jørg., Taareby, Skole, Søllested.
Kgl. Bibliotek ved Boghdl. Haase, Løvstræde 2, København.
Krøjgaard, Lærer, Ordrup Jagtvej 53, Charlottenlund.
Køge Folkebibliotek.
Landsarkivet for Sjæll., Jagtv. 10, Kbh
Landsarkivet for Fyen, Odense.
Langballe, O., Arkitekt, Køge.
Larsen, J., Gdr., Braaby.
Levin og Munksgaard, Nørregade 6.
Lundby, J. T., Prof., Malmøgade 6.
Meinertsen, Provst, Haslev.
Møller, N., Læge, Lysagervej 13, Charlottenlund.
Michelsen, J., Lærer, Bagsværd, Lyngby
Nationalmuseets 2. Afd., Kbh.
Nielsen, Andrup, Købmand, Haslev
- H. P., pens. Lærer, Søndergaardsvej 10, Søborg.
Nordiske Bokhandeln A. B., Stockholm.
Pedersen, Friis, Julius Thomsens Plads 2, Kbh. V.
Porst, Redaktør, Frederiksborggade 22, København K.
Rasmusen, Forp., Spjellerup pr. Hylinge.
Rasmussen, C. R., Gdr., Lysholms Alle Haslev.
Reitzels Boghandel, København.
Rigsarkivet, København.
Stevns, Ole, Sindal.
Statens Lærerhøjskole, Odensegade 14, Kbh.
Sønderjydske Landsbibliotek, Aabenraa
Svendborg By- og Amts Bibliotek.
Statsbiblioteket, Aarhus.
Statens Bibliotekstilsyn, Studiestræde 38, København.
Svenska Landsmål, J. A. Lundel, Upsala.
Suhr, Godsejerinde, Gl. Torv 22, Kbh.
Tange, H., Sagfører, Aars.
Universitetsbiblioteket, Kiel.
Vedsmann, Hedin, Bredgade 56 St., Kbh.
Universitetsbiblioteket, Lund, Sverige.
— Upsala.
— København.
Willadsen, Poul, Rosenlund, Østerbrogade 88a, København.
Ørum, Direktør, Elektricitetsv., Haslev

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Petersgaard af <i>Axel Pontoppidan</i>	3
Peder Syv i Næstved 1558—1664 af <i>Anders Bæksted</i> ...	95
Tiendeafløsning i Ørslev Sogn af <i>F. Vestergaard</i>	111
Aarsberetning fra Formanden	119
Medlemsliste	122
